

Riksdagens snabbprotokoll

2023/24:67

Onsdagen den 7 februari

Kl. 09.00–13.15
16.00–16.17

Det justerade protokollet utkommer inom tre veckor eller vid den tidpunkt som talmannen bestämmer. Talare som vill göra anmärkningar mot snabbprotokollet ska anmäla detta senast kl. 12.00 den tredje vardagen efter sammanträdet.

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 17 januari justerades.

§ 2 Meddelande om utrikespolitisk debatt

Förste vice talmannen meddelade att utrikespolitisk debatt skulle äga rum *onsdagen den 14 februari kl. 9.00*.

§ 3 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Följande skrivelser hade kommit in:

Interpellation 2023/24:377

Till riksdagen
Interpellation 2023/24:377 Industriella kulturmiljöer vid vatten
av Isak From (S)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 16 februari 2024.

Skälet till dröjsmålet är tidigare inbokade arrangemang.

Stockholm den 6 februari 2024
Klimat- och näringslivsdepartementet
Romina Pourmokhtari (L)
Enligt uppdrag
Maria Åhrling
Expeditionschef

Interpellation 2023/24:401

Till riksdagen
Interpellation 2023/24:401 Sveriges klimatmål
av Jytte Guteland (S)
Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 16 februari 2024.

Skälet till dröjsmålet är tidigare inbokade arrangemang.

Stockholm den 6 februari 2024
Klimat- och näringslivsdepartementet
Romina Pourmokhtari (L)
Enligt uppdrag
Maria Åhrling
Expeditionschef

Interpellation 2023/24:415

Till riksdagen
Interpellation 2023/24:415 Statens styrning av SJ AB
av Isak From (S)
Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 27 februari 2024.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 5 februari 2024
Finansdepartementet
Elisabeth Svantesson (M)
Enligt uppdrag
Johan Ndure
Departementsråd

§ 4 Anmälan om faktapromemoria

Förste vice talmannen anmälde att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen hade kommit in och överlämnats till utskott: 2023/24:FPM35 Förordning om att underlätta gränsöverskridande lösningar COM(2023) 790 till näringsutskottet

§ 5 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:
Propositioner
2023/24:64 till trafikutskottet
2023/24:66 till socialutskottet

Redogörelser
2023/24:NSÖ1 och RAN1 till konstitutionsutskottet

EU-dokument
COM(2024) 52 till miljö- och jordbruksutskottet
Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande
skulle gå ut *den 2 april*.

§ 6 Ändringar i regelverket om överlämnande enligt en europeisk och nordisk arresteringsorder

Justitieutskottets betänkande 2023/24:JuU5
Ändringar i regelverket om överlämnande enligt en europeisk och nordisk arresteringsorder (prop. 2023/24:37)
föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 12.)

§ 7 Skärpt återbetalningsskyldighet i brottmål

Justitieutskottets betänkande 2023/24:JuU8
Skärpt återbetalningsskyldighet i brottmål (prop. 2023/24:46)
föredrogs.

Anf. 1 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M):

Herr talman! Skärp återbetalningsskyldigheten i brottmål! Ja, det är på tiden att återbetalningsskyldigheten i brottmål skärps. För statens kostnader för offentliga försvarare och andra rättsliga biträden i brottmål är betydande och har ökat under många år. Det handlar om att värna statens resurser, men det handlar också om att gärningsmännen i högre utsträckning ska bära kostnaderna för sina egna brott genom att ta en större del av notan.

Utgångspunkten måste vara att den som döms för ett brott är skyldig att ersätta statens kostnader för en offentlig försvarare. Vid en fällande dom är huvudregeln i dag att den dömda ska ersätta kostnaden för sin offentliga försvarare med hänsyn till bland annat den dömdes ekonomiska och personliga förhållanden. Trots detta är det oftast endast en liten del av kostnaderna som betalas tillbaka till staten. Och så kan vi inte ha det, herr talman.

Därför föreslår regeringen att den som döms för brott ska ersätta statens kostnader i högre utsträckning än i dag. Regeringen konstaterar att en skärpning av reglerna bör göras på ett sätt som innebär att återbetalningsskyldigheten står i proportion till den dömdes betalningsförmåga, även när det gäller personer med låga inkomster. Detta görs genom att behålla kopplingen till rättshjälpsavgiften men göra en uppräknings av återbetalningsbeloppen för personer i alla inkomstskikt.

Regeringen föreslår att återbetalningsbeloppen ska fördubblas. Den dömda ska kunna bli skyldig att

återbetala ett belopp som är dubbelt så stort som vad hon eller han hade fått betala i rättshjälpsavgift. Dessutom ska möjligheten att minska återbetalningsbeloppet begränsas genom krav på särskilda skäl.

Återbetalningsskyldigheten är en viktig del av rättssystemet. En skärpning bidrar till att återställa förtroendet för rättssystemet med fokus på att brott inte lönar sig. Vänsterpartiet har i sin motion yrkat avslag på propositionen med motiveringen att förslaget kommer att slå mot människor som redan är ekonomiskt utsatta och att deras skuldbörda kommer att öka. Man menar att förslaget skulle leda till ökade svårigheter att återanpassa sig till samhället. Det kan tyckas låta fint och medmänskligt, vilket jag har full respekt för. Men vi får inte glömma att det är dömda brottslingar, kriminella, det handlar om.

Det framgår tydligt att regeringen är medveten om att en skärpning av jämningsregeln kommer att leda till en ökad skuldbörda för dömda personer. En fördel med hur förslaget är utformat, att skärpa jämningsregeln genom ett krav på särskilda skäl, är att den dömda personens betalningsförmåga på samma sätt som i dag kommer att vara ett grundläggande bedömningskriterium. Det kommer exempelvis att finnas utrymme för jämkning i de fall försvarskostnaderna är så höga att huvudregeln om full återbetalningsskyldighet skulle leda till ett orimligt betungande krav på återbetalning. En sådan lösning begränsar alltså riskerna för en kraftigt ökad skuldsättning hos dömda personer.

En skärpning bedöms därför inte i någon märkbar utsträckning försvåra dömda personers återanpassning till samhället. Syftet med förslaget är att åstadkomma en skärpning av kostnadsansvaret för den som döms för brott. Då får en viss ökad skuldsättning hos dömda personer tolereras.

Vissa remissinstanser, herr talman, har påpekat att inkomstgränsen för rättshjälp och rättshjälpsavgifterna under lång tid har varit oförändrad och att den inte riktigt är anpassad till dagens inkomstnivåer. Detta instämmer regeringen i, och man menar att det kan finnas anledning att återkomma i frågan om ifall inkomstgränsen för rättshjälp och rättshjälpsavgifterna bör höjas.

Även om beräkningarna är förenade med ett stort mått av osäkerhet står det faktiskt klart att förslaget kan innebära att intäktsökningarna är mångdubbelt större än kostnadsökningarna för Kronofogdemyndigheten och Rättshjälpsmyndigheten. Regeringen bedömer att förslaget leder till ökade intäkter för staten med ca 55 miljoner kronor per år.

Herr talman! Det finns helt enkelt ett förslag på bordet som är ändamålsenligt utformat och väl avvägt. Vi värnar statens resurser, och gärningsmännen får i högre utsträckning bära kostnaderna för sitt eget brott.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet och regeringens proposition samt avslag på Vänsterpartiets motion. Steg för steg ser vi till att det blir mer rim och reson i rättssystemet.

(Applåder)

I detta anförande instämde Fredrik Kärholm (M).

Anf. 2 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Herr talman! Jag vill vända mig till Charlotte Nordström för att få ytterligare en förklaring till hur man tycker att förslaget stärker statsfinanserna när det handlar om ifrågasatta intäkter på 55 miljoner.

I mitt perspektiv är det här ett tecken på ett klassförakt som drabbar dem som redan är hårt ansträngda ekonomiskt. Jag har inget emot att de som har resurser får betala för sina kostnader i rättsprocesserna efter ett brott, men frågan är hur långt vi ska dra gränserna och vilka ytterligare konsekvenser det får när rättshjälpslagens gränser förhoppningsvis ändras.

Anf. 3 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för att jag för första gången får en replik i denna talarstol. Det är lite ovant, måste jag säga!

Först var det den ekonomiska delen. Varje krona vi kan få till statens finanser är en ansvarsfull politik. Det har följt mig genom alla år i min politiska gärning, och därför känner jag mig trygg i detta.

Fokus här handlar inte bara om statens resurser, utan det handlar om att den som begår ett brott också ska stå för sina kostnader. Det är klockrent för mig. Det var, herr talman, ett enkelt svar på ledamotens fråga.

Anf. 4 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Herr talman! Tack för svaret, Charlotte Nordström! Det var väl vad jag väntade mig utifrån våra olika politiska utgångspunkter.

Jag ser ju att det här är ett slag uppifrån och ned, som drabbar människor som ofta redan har ekonomiska problem. Det är ju så konstruktionen är här.

Jag skulle gärna se att vi kunde öka inkomsterna i statskassan på andra sätt. Det finns ju möjligheter att justera skattesystem och så vidare så att vi får resurser till offentliga insatser. Det skulle till och med kunna räcka till förebyggande insatser så att vi slipper få ytterligare brottslingar. Så varför är det här vägen att stärka statskassan?

Anf. 5 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M) replik:

Herr talman! Jag jobbar alltid med hjärta och hjärna, ledamoten, och har gjort så.

I det här fallet handlar det också om de ekonomiska bitarna – varje peng, många bäckar små. Vi måste ha kostnadseffektiva statsfinansieringar, och det här är en del. Jag ser inte det som något större bekymmer.

Ledamoten bekymrar sig över de ekonomiskt utsatta. Vi hoppas och tror ju på vår politik. Det brottsförebyggande arbetet ska till så att man inte ska begå det där brottet. Det är vår målsättning, och jag vet att det också är ledamotens målsättning. Det handlar om en välavvägd och sund politik med detta förslag.

Anf. 6 GUDRUN NORDBORG (V):

Herr talman! Förslaget handlar alltså om skärpt återbetalning som ska drabba den som dömts för ett brott. Jag yrkar på att riksdagen bifaller Vänsterpartiets motion och avslår det här förslaget från regeringen.

Jag tycker att det är väldigt krasst att hävda att den här skärpningen skulle bidra till statsfinanserna. Det nämns flera gånger i propositionen. Vad är det man avser? Jo, som nyss nämnts här handlar det om förväntningar – som många ifrågasätter, dessutom – att det skulle bli en inkomst till statskassan på ytterligare 55 miljoner.

Vilka är det som påverkas? Ja, förslaget om dubblade återbetalningsbelopp avser personer med en ekonomi som innebär att de har ett underlag enligt rättshjälpslagen som inte överstiger 260 000 kronor. Det är lite komplicerade beräkningar – det är inkomster parerat till ansvar i vissa andra delar.

Hur många handlar det här om? Ja, det är inte en helt liten del – det är ungefär en tredjedel av den vuxna befolkningen som skulle träffas av de här reglerna.

Justitiekanslern är en av de remissinstanser som menar att förslaget enbart slår mot de sämst bemedlade i samhället.

Enligt Stockholms tingsrätt är förslaget problematiskt utifrån att man inte förhåller sig till Europakonventionen. Jag instämmer i kritiken också på den punkten, då det kan ifrågasättas om den här återbetalningsskyldigheten är förenlig med rätten till en rättvis rättegång och rätten till försvarare i brottmål enligt Europakonventionen.

Kronofogdemyndigheten är en av de instanser som menar att det är tveksamt om detta kommer att bidra till ökade intäkter för staten. Det man viktat mot de eventuella ökade inbetalningarna är att statens kostnader för krav och verkställighet kommer att öka.

Det är flera remissinstanser, bland annat Göta hovrätt, Svea hovrätt och flera tingsrätter, som har liknande ifrågasättanden, liksom Stockholms universitet. Man är inte alls säker på att det kommer att bli en nettovinst för staten.

Regeringens förslag menar jag dessutom riskerar att bli kontraproduktivt eftersom det kan leda till att fler dömda med redan begränsade ekonomiska resurser blir skuldsatta och får ökade svårigheter att återanpassa sig. Brå uppmärksammar detta och menar att det kan göra det svårare både att få ett hyresavtal och att få arbete.

I fråga om jämkning finns det vissa positiva bedömningsmöjligheter. Men man vill skärpa det så att det blir svårare att få jämkning till stånd. Det ska vara särskilda skäl. Och delvis bygger man in ett cirkelresonemang här genom att säga att det skulle vara en fördel att man fortsätter bygga på tidigare principer om betalningsförmåga samtidigt som man skärper det kravet. Det är lite egendomligt formulerat, men näväl.

Det förslaget innebär som jag kan tycka är delvis positivt är att man kan sätta ned beloppet helt eller delvis om det finns särskilda skäl. Men de är skarpt formulerade. Man ska se till relationen mellan brotten

och återbetalningsskyldigheten ser ut. Det ska gå att undvika att få ytterligare svårigheter att betala skadestånd. Det här ska inte drabba dem som är under 18 eller har en psykisk störning och inte heller den som meddelas påföljdseftergift. Vissa grupper skyddas alltså något från den här reformen.

Men det är flera remissinstanser som avstyrker förslaget eller är mycket tveksamma: Göta hovrätt, Göteborgs tingsrätt och Justitiekanslern som jag nämnt samt Lunds universitet, Solna tingsrätt, Stockholms tingsrätt och Svea hovrätt.

Brottsofferjouren, Justitiekanslern och Umeå tingsrätt anser att förslaget kan försämra möjligheterna att betala skadestånd. Vissa befarar dessutom att det kommer att leda till brister i processen och rättssäkerheten så att vissa kommer att välja att avstå från sin rätt till offentlig försvarare.

Andra remissinstanser avstyrker och är tveksamma. JO, Lunds universitet, Stockholms universitet, Sveriges advokatsamfund och Umeå tingsrätt anser att återbetalningsskyldigheten inte bör skärpas av kriminalpolitiska skäl. Om det finns skäl att ytterligare markera ett avståndstagande från de brottsliga gärningarna bör det enligt tingsrätten lämpligen göras inom ramen för straffrätten. Stockholms universitet markerar liknande gränsdragningar. Man vill inte att avgifter ska likna straff.

Jag vill avsluta med att återigen yrka avslag på förslaget. Jag kan inte acceptera en kriminalpolitik som slår mot människor som redan är ekonomiskt utsatta på det sätt som regeringens förslag kommer att göra. (Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 12.)

§ 8 Försvarspolitik och totalförsvar

Försvarskommitténs betänkande 2023/24:FöU6
Försvarspolitik och totalförsvar
föredrogs.

Anf. 7 LARS WISTEDT (SD):

Herr talman! Jag skulle vilja börja med att för tids vinnande yrka bifall till utskottets betänkande FöU6 i sin helhet. Sverigedemokraterna har dock också lämnat ett särskilt yttrande avseende intensivutbildning av värnpliktiga och vissa åtgärder för att värna om den svenska försvarsindustrin.

Jag kommer i mitt anförande att kommentera bland annat den del som handlar om intensivutbildning av värnpliktiga, och mina kollegor kommer sedan i sina respektive anföranden att prata om stödet till försvarsindustrin.

Vi debatterar i dag alltså FöU6, som i praktiken handlar om genomförandet av försvarsbeslutet 2020 med de tillägg som samtliga partier i riksdagen kom överens om i mars 2022. Samtidigt och parallellt pågår nu Försvarsberedningens arbete med att ta fram ett

underlag för det kommande försvarsbeslutet, som ska börja gälla den 1 januari 2025. Den rapporten, med beredningens slutliga ställningstagande avseende grund- och krigsorganisation, ska lämnas den 26 april. Det är alltså då vi ska lägga grunden för tillväxt och utveckling av totalförsvaret. Dagens betänkande, FöU6, handlar alltså om slutförandet av det som tidigare har beslutats, och det är detta vi yrkar bifall till.

Herr talman! Det är många som sedan ett par år återkommande repeterat att det nu är allvar på riktigt och att det nu är bråttom. Men det har inte hänt så mycket i praktiken. Ord har egentligen först sedan regeringsskiftet 2022 börjat följas av kraftfull handling, och det ska nu bli mer av den varan.

Men det gäller inte bara att göra saker rätt utan också att göra rätt saker, på rätt sätt och i rätt tid. En av dessa saker är att ge tydliga signaler till Ryssland om att Sverige kan, vill och kommer att försvara sig. Det visar vi Moskva genom en kraftig ökning av försvarsanslagen, där operativ effekt går före symbolpolitik och prat.

Herr talman! Sverigedemokraterna driver frågan om intensivutbildning av värnpliktiga, där fler kullar under kortare tid utbildas i grundläggande soldatkunskaper och strid så att de kan utgöra ett effektivt lokalförsvar samt en snabbt tillgänglig personalreserv för fältarmén och de mekaniserade förbanden. När ny materiel efter hand tillförs kan dessa årskullar sedan kallas in för extra utbildning. På så sätt ökar vi tillgången på lokalförsvarsförband, och på något längre sikt kan vi även personalförsörja fältarméns utvidgning och ersättningsbehov.

Det borde därför, med stöd av frivilligtjänstgörande reservofficerare samt instruktörer från hemvärnet, Försvarsutbildarna, Frivilliga Radioorganisationen, Bilkåren och alla de andra frivilligorganisationerna, vara fullt möjligt att på befintliga förband till exempel utbilda tre årskullar lokalförsvarsvärnpliktiga på ungefär två år. Det utmärkta resultatet av utbildningen av ukrainska soldater och förband, bland annat i Storbritannien – det vi kallar Interflex – samt här hemma i Sverige, har visat att detta är fullt möjligt, bara man vill. Det kommer absolut att kosta pengar, arbete, svett och kanske även tårar, men det kommer också att kräva nytänkande, flexibilitet och inte minst förmånliga tjänstgöringsvillkor.

Osäkra tider kräver handlingskraft och tydlighet. Nu är det dags att sluta prata och börja öva och utbilda i stället.

Detta, herr talman, leder mig in på det jag ska prata om närmast, nämligen nästa steg, efter FöU6. Det är väldigt frestande att som politiker börja leka med någon form av militärt Lego genom att sätta ihop militära byggklossar och tro att man bygger en effektiv försvarsmakt – eller, ännu värre, att utnyttja förstärkandet av Försvarsmakten för regionalpolitiskt röstfiske.

Vi sverigedemokrater anser att politiken bör peka ut övergripande prioriteringar och inriktningar och sedan låta dem som är proffs få mesta möjliga handlingsfrihet att utforma krigs- och fredsorganisationen.

Sedan kan det komma att behöva göras principiella bedömningar, och först då bör vi politiker gå in och börja röra om i grytan. Vi har mellan 1995 och 2020 sett hur det har gått när politiken har lagt sig i och börjat delstjyra försvaret. Låt oss inte göra om de misstagen!

Herr talman! Inför kommande försvarsbeslut står Sverige inför en helt ny situation. Vi är inte längre ensamma, utan vi är en del av en försvarsallians där Sveriges försvar börjar med att stödja Ukraina i dess frihetskamp samt solidariskt försvara våra allierade längs deras gränser och på deras territorium. Samtidigt måste vi inom våra egna gränser och inom angränsande sjö- och luftområden kunna skydda allierade styrkors uppmarsch och våra grannländers liksom våra egna försörjningslinjer.

Detta innebär att vi inte kan använda gamla måttstockar och grunder för hur försvarsbeslut har utformats historiskt, utan nu måste vi tänka ur ett nytt perspektiv, det vill säga ett alliansperspektiv. Det som komplicerar situationen är att vi även måste väga in tidsfaktorn. Hur mycket tid har vi, och hur utnyttjar vi den tiden på bästa sätt? Problemen kan inte längre skjutas på framtiden utan måste hanteras direkt, här och nu.

Herr talman! Under förra året var Försvarsberedningen i sina båda rapporter *Allvarstid* respektive *Kraftsamling* mycket tydlig med att det brådskar och att vi i planeringen måste utgå från den farligaste men inte nödvändigtvis den troligaste händelseutvecklingen.

Sverigedemokraterna anser att den farligaste händelseutvecklingen är att kriget i Ukraina i närtid på något sätt upphör och att Ryssland då inte har förlorat. Detta skulle i sin tur innebära att Ryssland kan fortsätta rusta i nuvarande takt. Man avsätter drygt 40 procent av statsbudgeten för att bekosta krigsansträngning och upprustning, det vill säga en total mobilisering av det ryska krigsmaskineriet. Samtidigt håller vi i väst på och dribblar med runt 2 procent av bnp.

Denna matematik innebär att Ryssland inom fyra till sju år från ett krigsslut i Ukraina – eller kanske inom ännu kortare tid – kan nå en punkt där de utifrån rysk logik bedömer att ett anfall mot väst skulle kunna lyckas, om än med ett stort mått av chanstagning. Givet vad vi har sett under de senaste 15 åren är chanstagning inte främmande för den ryska statsledningen. Detta antagande måste utgöra grunden för vår planering och våra förberedelser.

Kan vi då förutse händelseutvecklingen de närmaste fem till tio åren? Svaret på den frågan är förvisso nej – det kan vi inte, för vi har inga kristallkulor. Men vi måste våga fastställa en gemensam planeringsgrund så att hela totalförsvaret arbetar under samma förutsättningar och därmed kan gå i takt mot samma mål.

Herr talman! Först under 2025 kommer vi att få ta del av alliansens förmågemål, och vår integrering i den gemensamma försvarsplaneringen kan då på allvar börja ta form. Vilka är då slutsatserna utifrån detta resonemang?

För det första: Vi måste maximera insatsberedskapen och krigsdugligheten för våra befintliga förband – återigen, här och nu.

För det andra: Vi måste utgå från att vi i värsta fall kan behöva försvara alliansen – men även försvaras av alliansen – före 2030.

För det tredje: I den kommande utformningen av totalförsvaret måste vi ta hänsyn till vår nya roll i alliansens försvarsplanering. Detta gör att vi i det kommande försvarsbeslutet 2025 måste ha flexibilitet och beredskap att anpassa den nya krigs- och grundorganisationen efter hand som den rollen klarnar. Vi får alltså inte bygga oss fast i traditionellt tänk och traditionella handlingsmönster.

(Applåder)

Anf. 8 PETER HULTQVIST (S) replik:

Herr talman! Att beskriva det som har skett i svensk försvarsmakt under de gångna åren kräver ändå att man försöker vara korrekt. År 2015 fattade vi ett försvarsbeslut som gav oss en helt ny inriktning. Vi gick ifrån internationella insatser till nationellt försvar. Därefter genomfördes också ett återaktiverande av värnplikten.

År 2020 fattade vi ytterligare ett försvarsbeslut, som innebar att vi fortsatte att bygga på den förmågeökning som hade genomförts sedan 2015. Budgeten ökade med ungefär 100 procent mellan 2014 och 2025. Om man läser de olika dokument som kommit från bland annat Försvarsmakten ser vi att detta också har kombinerats med militär förmågeökning.

De 27 miljarder som tillförs i den senaste budgeten bygger på tidigare budgetar och tidigare överenskomelser. Det som tillförs är i praktiken 700 miljoner kronor, och det är inte särskilt mycket i det här sammanhanget.

Jag kan också notera att det finns det en politisk enighet här. Varför då beskriva det som att ingenting har skett förrän det senaste året? Det är också att underkänna de olika försvarsöverenskomelser som har gjorts under åtta års tid. Det tycker jag inte är ett bra sätt att beskriva det som varit.

Jag tycker att det har varit bra att vi har kunnat stödja oss på en bred enighet i riksdagen. Jag ser också att vi har åstadkommit avsevärda förändringar i positiv riktning. Sedan är det en annan sak att det behöver göras mycket mer. Men det är viktigt med en korrekt verklighetsbeskrivning med hela den omläggning och all den leverans som har skett i Försvarsmakten. Det är väldigt rimligt att man förhåller sig till detta när man beskriver läget.

(Applåder)

Anf. 9 LARS WISTEDT (SD) replik:

Herr talman! Jag betvivlar inte att det som vi talar om har beskrivits i ord och beslutats. Det som däremot har hänt är att det inte fullt ut har finansierats. När vi talar om dokument kan vi nämna att det bland annat finns olika utredningar, till exempel SOU 2018:7, där det tydligt framgår att ekonomin för försvaret inte har

medgett något utrymme för vidmakthållande av materiel i tillräcklig omfattning.

I rapporten *Värnkraft* från 2019 påtalar man påtagliga brister avseende just vidmakthållandet, till exempel när det gäller reservdelar, ammunition och övningar.

Anf. 10 PETER HULTQVIST (S) replik:

Herr talman! Det stora problemet när det gäller leveranserna till Försvarsmakten har varit att den uppbyggnad av brigader som är planerad har försvårats genom att vi har levererat stora mängder materiel till Ukraina. Det är omfattande materielleveranser till Ukraina som har gjorts, och det påverkar naturligtvis den situation som vi nu har att ta ställning till.

Men det råder inget tvivel om att det till Försvarsmakten har levererats stora mängder även av reservdelar, ny materiel och ammunition och också själva basplattan i Försvarsmakten. Sedan kan vi vara överens om att detta inte är tillräckligt, men man ska inte förminska och förneka att det har skett. Leveranserna till Ukraina har också skett. Jag kan också notera att riksdagen har varit helt överens om detta.

Detta leder till att vi har en stor utmaning i den försvarsberedning vi båda ingår i när det gäller att på något vis kompensera för detta. Det finns ju till viss del planer för hur det här ska gå till, och det har delvis också gjorts beställningar. Men det finns också en osäkerhet om hur leveranserna kommer att ske, hur ekonomin kommer att påverkas och hur tidsintervallerna kommer att se ut.

Sedan kommer vi säkerligen aldrig till ett läge som överensstämmer exakt med det vi nu tror är det slutliga priset för materielsystemet och den slutliga leveransen. Vi kommer förmodligen aldrig till en punkt då vi uppnår detta. Det tror jag att Lars Wistedt väl känner till efter alla år i Försvarsmakten.

Det gäller också för politiken att ge en så realistisk bild av detta som möjligt. Vi kommer att få kämpa med ekonomiska utmaningar under de kommande åren, precis som vi har gjort under de år som har gått. Men säg inte att det inte har skett saker! Det har skett en grundläggande omläggning av svensk försvarsmakt i mycket positiv riktning, vilket också har resulterat i högre förmåga. Men det är inte detsamma som att utmaningarna har upphört.
(Applåder)

Anf. 11 LARS WISTEDT (SD) replik:

Herr talman! Jag kan konstatera att vi i den delen är överens om att mycket återstår och att mycket behöver göras. Ett stort arbete ligger framför oss i Försvarsberedningen.

Men jag vill återigen understryka att när det gäller genomförandet av tidigare beslut har de offentliga utredningarna pekat på tydliga brister i finansieringen av det som kan genomföras. Ledning, kontroll och uppföljning har inte varit till fyllest, och det har gällt både civilförsvaret och en del av det militära försvaret.

Men det finns mycket att göra, och jag är helt överens med Peter Hultqvist om det som gäller prisbilden. Vi kan till exempel se att priset på en artillerigranat har ökat med 400 procent. Det innebär att även om vi lägger mycket mer pengar blir det inte nödvändigtvis fler granater. Och det är också någonting vi måste ta hänsyn till i Försvarsberedningens fortsatta arbete.

På samma sätt kostar det väldigt mycket att organisera nya förband. Man har till exempel talat om att skapa ett par nya organisationsenheter, ett par nya brigader. Då ska man komma ihåg att kostnaden för att etablera en ny organisationsenhet ligger på mellan 1 ½ och 2 miljarder kronor, och då är det en fredstida organisationsenhet vi talar om. Till detta kommer sedan krigsförband, där materiel ska köpas in med långa leveranstider och höga priser, och precis som Peter Hultqvist säger är det ökande priser.

Enligt en uträkning från 2017 skulle en mekaniserad brigad i billigaste fall kosta 600 miljoner, och med högsta beredskap, som är det vi vill ha, ungefär 3 miljarder. Och det var alltså för ungefär sju åtta år sedan.

Vi kommer dessutom att behöva köpa in 60 till 70 nya stridsvagnar, och leveranstiden på all sådan materiel är väldigt lång. Det kommer alltså att bli svårt att i närtid upprätta nya brigader. Det är ju en av anledningarna till att vi pratar om intensivutbildning av lokalförsvarsvärnpliktiga. Detta nämner jag som en liten parentes.

(Applåder)

Anf. 12 PETER HULTQVIST (S):

Herr talman! Vi befinner oss i en i svensk historia unik situation om man ser till vad som skett sedan andra världskriget. Vi har en stor instabilitet i vårt närområde. Vi har kriget i Ukraina som, om Ryssland är framgångsrikt, kan leda till att Georgien och Moldavien kommer under akut hot. Vi ser det som sker vid finska gränsen med flyktingar som i en hybridattack försöker störa det finska samhället på olika sätt, och vi har sett det tidigare i Baltikum och i Polen.

Baltikum, Finland, Finska viken, Östersjön och i förlängningen Sverige är också områden som vi måste se som under stor spänning och under risk för en hotbild i den händelse Ryssland är framgångsrikt i Ukraina. Vi har alltså ett helt annat och fundamentalt annorlunda säkerhetsläge än tidigare.

Vi måste alltså vara framgångsrika i Ukraina. Ryssland säger att man är i krig med det kollektiva väst. Det innebär också att vi måste fortsätta med våra materielleveranser, vårt utbildningsstöd och vårt civila stöd till Ukraina.

En del i detta är också att vi måste bygga en stark försvarsmakt – ett starkt totalförsvar både på den militära sidan och på den civila sidan. När det gäller den militära sidan handlar det, precis som på den civila sidan, om en stegvis ökad förmåga. Det handlar om materiel, om krigsplaceringar och om grundläggande återkommande övningsverksamhet.

Det handlar om hela samhällets mobiliseringskraft. Det är det som totalförsvaret handlar om. Den civila

delen i ett sådant sammanhang handlar om hur vi klarar byggnader, infrastruktur, transporter, cybersäkerhet, reparationer, produktion, lager, skydd av civila och flyktingströmmar. Den militära delen handlar om hur vi på olika sätt kan försvara Sverige nationellt men också som en del av Nato.

Vårt operationsområde sträcker sig från Arktis i norr till norska västkusten, den svenska västkusten, infarten till Östersjön, Östersjön, Bottenviken, Finska viken, de baltiska länderna, Polen och Tysklands gränser mot Östersjön. Det handlar också om hur vi tillsammans med de andra klarar detta och hur vi dimensionerar våra försvarsmakter så att de kan ge maximalt stöd till varandra i ett skarpt läge.

Jag tror att man måste ha denna operativa helhet klar för sig när man bedömer hur vi ska bygga det svenska försvaret. Vi har alltså ett gemensamt operationsområde, och det ska sedan understödjas av Nato på olika sätt. Det är detta vår militära planering måste utgå ifrån. Det är också det man nu arbetar med i många stycken, men vi kan inte göra det fullt ut förrän vi är medlemmar.

När det gäller hur en militär organisation ska organiseras kan vi som politiker inte utgå från principen att det är något som helt ska överlätas till Försvarsmakten. Politiskt måste vi orka ha en ståndpunkt, en synpunkt och en riktlinje.

Hade vi exempelvis inte haft en riktlinje när vi lade om Försvarsmakten från internationella insatser till nationellt försvar och orkat ta konsekvenserna – det vill säga att man då måste bygga detta från grunden med arméförband, flygförband inriktade på svenska förhållanden och en marin som ska vara kontrollerande och kunna värna de öppna sjövägarna – hade det likasom inte hänt. Sveriges riksdag är det högsta beslutande organet. Vi kan inte ha en politisk dimension som abdikerar i dessa sammanhang. Jag vill bara säga det, med anledning av det tidigare anförandet.

När ÖB i militära råd föreslår två brigader ska vi därför ha följande klart för oss: Om man ska sätta in en brigad, exempelvis i Finland, ska den omsättas rätt snabbt. Då har man alltså ytterligare 1 miljard att omsätta med. Alla som kan någonting om detta vet att det kan gå rätt så fort och att det inte är höjdpunkten i ut hållighet. Finland, Sverige och Norge kommer att få ett gemensamt ansvar i Nordkalotten, och det kommer att finnas behov av mer än två brigader.

Jag tror att Försvarsberedningen och även riksdagen måste fundera på hur vi gör förstärkningar på ett sådant sätt att vi så att säga har mer än detta att förfoga över år 2030. Jag tycker att det är en grundläggande uppgift för oss, och man kan inte bara säga att man hänvisar det till Försvarsmakten. Det är ytterst en politisk fråga. Försvaret av Sverige är i grunden en politisk fråga.

Jag måste också säga att vi för vår del vill öka antalet värnpliktiga – minst 10 000 handlar det om. Även detta är någonting man måste orka ha en tydlig ståndpunkt om från ett politiskt parti; man kan inte bara abdikera och säga att Försvarsmakten får sköta det.

Nya organisationsenheter kan ligga olika i kostnadsnivå; det beror alldeles på hur man väljer att organisera dem. Det finns naturligtvis de som har en standardberäkning gällande vad det kostar, men det går att göra på lite olika sätt. Jag ska inte gå in i detaljerna i detta, men när vi föreslår Kiruna som ny organisationsenhet bygger det på Malmabanans väsentliga betydelse. Det bygger på värdlandsstödet väsentliga betydelse, det bygger på gruvan och LKAB och det bygger på Esrange. Det bygger också på de avtal vi har mellan Finland, Norge och Sverige om att värna Nordkalotten tillsammans.

Vi ser det som nödvändigt med ytterligare förbandstillväxt i området. Här måste vi liksom positionera oss utifrån alla de fakta som finns. Vem ska exempelvis sköta förhandslagringen när det gäller värdlandsstödet? Det är klart att det kommer att kräva en del resurser. Det är klart att Nato kommer att gå in i det, men det kommer också att kräva mer av oss.

Något annat jag skulle vilja lyfta är att det faktiskt går att som riksdag ha uppfattningen att luftvärnet bör vidgas i vårt land. Vi bör ha långsträckt förmåga. Vi måste dra slutsatser av drönerverksamheten i Ukraina.

När vi talar om Norge, Sverige och Finland vill jag också markera att det vi bör bygga i Nordkalottenområdet är en i praktiken gemensam armé mellan Norge, Sverige och Finland. Det är det som måste vara utfallet, och det kommer att kräva samordning av olika slag. Även förbandens krigsduglighet – att vi verkligen ser att vi har en ökning av den – blir i slutändan en politisk fråga.

När det gäller flyg anges i det förra försvarsbeslutet både att vi ska ha fler robotar och ökad ammunitions tillgång och att vi ska ha ökad spridning på flygbaser. Det anges som en politisk målsättning. Var det fel att göra så? Absolut inte. Samtidigt är ambitionen om mer spridning, det vill säga att man ska kunna använda sig av olika flygbaser och vägbaser, någonting som ligger kvar.

När det gäller ammunitionstillgången tycker jag att det är viktigt att man som politiker kan markera att det är viktigt att prioritera. Vi bör också börja titta på nästa generations stridsflyg efter Gripen E, eftersom det är väldigt långa processer. Här har man ju börjat ett arbete tillsammans med andra länder, men det har inte gått alls på det sätt eller i den takt som det bör.

Vi måste också kunna ha en uppfattning om marinen utveckling. Det bör inledas en analys när det gäller ytterligare en ubåt. Varför det? Jo, ubåtarna är ett vapensystem som är mycket effektivt och avskräckande för en fiende. Det är också mycket centralt när det gäller underrättelseinhämtning. Det går faktiskt att ha en politisk uppfattning även om detta.

När det gäller Ukraina är den stora utmaningen ammunition i olika varianter. Det som har gjorts hittills räcker inte. EU tog ett initiativ där även Sverige finns med och där man säger att det är 1 miljon artillerigranater som ska levereras till Ukraina. Hittills har man kommit upp till 520 000, och fortsättningen är så att

säga osäker i sammanhanget. Vi ser att Ukraina i stort sett dagligen i en eller annan form signalerar behovet av mer ammunition. Vad vi behöver är tydliga statliga garantier.

Det handlar om krediter för produktion och om långa kontrakt, och det handlar om att staten måste kunna investera direkt i produktionslinjen i befintlig industri. Men det måste också öppna upp för produktion för våra egna behov. Vi behöver en samlad idé och en samlad plan för hur vi ersätter det vi har skänkt till Ukraina.

När det gäller de väsentliga säkerhetsintressena är det i högsta grad en politisk fråga. Detta är kärnan i de svenska vapensystemen och i svensk produktion. Riksdagen har beslutat om stridsflyg, undervatten, krypto och sensorer. Vi bör också besluta om tillgången till ammunition, det vill säga att det ingår i paketet av väsentliga säkerhetsintressen. Det är viktigt att det är riksdagen som uttalar detta, och det är viktigt att riksdagen därmed får en återkoppling på vad som händer på detta område. Det är i så fall ett rent politiskt initiativ som är väldigt viktigt, och det tycker jag att vi ska ha kurage nog att markera.

Vi måste också inse att försvarsindustrin är en sektor som är i ständig förändring och där mycket händer. Det kan handla om förändringar i företagsledningar, det kan handla om ägarstruktur och det kan handla om inriktning av verksamheten. Det kan handla om internationella samarbetskonstellationer som riskerar att leda till förändringar i inriktning och ägande.

Är det så att detta påverkar de svenska väsentliga säkerhetsintressena – som under många, många årtionden har finansierats genom att staten har gjort beställningar – och att det riskerar att förändras på ett sådant sätt att vi inte har det under svensk kontroll måste det också finnas en beredskap från den statliga sidan för att ha ett ägarengagemang inom försvarsindustrin. Det handlar om att kunna garantera den svenska nationella profilen på de säkerhetsintressen vi har beslutat om.

Det är också så att detta handlar om arbetstillfällen. Det handlar om forskningsresultat och om långsiktig kompetens. Vi kan inte ha en smygande process som är icke kontrollerbar och där produktion och kunskap flyttar utomlands, till någonting som vi inte kontrollerar.

Socialdemokraterna står bakom partiets alla reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall enbart till reservation 8, som handlar om just de nationella säkerhetsintressena. Det handlar om Försvarsmaktens tillgång till ammunition och om beredskap för ett direkt statligt ägarengagemang i försvarsindustrin. (Applåder)

Anf. 13 ALEXANDRA ANSTRELL (M) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för anförandet.

Jag måste ändå uppehålla mig kring tanken på Kiruna. Jag förstår tanken med ett regemente eller liknande där, men i verkligheten, herr talman, finns det stora problem just i Kiruna.

Redan i dag finns där 1 000 lediga jobb men inga bostäder. Med tanke på rennäringsen, som omöjliggör försök att bygga någonting som tar stor plats där uppe, hur tänker ledamoten att det här ska lösas i verkligheten?

Anf. 14 PETER HULTQVIST (S) replik:

Herr talman! Jag får tacka ledamoten Anstrell för den viktiga frågan.

Jag skulle föreslå regeringen att ta kontakt med kommunledningen och kommunstyrelsens ordförande Mats Taaveniku i Kiruna och sätta sig ned och säga att på grund av de sakska som föreligger med Malmbanan, Esrange, världlandsstödet och Kirunas strategiska roll i förhållande till Finland och Norge när det gäller försvaret av Nordkalotten och aktiviteten som är nödvändig vid gränsen har vi faktiskt som ambition att planera ett regemente här och en långsiktig förbandstillväxt. Hur ska vi tillsammans fixa det här tillsammans för att kunna ordna alla faciliteter kring Kiruna?

Jag tror att det är de väldigt tunga och viktiga militärstrategiska skälen som måste avgöra vilken ambition man har. Men sedan kan man naturligtvis som politiker börja med listan över hinder och så komma fram till att någonting är omöjligt.

Jag tror att man både kan titta på hur man löser personalförsörjningen långsiktigt i ett särskilt område genom särdiskussioner inom Försvarsmakten och dess ledning, och jag tror att man kan lösa väldigt mycket ihop med Kiruna kommun.

Efter många år i politiken och framför allt med många års regionalpolitiskt engagemang kan jag konstatera att det oftast finns ett borgerligt motstånd och framför allt ett högermotstånd mot sådant som handlar om utlokalisering i olika sammanhang, med just de här argumenten i bostadsfrågan: Hur ska man få folk att flytta dit? Går det att leva där? Är det intressant? Är det attraktivt?

Dessa frågor kommer alltid upp, så jag är inte förvånad över ledamoten Anstrells fråga i det här sammanhanget.

Men det krävs också någonting som heter vilja, och det krävs någonting som heter hänsyn till realiteterna. I det här fallet handlar det om de militärstrategiska realiteterna. Vi har också tidigare haft regemente i Kiruna, så det är liksom ingen nyhet. Men det är en strategisk utpost där det av militära skäl är väl motiverat att göra detta.

(Applåder)

Anf. 15 ALEXANDRA ANSTRELL (M) replik:

Herr talman! Kommunstyrelsens ordförande i Kiruna, som ledamoten nämner, lyfter ju själv problematiken som man har där uppe. Det handlar inte om att det inte skulle vara attraktivt att bo i Kiruna, som ledamoten försöker lyfta fram, utan det handlar om att det faktiskt inte går att bygga med tanke på rennäringsen.

Det finns 1 000 lediga jobb men inga bostäder. Det finns i dag inga bostäder till dem som jobbar på LKAB, Esrange och liknande. De måste flygas in och bo

tillfälligt i baracker. Ishotellet har inga bostäder till sin personal. Det är ett problem.

Då tänker jag: Är det inte bättre att lägga pengarna på människor i försvaret än på dyra byggnader som skulle ta minst tio år att få på plats?

Anf. 16 PETER HULTQVIST (S) replik:

Herr talman! Jag råkar ha samtalat med kommunstyrelsens ordförande i Kiruna om detta vid ett antal tillfällen, och det är inte så att han tycker att det finns några tveksamheter kring möjligheterna att göra sådant här om viljan finns och politiken på centralt håll anser att det är nödvändigt. Då är Kiruna kommun naturligtvis beredd att ställa upp fullt ut på det här. Att använda kommunstyrelsens ordförande i Kiruna som ett argument mot en etablering tycker jag därför är grundläggande felaktigt.

Dessutom har vi ju i Kiruna redan en hel del militära installationer. Vi har en stor anläggning utanför Kiruna som i dag används för värnpliktsutbildning och för att ta emot internationella förband. Det finns alltså en etablerad militär infrastruktur i området.

Vi ska inte skapa en lista med enbart hinder, utan man måste också se möjligheterna och även orka med att inse att det är det militärstrategiska perspektivet som är så här viktigt. Jag har själv varit på ett område som man pekar ut som ett möjligt framtida regementsområde. Att ordna en förbandstillväxt i den här miljön, just i det här området, är något som skulle stärka försvaret i Nordkalotten på ett tydligt och väsentligt sätt. (Applåder)

Anf. 17 LARS WISTEDT (SD) replik:

Herr talman! Jag skulle bara kort vilja kommentera det förra replikskiftet där vi pratade lite ekonomi.

När det gäller försvaret och pengar pratar man kanske inte så mycket kronor och ören när det handlar om tillväxt, utan man pratar om procent av bnp. Vi kan konstatera att 2014 låg det ungefär på 1,2 procent av bnp, 2015 på 1,1 procent av bnp och 2019 på 1,2 procent av bnp. Där var det alltså inte någon våldsam tillväxt. År 2024 kommer det att ligga på 1,8 procent av bnp enligt den svenska anslagsmodellen, och det är ju lite intressant.

Jag skulle också vilja kommentera det Peter Hultqvist säger om att vi abdikerar. Det kallas inte för att abdikera, utan det kallas för målstyrning. Om Peter Hultqvist hade lyssnat lite noggrannare hade han hört att vi talade om att i görligaste mån och i största möjliga utsträckning tillåta Försvarmakten att ha synpunkter. Det är trots allt de som är proffs, inte vi politiker.

Jag vill därför ställa frågan till Peter Hultqvist, som uppenbarligen också har hört ÖB:s råd: Vad är det som är fel i dem? Vad är det som politiken vet bättre än ÖB när det gäller de militära förbandens utformning?

Anf. 18 PETER HULTQVIST (S) replik:

Herr talman! Man kan ju försöka sig på konststycket att beskriva verkligheten på det sätt som passar

en själv bäst. Men oavsett hur nu man försöker är det så att en 100-procentig ökning av försvarsutgifterna mellan 2014 och 2025 är ett faktum.

Jag sa också mycket tidigt att när det gäller den militära delen så kommer vi inte att komma upp i 2 procent förrän 2027–2028. På den tiden pratade de andra partierna om 2025. När det gäller den militära delen ligger den bedömning som vi gjorde från början fast, och det är det man nu pratar om i offentligheten från regeringens sida.

Om man sedan lägger ihop det här med en del andra saker kan man naturligtvis få upp siffrorna. Men jag vill också påminna om att vi har varit överens brett i riksdagen om alla de här besluten, så det är egentligen inget nytt som har hänt mer än att man har tillfört 700 miljoner, vilket är en marginalsomma i sammanhanget.

Jag har en del erfarenhet av just målstyrning, och det kan bli så att politiken blir så allmän och rör sig i så lufttunna skikt när det gäller att formulera mål och inriktningar att man i praktiken abdikerar från det direkta politiska inflytandet. Balansen mellan den så kallade målstyrningen och det som ibland kallas för detaljstyrning är därför väldigt viktig att ha om man som politiker har tänkt sig att vara med och bestämma i någon mening. Politik handlar nämligen i slutändan om makt.

Jag överprövar inte det militära rådet, utan jag konstaterar bara att ÖB själv gång efter annan understryker just ordet ”råd”. Men är det så att vi politiker inte kan ha någon synpunkt på det här kan vi ju lägga ned Försvarsberedningen. Då behöver vi inte ha den här debatten. Då kan vi liksom stänga igen butiken, för de sköter ju det här!

Jag tycker faktiskt att politiken ska orka ha en uppfattning och också tro att man kan bidra med någonting. Det är så samspelet ser ut mellan Försvarmakten och politiken. (Applåder)

Anf. 19 LARS WISTEDT (SD) replik:

Herr talman! När vi pratar om syrefattiga rum och Försvarsberedningen har jag nog full förståelse för det, för är det någonting som vi har efterlyst från Sverigedemokraternas sida är det att vara tydliga bland annat när det handlar om tidsförhållanden. Där har vi sagt att vi måste vara tydliga när det gäller till exempel vilket utgångsläge vi har och vilket målläge vi ska ha. Vi måste ju vara eniga om det här. Där har inte minst Peter Hultqvist varit väldigt tydlig med att säga att det här inte går att förutsäga och då inte haft en tydlig uppfattning i frågan, något som jag tycker är lite konstigt när man pratar om målstyrning och detaljstyrning.

Motsatsen, när vi har pratat mål- och detaljstyrning, har ju varit att man har gått in under en lång period, från 1995 och framåt, och i väldigt hög grad detaljstyrt och inte lyssnat på professionen. Där tycker vi nu att det behövs en tydlig skillnad.

När det gäller att våga ha en uppfattning är det faktiskt Försvarsberedningens uppgift att ha den

uppfattningen. Och det är det som vi nu håller på att arbeta med och som vi ska redovisa den 26 april. Jag ser verkligen fram emot att Peter Hultqvist kommer att vara väldigt tydlig med vad vi i Försvarsberedningen ska komma fram till och vilka målsättningar och vilka utgångslägen vi ska ha för den kommande planeringen.

Anf. 20 PETER HULTQVIST (S) replik:

Herr talman! Jag tror inte att Wistedt behöver se fram emot eventuell tydlighet från min sida, för jag har redan varit tydlig i Försvarsberedningen på avsnitt efter avsnitt. Det tror jag att man känner till. Långt innan Försvarsberedningen inledde sitt arbete har vi också publicerat inriktningar som vi tycker är viktiga.

Vår förmåga att prestera uppfattningar behöver du alltså inte tveka på. Den bygger mycket på det samarbete som vi hade med Försvarsmakten under våra år i regeringsställning. Den regering som avgick 2014 låg i stor utsträckning i konfrontation med Försvarsmakten. Man ifrågasatte varandra, och det fanns ett misstroende. Till skillnad från den regeringen lyckades vi bygga ett samarbete på förtroende, där man kunde utbyta åsikter och vrida och vända på saker. Därmed kunde man komma fram till gemensamma ståndpunkter. Det kunde också underlätta i ett eventuellt genomförande.

För min del handlar det om att hitta den där balansen. Den politiskt teoretiska diskussionen om att det nu är målstyrning som gäller menar jag egentligen är en diskussion vid sidan av som mest tyder på att man inte är van vid att hantera det politiska ledarskapet. Det behövs en kombination av mål och synpunkter på detaljer. Annars abdikerar man i praktiken tyvärr från det politiska inflytandet.

Om vi inte upprätthåller vår ambition att även kunna ha synpunkter på det som står i militära rådet vet jag inte om vi tar den politiska uppgiften ordentligt på allvar. Det är så mycket problem kring alla dessa saker – det gäller tid, ekonomi och vad som är rätt – att man måste göra ett jobb gemensamt. Och ytterst är det regeringen som får stå till svars. Om man inte lyckas med dessa saker kommer Riksrevisionen, och det blir diskussioner i riksdagen. Vi måste alltså ha ett läge där vi också orkar ha synpunkter på en hel del detaljer i dessa sammanhang.
(Applåder)

Anf. 21 LARS PÜSS (M):

Herr talman! Först vill jag yrka bifall till utskottets förslag i sin helhet. Det har om bara några få dagar gått två år sedan Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina, och kriget fortsätter med stort lidande för det ukrainska folket. Förlusterna är enorma med hundratusentals skadade och dödade på båda sidor.

Ryssland har brutit i stort sett alla internationella överenskommelser och avtal och har inte ens dragit sig för att attackera civila mål, till exempel sjukhus. Den ryska regimen verkar inte dra sig för något när det gäller att underkiva Ukraina. Därför är det viktigt inte

bara att Ukraina segrar i detta krig utan också att Ryssland förlorar.

Om den ryska regimen känner att den går segrande ur en framtida vapenvila kommer den ryska björnen att vila endast ett litet tag och därefter ge sig på nästa land. Det får givetvis inte ske. Därför måste vi fortsätta att stå bakom Ukraina och dessutom fortsatt arbeta med att få resten av världen att samla sig runt stödet för ett fritt Ukraina.

Herr talman! Regeringen lanserade 2023 ett initiativ för att höja förmågan och takten för innovation inom försvarsindustrin. Försvarsinnovationsinitiativet ska genom ökad och fördjupad samverkan inom och mellan näringsliv och myndigheter i flera olika sektorer skapa mervärden. Syftet är att stärka Sveriges försvars- och säkerhetsförmåga samt att öka konkurrenskraften i försvarsindustrin.

Nu arbetar man med att identifiera vilka förutsättningar och verktyg som behöver utvecklas för att ytterligare stärka försvarsindustrin i Sverige genom att höja innovationsförmågan. Exempel på frågor som lyfts upp är upphandling, Nato, samverkansfaktorer, testbäddar och EU:s finansieringsinstrument – för att vi sedan ska kunna ta konkreta politiska beslut. En logisk fortsättning på detta är nu att arbeta med att ta fram en försvarsindustristrategi för hur vi tillsammans med industrin ska arbeta för att stärka Sveriges försvarsförmåga.

När det gäller väsentliga säkerhetsintressen – alltså det som i dag inkluderar stridsflyg, undervattensteknologi samt krypto och sensorer – är det uppenbart att detta måste utvidgas, inte minst med anledning av vad vi ser från kriget i Ukraina. Men att föregripa Försvarsberedningens slutrapport känns inte som en bra väg att gå. Detta är för viktigt för att man inte ska kunna vänta till i april när rapporten kommer.

På forsknings- och utvecklingsområdet behövs det en total reformering, inte minst i fråga om synen på försvarsindustrin i stort. Sverige har både en rätt och en skyldighet att försvara sig mot yttre hot. För att det ska vara möjligt behöver vi försvarsmateriel. Att då, som vissa aktivistiska fondförvaltare gör, aktivt avstå från att investera i försvarsindustrin tycker jag är högst anmärkningsvärt. Jag undrar hur många fondkunder eller pensionssparare som är medvetna om denna märkliga prioritering.

Behovet av en stark och vital försvarsindustri har aldrig varit större. I stort sett alla länder i Europa behöver rusta upp sina försvarsmakter. Samtidigt är Ukraina i fortsatt stort behov av vapen och ammunition. Branschens största problem just nu är att den inte kan tillgodose alla önskemål.

Nya fabriker måste byggas. Fler måste anställas. Den snabba expansionen kräver kapital från banker och andra riskvilliga investerare. Detta underlättas inte av att det fortfarande finns förvaltare, myndigheter, kommuner och regioner som bojkottar denna viktiga bransch.

I det sammanhanget är det också viktigt att peka på både vår lagstiftning och våra olika myndighetsprocesser.

Under de senaste åren har fred varit norm, och jag är gärna den första att säga att jag innerligt önskar att det kunde få fortsätta att vara så. Men tyvärr ser inte verkligheten ut på det sättet. Kriget i Ukraina är det tydligaste beviset på att vi måste vara förberedda på någonting annat. I militära sammanhang talar vi om tre konfliktgrader: fred, krig och gråzon. Den tydligaste är krig. Gränsen mellan fred och gråzon är betydligt svårare. Gråzon är det läge som gäller mellan krig och fred, där vi utsätts för olika påverkansoperationer som är avsedda att störa vårt samhälle på olika sätt.

Den lagstiftning vi har är i stort sett anpassad till fred och dessutom en bestående sådan. Vi har även lagstiftning i händelse av krig, men vi har ingen för gråzon, där vi befinner oss just nu.

Vi arbetar för fullt med att stärka vår försvarsförmåga. På samma gång är varken våra lagar eller, kanske än mer viktigt, våra processer för att hantera en upprustning på plats. Jag har fått höra ett en nybyggnation inom Försvarsmakten kan ta uppemot tio år från tanke till att det går att flytta in. Ammunitionstillverkaren Nammo meddelade för en tid sedan att det kan ta fem år att få en ny produktionslinje på plats. På samma gång vill jag påminna om att andra världskriget var över på just fem år.

Dessa processer måste snabbas upp. Våra myndigheter måste se över sina rutiner och börja prioritera bättre, så att vår försvarsförmåga kan stärkas i dag och inte om tio år.

Avslutningsvis, herr talman! Försvarsbudgeten har dubblerats på fyra år och tredubblats sedan 2014 – från 40 till 60 till 126 miljarder. Det är starkt och visar på den riktning som vi behöver gå i. Men nu är det inte tid att klappa oss själva på axeln. Nu måste vi fortsätta att omsätta dessa pengar i ökad förmåga och starkt motståndskraft och beredskap. Takten i förmågehöjningen ska ökas, främst i det civila försvaret. Kommuner, regioner och näringsliv måste vara med på tåget. Det är så vi bygger Sverige starkt igen. Det är så vi bygger Sverige säkrare, grönnare och friare. (Applåder)

Anf. 22 PETER HULTQVIST (S) replik:

Herr talman! Jag reagerade på Lars Püss resonemang om de väsentliga säkerhetsintressena. Intrycket var att de ska vidgas men att detta är så viktigt att vi inte kan diskutera det nu eller ha någon uppfattning om det. Det ska i stället göras i Försvarsberedningen.

Jag tycker dock att man kan ta sig friheten att redan nu säga att ammunition är ett väsentligt säkerhetsintresse, och jag tycker att det är riksdagen som ska besluta om detta för att markera det. De andra delarna finns markerade i riksdagsbeslut.

Varför är det då viktigt med just ammunitionssidan? Detta avgör ju till stor del uthålligheten i själva striden. Det vi har skickat till Ukraina innebär naturligtvis att det finns ett återhämtningsbehov på den

svenska försvarsmaktssidan. Det är inte säkert att det är just det man skickar iväg som man ska ersätta med, och prispbildningen kan också vara en helt annan i dag än när man en gång i tiden köpte ammunitionen.

Tillgången till ammunition är väsentlig för den grundläggande funktionen i Försvarsmakten och uthålligheten i en eventuell stridssituation. Detta för oss in på den andra delen, nämligen att se över myndigheternas rutiner och att detta skulle vara svårigheten när det gäller att komma fram med ökade leveranser till svensk försvarsmakt. Är det så enkelt att detta bara handlar om myndigheternas rutiner? Här krävs det i så fall långa kontrakt och tydliga beställningar. Det krävs också att staten är beredd att gå in och investera i direkta produktionslinjer i befintliga fabriker, dels för att kunna ge Ukraina fortsatt stöd, dels för att vi ska kunna försörja oss själva. Det är väl så det egentligen ser ut.

Ni tycker att detta ska diskuteras i Försvarsberedningen, men är ni beredda att ha någon sorts uppfattning i dag? Jag tycker inte att det är så himla svårt.

Anf. 23 LARS PÜSS (M) replik:

Herr talman! Jag har inga problem med att peka ut ammunition eller andra sektorer, för jag tror att det behövs. Jag tror att vi behöver vidga detta ganska ordentligt. Det jag skulle ha problem med är om vi skulle fatta ett beslut i kammaren i dag om att peka ut ammunition eller andra områden som väsentliga säkerhetsintressen. Jag vänder mig emot att ta ett beslut och föregripa resultatet från Försvarsberedningen.

När vi tittar på vad som händer i Ukraina är det ganska uppenbart att ammunition är helt vitalt för att man ska kunna föra krig, eller rättare sagt för att föra det krig som vi trodde tillhörde historien men som har kommit tillbaka.

Jag tror att det är jätteviktigt att vi ger tydliga signaler till försvarsindustrin. Här och nu är deras orderböcker fulla till bristningsgränsen, men de har inte långsiktigheten. Där tror jag att vi måste bli tydligare. Jag tycker dock att även denna fråga är en sak som ska komma från Försvarsberedningen; det är inte något som vi ska fatta beslut om i kammaren i dag.

Anf. 24 PETER HULTQVIST (S) replik:

Herr talman! Den positiva tolkningen av detta är att vi i stort sett är överens. Den andra tolkningen kan vara att den obotfärdige alltid har någon form av förhinder.

Detta är så tydligt, och det har varit det under en längre period. Vi har, i förhållande till regeringen, tagit upp detta med statliga garantier både för Ukraina och för att man ska kunna komma igång mer här i Sverige. Vi har också tagit upp att den EU-produktion som det har tagits initiativ till inte håller – den räcker inte. Vi har pekat på detta under en längre tid.

Behovet av ett omfattande utredningsarbete om det ena eller det andra kan ju diskuteras. Jag hoppas att Försvarsberedningen så småningom kommer fram till någonting som vi kan vara överens om, men det går också att göra saker i riksdagen om man vill.

Detta är tydligt motiverat i de olika förslag som vi har lagt fram. Här i dag har jag berättat vad det innebär i konkret mening och vad vi vill att man ska öppna för. Detta är inga förslag som på något vis är orealistiska – de är sedan tidigare levererade i regeringssammanhang.

Det framstår på något vis som att man vill fördröja processerna. Framför allt den del som rör Ukraina är inte någonting som egentligen behöver hanteras i Försvarsberedningen, utan detta behöver hanteras omedelbart i regeringen och riksdagen.

Jag tycker att Püss öppnar för en långdragenhet som inte är nödvändig. Om man hade lyssnat på oss skulle detta ha kunnat lösas betydligt tidigare. Det är av väsentlig betydelse. I den internationella debatten – framför allt i den europeiska – är det inte bara vi som säger detta, utan det sägs i parlament efter parlament runt om i Europa, framför allt från de krafter som vill stödja Ukraina.

Anf. 25 LARS PÜSS (M) replik:

Herr talman! Jag tror att vi är överens, och jag vill verkligen tro det. Detta område är för viktigt för att vi ska ha alltför stora meningsskiljaktigheter och inte vara överens om färdriktningen.

Jag går vidare till finansiering och långsiktighet. Om vi ska vara långsiktiga måste vi också låta det ta lite tid. Det är därför jag kommer tillbaka till Försvarsberedningen. Låt oss hitta samsyn i Försvarsberedningen och komma överens brett mellan alla partier i stället för att fatta beslut om en enskild motion i riksdagen.

Jag tror mycket mer på att vi kommer överens i Försvarsberedningen än på att vi ska göra det här i kammaren, för här hittar vi inte de gemensamma lösningarna. Inte minst, skulle jag säga, är det så att vi inte ser till helheten. Vi kan inte plocka ut delar och börja förändra dem när vi missar hela bilden.

Anf. 26 MIKAEL LARSSON (C):

Herr talman! Det handlar om dig och mig. Totalförsvaret gäller alla och påverkar oss alla i Sverige. Det är en orolig tid, med kriget i Ukraina, och då blir frågan om totalförsvaret och försvarspolitik kanske den allra viktigaste att samlas kring och satsa på.

Vi debatterar i dag försvarspolitik och totalförsvaret. Jag kommer att redogöra för Centerpartiets syn på dessa frågor.

Liksom Försvarsberedningen skrev i sin senaste rapport *Kraftsamling* vill vi i Centerpartiet se att näringslivet spelar en central och än viktigare roll i att stärka totalförsvaret. Det kan exempelvis handla om att beredskapsåtgärder finansieras genom ersättning till näringslivet för att man upprätthåller en tjänst eller beredskap för vissa varor eller tjänster med utgångspunkt i olika avtal som beaktar försörjningstrygghet vid höjd beredskap och krig.

Lagring är viktigt och kommer att vara viktigt nu när totalförsvaret byggs starkare, men det är viktigt att vi utformar det hela på ett sätt som garanterar goda

omsättnings- och distributionsmöjligheter. Vi behöver bygga ett modernt beredskapslager som ska anpassas för 2020-talet och framåt.

Svensk totalförsvarsförmåga ska utvecklas så att hela landet kan försvaras genom ökad tillgänglighet och förbättrad operativ förmåga. Det civila försvaret ska byggas starkare hos kommuner, regioner och alla Sveriges invånare. Hit hör de frivilliga försvarsorganisationerna och självklart också civilsamhället i stort med allt från Svenska kyrkan och studieförbunden till idrottsföreningen och den lokala bygdegården. Detta är, som sagt, något som påverkar oss alla, och alla måste vara med i arbetet.

Herr talman! Det kommande Natomedlemskapet, hybridkrigföring, gräzonsproblematik, den militärtekniska utvecklingen och Sveriges militärstrategiska läge i en allt viktigare Östersjöregion ställer nya krav på det svenska försvaret bland annat vad gäller uthållighet, beredskap och ökad krigsduglighet.

Kriget i Ukraina gör alltför den säkerhetspolitiska situationen instabil och väldigt oförutsägbart. Ett svenskt Natomedlemskap kommer att öka den säkerhetspolitiska förutsägbarheten i vårt närområde i och med att Sverige blir en del av en större försvarspolitik helhet.

Krigsdugligheten måste öka inom alla försvarsgrenar. Centerpartiet anser i likhet med försvarsbeslutet 2020 att man på kort sikt måste säkerställa att armén får ökad krigsduglighet. Men vi behöver också kunna försvara svenskt territorium till sjöss och i luften genom att ha hög förmåga inom ubåtsjakt och sjöstrid, genom våra flygstridskrafter och genom en utvecklad luftförsvarsförmåga i ett bredare perspektiv i Jas-systemet. Inte minst kommer förändringar av försvarsförmågan att behöva göras längs Östersjökusten, i Arktis och även längs västkusten för att skydda handelsflöden till och från Göteborgs hamn. Det här är en utveckling som kommer att behöva ske över tid, och vi behöver vara lyhörda och aktiva i det Natosamarbete vi ska gå in i. Försvarsmakten ska till exempel fortsätta att utvecklas på de orter där myndigheten finns i dag, och de nyetableringar som har påbörjats måste färdigställas, i enlighet med försvarsbeslutet 2020.

Herr talman! Sverige måste ha medlen för att på ett aktivt sätt kunna skydda kritiska svenska intressen också på den digitala arenan. Kopplingen mellan infrastruktur, psykologiskt försvar, samhällets totalförsvarsförmåga och de digitala arenorna är avgörande, och dessa frågor hänger ihop. Sverige attackeras varje dag digitalt, kanske till och med nu, och det är på tiden att vi får förmåga att möta de hot vi dagligen utsätts för. Sverige behöver till exempel ha en aktiv försvarsförmåga för att kunna skydda viktiga tillgångar, spåra angripare, störa angripare och slå tillbaka mot angripare. Försvarsmakten har i dag ansvaret för detta när det gäller statsaktörer som attackerar Sverige och kan genomföra både defensiva och offensiva operationer. Centerpartiet ser att Sverige behöver ha förmåga att skydda såväl offentliga aktörer och näringslivets

digitala arenor som givetvis privatpersoner. Detta skydd måste därför utvecklas starkt framåt.

Herr talman! Sverige behöver en förnödenhetsförsörjning värd namnet. Vi är beroende av omvärlden för det. Men vi behöver också ha en ökad självförsörjningsgrad av viktiga förnödenheter. Det utgör en viktig komponent i uppbyggnaden av vårt totalförsvar. Här blir kopplingen till näringslivet och de gröna näringarna oerhört viktig. De gröna näringarna kan stärka vårt samhälles grundläggande motståndskraft och samtidigt bidra till ett mer hållbart samhälle. Självförsörjningsgrad, jordbrukets konkurrenskraft, logistik och lagerhållning av nödvändiga livsmedel och strategiska insatsvaror samt individens egen beredskap utgör viktiga ingångsvärden för att utveckla vårt totalförsvar. Minskad regelbörda skapar bättre förutsättningar för inhemsk produktion av såväl livsmedel som andra varor.

Centerpartiet vill se att Sverige har en god försörjningsförmåga på samhällsviktiga varor och tjänster i hela landet i händelse av kris och krig, där landets invånare, offentliga aktörer och näringslivet har en viktig uppgift utifrån sina respektive roller. Det är viktigt att det regionala och det lokala perspektivet finns med så att landets samlade försörjningsförmåga inte begränsas av tillgängligheten till stora centrallager samlade på ett ställe. En ökad självförsörjning av viktiga förnödenheter är kanske den viktigaste komponenten i uppbyggnaden av ett totalförsvar.

Herr talman! Strax före jul lämnade Försvarsberedningen sin senaste rapport *Kraftsamling*, som på ett tydligt sätt beskriver hur de olika delarna av det civila försvaret ska stärkas i vårt samhälle. Det är en bra rapport som verkligen tar avstamp i att detta är vår tids viktigaste fråga.

Vi i Centerpartiet är oerhört glada för de skrivningar i rapporten som handlar om livsmedelsförsörjning, livsmedelsberedskap, inhemsk produktion och livsmedelsdistribution. Att se hela kedjan från jord till bord är viktigt för beredskapsfrågan och livsmedelsproduktionen i hela landet. Det går inte att tänka att maten produceras på hyllorna hos livsmedelshandlaren, utan allt börjar på gårdsplanen hos den lokala lantbrukaren. Att Försvarsberedningen så tydligt pekar ut detta i det viktiga arbete som ska göras stärker vårt land i både fred och krig.

Herr talman! Försvarsberedningen arbetar nu med sin slutrapport om hur det militära försvaret ska utvecklas kommande period. Som jag tidigare har sagt ser Centerpartiet det som oerhört viktigt att de beslut som fattades i försvarsbeslutet 2020 fullföljs. Men vi ser också behov av att stärka alla försvarsgrenar, inte minst marinen med tanke på vårt läge och långa kust. Centerpartiet kommer att vara en konstruktiv röst i det fortsatta arbetet, och vi ser att försvars- och totalförsvarsfrågan är viktig för hela Sverige och alla Sveriges invånare.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 2.

Anf. 27 HANNA GUNNARSSON (V):

Herr talman, och hej till alla som lyssnar där hemma! Betänkandet och debatten handlar om en del av de motioner som skrevs under allmänna motionstiden. Vänsterpartiet har ingen egen motion, men jag tillåter mig att säga lite saker ändå.

Vi befinner oss i ett allvarligt världsläge. Kriget i Ukraina har nu pågått i nästan två år. Många flyktingar därifrån har kommit till Sverige, och precis som många andra flyktingar lever de under svåra ekonomiska förhållanden med en ersättning på 71 kronor per dag. Detta måste vi tillsammans göra någonting åt. Det pågår också ett krig i Gaza med stor förödelse och många döda civila. Därtill finns andra hot. Till exempel har vi den senaste tiden haft flera stora cyberattacker mot Sverige. Klimatförändringarna medför stora problem. Där jag bor är det nu översvämningar, vilket orsakar stora problem både i infrastrukturen och för de boende. Vidare möts vi hela tiden av propaganda och påverkanskampanjer som har till syfte att påverka vår syn på världen och vårt beslutsfattande.

Herr talman! Jag ska göra några nedslag i hur Vänsterpartiet ser på totalförsvaret, och jag gör det ur ett brett perspektiv eftersom totalförsvaret är ett mycket brett område. Som vänsterpartist börjar jag alltid i välfärden. Sjukvården har en väldigt stor uppgift i totalförsvaret, och har vi inte en fungerande sjukvård i normalläge i fredstid kommer vi inte att ha det när allt blir mycket svårare under stora kriser eller i värsta fall krig. Den sjukvård vi har nu är den som ska fungera under kris och krig, minus alla dem i sjukvården som behöver göra annat. Vi behöver också ha en förskola som fungerar bättre, även när läget blir mycket allvarligt, och vi behöver ha ett socialt arbete som ger en mycket tryggare befolkning än vad vi nu har för att kunna hålla ihop om något allvarligt händer.

Herr talman! Även investeringar är en del av totalförsvaret. Det handlar bland annat om energi och den mycket viktiga järnvägen. Jag var i nordligaste Sverige för ett några dagar sedan, och där är Malmbanan åter ur funktion på grund av en urspårning. Vi behöver mycket bättre infrastruktur för att hela totalförsvaret ska fungera.

Vi måste också göra något åt privatiseringarna. Vi behöver ha mycket mer offentligt ägande och offentlig styrning i samhällsviktig verksamhet. Verksamheterna måste kunna samordnas i stora kriser, och vi måste kunna se helheten och ha kontroll över sjukvård, äldreomsorg och annat som är viktigt i stora kriser och i värsta fall krig.

När vi har privatiseringar med massvis av olika aktörer som är inne i välfärden är det väldigt svårt att hantera detta om det blir ett allvarligt läge. Detsamma gäller utländskt ägande. Vi har en hel del samhällsviktig verksamhet i Sverige som ägs av utländska intressen. Det är ett stort problem, framför allt om vi hamnar i ett betydligt allvarligare läge. Det är ett stort problem rent demokratiskt i dag, men det blir mycket svårare om vi faktiskt hamnar i stora kriser eller krig.

Herr talman! Vi behöver göra något åt jämlikheten i Sverige. Vi lever i ett land där vi ser stora och växande klyftor. Jag läste en artikel senast i dag om den ökade hemlösheten för barn, alltså för vräkt barnfamiljer som inte har en trygg bostad. Ska vi bygga ett samhälle där vi har en hög försvarsvilja och där vi kan försvara vårt land i stora kriser eller i värsta fall krig så behöver vi ha en befolkning som känner samhörighet och tillhörighet och där vi har jämlikhet, annars kommer vi inte att kunna vara det trygga land som vi behöver.

När det gäller det militära försvaret, herr talman, måste vi ta tag i personalfrågorna på riktigt. Det handlar om löner, om arbetsmiljö, om att fortsätta arbeta mot trakasserier på olika sätt, om att se till att vi har arbetsvillkor som funkar och om att göra oss av med den konstiga tolvårsregeln som gör att soldater inte får arbeta mer än tolv år.

Framför allt handlar det om att lösa frågan om personlig utrustning. Vi är helt överens om detta i partierna, men någonstans finns det problem som gör att man inte kan köpa in termosar, skidor, handskar eller kängor – sådant som man behöver. Det är otroligt underligt, och detta måste lösas.

Till detta kommer den utlandstjänstgöring som kommer att öka, eller förändras, med ett eventuellt blivande Natomedlemskap i framtiden. Vi vet att vi kommer att ha ganska många anställda ute på utlandsuppdrag, och vi behöver se till att villkoren fungerar för hela familjerna, inte bara för den som åker ut.

Herr talman! Slutligen vill jag lyfta engagemanget. Försvarsviljan kräver ett engagemang hos människor på många olika sätt. Det handlar inte om att alla måste gå med i hemvärnet, utan det handlar om de frivilliga försvarsorganisationerna, som vi verkligen måste lyfta fram hela tiden, men också resten av civilsamhället. Vi har stora idrottsföreningar och organisationer, såsom Scouterna eller Friluftsrådet, som behöver kunna vara med och hjälpa till vid stora kriser och i värsta fall krig.

Herr talman! Vi har väldigt mycket framför oss att göra. I Försvarsberedningen sitter vi heldagar under en tid framöver. Vi behöver kunna hjälpas åt över parti-gränserna för att kunna lösa dessa frågor på bästa möjliga sätt.

Anf. 28 EMMA BERGINGER (MP):

Herr talman! Jag vill börja med att säga att Miljöpartiet står bakom alla våra reservationer, men för att spara tid vid voteringen yrkar vi bifall enbart till reservation 16 under punkt 10 Civilt försvar och förmåga.

Alltför många pratar om kriget som att det redan vore ett faktum att Sverige ska hamna i krig. Men syftet med vårt försvar är och förblir att bevara freden. Ja, Sverige och Europa befinner sig i ett mycket allvarligt säkerhetspolitiskt läge efter Rysslands fruktansvärda och olagliga fullskaliga invasion av Ukraina för snart två år sedan. Men försvaret ska alltså vara krigsavhållande och fredsbevarande. Därför behöver vi ha ett starkt totalförsvar. Genom att vi ökar vår beredskap,

både civilt och militärt, kan vi påverka risken för att det blir krig.

Sverige är på väg in i Nato, vilket påverkar både vårt säkerhetspolitiska läge och hur vi bör bygga upp vårt försvar. Överbefälhavaren drar i sitt militära råd slutsatsen att risken för ett konventionellt anfall på svenskt territorium minskar. Samtidigt konstaterar ÖB också att sannolikheten – eller, som jag skulle vilja säga, risken – att Sverige engageras i konflikter utanför vårt närområde ökar med Natomedlemskapet. Därutöver kan jag konstatera att risken för hybrida attacker och hot inte är en risk utan en realitet, vilket vi kan notera inte minst genom de cyberattacker som Sverige har drabbats av i närtid.

Miljöpartiet understryker vikten av att ha en bred syn på säkerhet. Hotbilden i dag är både bred och komplex. Såväl militära hot som icke-militära hot och hybrida hot existerar parallellt. Vi behöver ha en beredskap för att möta både de militära hoten och andra hot, såsom klimatförändringar och naturkatastrofer, pandemier och cyberangrepp. Vi behöver alltså ha en beredskap för att stå emot såväl kriser som krig, och i värsta fall på samma gång. Det innebär att den beredskap som vi bygger upp måste kunna hantera många olika typer av hot.

Miljöpartiet har sedan flera år stått bakom en snabbare och mer omfattande uppbyggnad av totalförsvaret – såväl det militära som det civila försvaret. Vi står bakom överenskommelsen från våren 2022 om att 2 procent av bnp ska avsättas till det militära försvaret så snart som det är möjligt. Vi står också bakom samtliga stödpaket till Ukraina.

Samtidigt måste balansen mellan satsningarna på det militära och civila försvaret bli bättre. Därför vill Miljöpartiet se stora satsningar på det civila försvaret och krisberedskapen. Det militära försvaret kan inte fungera utan ett starkt civilt försvar, och den förmåga som byggs upp inom det civila försvaret bidrar också till att stärka samhällets motståndskraft mot andra kriser än militära, till exempel mot naturrelaterade kriser och katastrofer i klimatkrisens spår.

Herr talman! Vi behöver också ha ett förebyggande angreppssätt. Det förebyggande arbetet är avgörande för ett väl fungerande totalförsvar. Motståndskraften i samhällsfunktionerna måste öka, och fler insatser behöver göras för att förebygga kriser.

Krisberedskapen och det civila försvaret behöver hänga ihop. Det civila försvaret är snarare en rejäl förstärkning av krisberedskapen än något separat som ska stå i garderoben till den dag det råder höjd beredskap eller krig. När vi stärker det civila försvaret stärker vi också krisberedskapen och vice versa. I tider av samhällsomvälvningar är det avgörande att samhället kan stå starkt och bidra till trygghet och tillförsikt.

Även om mycket fokus nu läggs på att bygga upp det civila försvarets förmåga i händelse av höjd beredskap och krig måste det civila försvarets resurser också vara tillgängliga för att hantera kriser i fredstid eller i läge av gråzon. Att vi som samhälle kan stå emot och möta kriser och hybrida attacker, oavsett om vi vet att

det är en antagonist som ligger bakom eller ej, är viktigt för samhällets stabilitet.

Miljöpartiet vill särskilt öka satsningarna på det civila försvaret för att uppnå ett totalförsvar i balans. Därför är vi det parti som i nuläget lägger mest pengar på försvaret, då vi i vår skuggbudget har en stor satsning på civilt försvar med bland annat medel till kommuners och regioners beredskap, klimatförebyggande åtgärder, räddningstjänst, befolkningsskydd, försörjningsberedskap och frivilliga försvarsorganisationer.

Samtidigt är det viktigt att understryka att det civila försvaret ytterst bygger på att vi har ett samhälle och en välfärd som fungerar i fred. Därför ser Miljöpartiet med stor oro på hur den nuvarande regeringens nedskärningar drabbar skola, vård och omsorg. Att sjukvården fungerar, att barnen kan gå till skola och förskola och att de äldre är trygga inom omsorgen är viktigt även i händelse av kris eller i värsta fall krig, för att vårt försvar och vår motståndskraft ska kunna stå starka. Jag vill också nämna bristen på investeringar i järnvägen, som riskerar vår förmåga till hållbara och redundanta transporter, något som är oerhört problematiskt.

Försvarsberedningen lämnade strax före jul en rapport med fokus på det civila försvaret till regeringen. Rapporten tar fasta på att det civila försvaret behöver byggas upp snarast. Samtidigt ville en majoritet av beredningen ändra målen för det civila försvaret genom att stryka viktiga mål. Det tycker vi från Miljöpartiet är problematiskt.

Det rör målen om att det civila försvaret ska ha förmåga att upprätthålla nödvändig försörjning, bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fredstid samt med tillgängliga resurser bidra till förmågan att delta i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser.

Ett mål anger en tydlig prioritering och inriktning. Det är så vi politiker styr verksamheter och myndigheter. Att ta bort mål på det sätt som beredningen föreslår signalerar att dessa uppgifter får en lägre prioritet. Riksdagsbundna mål följs upp i budgetprocessen, vilket gör det möjligt för politiken att få en bild av utvecklingen när det gäller uppfyllandet av målet.

På samma sätt som att borttagandet av mål signalerar något så signalerar det en lägre prioritet när man föreslår en nedflyttning av målet att skydda civilbefolkningen från att ha varit det första målet till att bli det tredje målet för det civila försvaret, även om målen i sig sägs inte ska ha en inbördes prioritering.

Herr talman! Vi står inför en värld som riskerar att förändras kraftfullt med anledning av klimatförändringarna och artkrisen, något som inte bara drabbar länder långt borta utan i allra högsta grad också påverkar oss i Sverige. Världen hänger samman, och när kriser och konflikter ökar i vår omvärld får det också konsekvenser för oss.

Klimatförändringarna leder till att risken för konflikter ökar och till att redan befintliga konflikter förvärras. När vatten och livsmedel tryter och människor

tvingas på flykt vet vi att spänningar uppstår. När samhällen drabbas av kriser vet vi också att antagonister kan ta tillfället i akt och utnyttja svagheter.

Jag menar att vi därför måste göra allt som står i vår makt för att minska utsläppen av växthusgaser drastiskt och samtidigt anpassa samhället så att det kan klara påfrestningarna av ett förändrat klimat. Så kan vi bidra till en säkrare värld men också skapa ett robust och stabilt samhälle här hemma.

Genom att ställa om samhället till fossilfrihet och satsa på förnybara energikällor och drivmedel ökar Sveriges motståndskraft både mot brist på drivmedel och mot politiska påtryckningar från oljestater. Försvarsmakten måste vara en del av den gröna omställningen och bidra till att samhället kan utveckla förnybar elproduktion, till exempel vindkraft, och samtidigt ta ansvar för sin egen klimatomställning. Ett försvar som inte hänger med när samhället i övrigt ställer om kommer att vara ett sårbart försvar.

En ökad ekologisk produktion av livsmedel ger bättre förutsättningar att producera livsmedel i händelse av kris eller krig då den ekologiska produktionen inte är beroende av insatsvaror som konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel på det sätt som konventionellt lantbruk är. Dessa måste vi i dag importera.

Att säkra tillgången på rent vatten och att skydda våra sjöar och vattendrag är avgörande för människors överlevnad oavsett om vi drabbas av extrema värmeböljor eller krigshandlingar. Ett hållbart samhälle är helt enkelt robust och motståndskraftigt.

Jag ber om ursäkt, herr talman, för att jag överskri-der min talartid lite, men jag har mycket viktigt att säga.

Herr talman! Vi behöver också så långt det är möjligt tillämpa diplomati och konfliktförebyggande arbete. Samtidigt behöver vi ha ett totalförsvar, såväl militärt som civilt, som verkar krigsavhållande och som, i värsta fall, kan försvara vårt land, vår befolkning och vår demokrati i krig. Att ha en god beredskap är som sagt fredsfrämjande.

Försvarsberedningen arbetar nu med den slutrapport där vi ska lägga fram förslag på hur Sveriges militära försvar ska utvecklas. Miljöpartiet bidrar aktivt och konstruktivt i arbetet och strävar efter att vi ska kunna nå en bred överenskommelse.

Vi i Försvarsberedningen drar lärdomar från kriget i Ukraina samtidigt som vi är medvetna om att förutsättningarna ser annorlunda ut i Sverige. Sverige är på väg in i Nato, och försvaret behöver anpassas utifrån att vi tillsammans med kommande allierade ska bygga ett försvar som avhåller angrepp. Det gäller därför att tänka klokt kring våra gemensamma försvarsresurser. Vilka unika förmågor har Sverige att bidra med, och hur kan vi få vårt försvar att passa ihop med framför allt våra nordiska och baltiska grannars försvar? Hur bygger vi förmåga både här och nu och samtidigt ut- hållighet och redundans på sikt?

Försvarsberedningen konstaterar i den säkerhetspolitiska rapporten *Allvarstid* att Ryssland utgör ett långsiktigt hot mot europeisk och global säkerhet. Vi

kan alltså inte, i vår iver att rusta fort, låta oss luras att suboptimera och slå undan förmågan att ha ett starkt totalförsvaret, både militärt och civilt, som står starkt och redundant även över tid.

Anf. 29 MIKAEL OSCARSSON (KD):

Herr talman! I debatterar vi försvarsutskottets betänkande nummer 6, *Försvarspolitik och totalförsvaret*. Låt mig inledningsvis börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet i dess helhet.

Herr talman! Denna debatt sker i ett mycket allvarligt säkerhetspolitiskt läge. Som tidigare påpekats går kriget i Ukraina om några veckor in på sitt tredje år. Flera av oss här i kammaren hade möjlighet att besöka Ukraina för ett par månader sedan, och en del av oss fick själva se kriget och tala med dem som ingår i ledningen.

Det vi ser, herr talman, är att Ryssland inte bryr sig om krigets lagar och att man ger sig på civila och inte minst elförsörjningen. Vi förstår att kriget sannolikt kommer att bli långvarigt. Vi måste ta in dessa erfarenheter när vi nu ska fatta ett nytt försvarsbeslut. Vårt arbete i Försvarsberedningen ska vara färdigt i april, och sedan ska det fattas ett nytt försvarsbeslut till hösten.

När det gäller erfarenheterna från Ukraina är det första vi måste säga att vi måste fortsätta att hjälpa Ukraina. Vi har en skyldighet moraliskt, men det är också något som påverkar vår egen säkerhet. Om Ryssland skulle vinna får det direkta konsekvenser för vårt land, så vi har all anledning att fortsätta att hjälpa till med det vi kan.

Det vi också behöver ta in är erfarenheterna från kriget i Ukraina, och där ser vi bland annat vikten av drönare som används i Ukraina både som vapen och för att leda eldgivning. Det är också viktigt att kunna skydda sig mot drönarattacker, och detta måste vi implementera på ett helt nytt sätt jämfört med vad som sker i dag inom Försvarsmakten.

Vi måste också förstå ammunition. De fredstida prognoserna för svenskt vidkommande och för Europas vidkommande har visat sig vara alldeles för låga. Vi måste nu se till att vi får en helt annan produktion av ammunition för att klara både försvaret av Sverige och försvaret av Europa men också fortsätta att hjälpa till i Ukraina.

När det gäller vår egen roll ser vi fram emot att inom kort få godkännande så att det blir klart med Nato-medlemskapet. Vi förstår att vi behöver se till att de luckor som finns i vår del av världen fylls. Vi måste bland annat hjälpa till så att det blir en helt annan möjlighet när det gäller armén. Vi behöver se till att försvarsbeslutet från 2020 inte försenas utan snarare skyndas på.

Utöver att se till att det beslut som togs inte försenas behöver vi få de tre brigaderna på plats 2030. Vi behöver snarare plussa på, för vi behöver kunna hjälpa till med arméstridskrafter för försvaret av Finland men också av Baltikum. Detta är ett ansvar som vi behöver ta, för vi vet att det finns en brist på markstridsstrupper

i vår del av världen. Vi kan se till att det stärks upp där. Som närmaste granne måste vi se oss själva i spegeln, och om det värsta skulle hända och ett krig skulle uppstå, herr talman, möjliggör våra resurser att vi kan få hjälp av andra Natoländer.

Vi behöver också stärka vår marin. Det handlar om att vi behöver fler ytstridsfartyg. Vi behöver se till att vi både i fred och i kris, och i värsta fall krig, kan skydda handeln på Östersjön, både till Baltikum och till Finland. Göteborgs hamn är den viktigaste hamnen inte bara för vårt land utan också för Norden. Här finns fortfarande mer att göra för att kunna svara, både för vårt eget land och som medlemmar i Nato.

Herr talman! Vi har ett bra flygvapen, men vi behöver se till att det finns mer vapen och ammunition och också att bassystemet fungerar fullt ut så vi kan flytta ut våra flygplan och ha bastrupp så att vi kan använda våra Jas-plan på bästa sättet, så som behövs.

Allt detta kommer att kosta en hel del pengar, och vi ser att försvarsanslagen behöver fortsätta att öka. Vi har under lång tid underpresterat och legat på runt 1 procent, och nu ser vi hur våra grannländer i Baltikum – Estland, Lettland och Litauen – ligger på 2 ½ procent, medan Polen ligger på över 4 procent. Det gör de därför att de ser att det ligger en fara i dröjsmål. Det kan vara så att vi, vilket de menar, bara har tre, fyra eller fem år på oss.

Därför är det viktigt att vi nu ser till att öka försvarsanslagen. Och det som vi med säkerhet kan säga är att 2 procent kommer att bli golvet och att vi sannolikt behöver höja anslagen så att vi kan betala de satsningar som krävs.

Herr talman! Med dessa ord vill jag återigen yrka bifall till utskottets förslag i dess helhet i betänkandet.

Anf. 30 PETER HULTQVIST (S) replik:

Herr talman! Det var mycket som var intressant och som jag håller med om i Mikael Oscarssons anförande, framför allt synen på armén. Det är också viktigt att understryka att det militära råd som nu har getts inte stämmer med riksdagsbeslutet 2020. Det flyttar så att säga fram perspektivet när det gäller framför allt brigadutvecklingen till kanske 2035.

En grundläggande fråga att reda ut inför framtiden är naturligtvis: Gäller det riksdagsbeslut som vi har fattat, och på vilket sätt ser vi till att i så fall genomföra det?

Allt kostar, som sagt, pengar. Och det är rätt så stora pengar som vi diskuterar när vi pratar om att utöka den militära förmågan. Därför har vi lagt fram ett förslag om en beredskapsskatt som skulle ha en fördelningspolitisk profil som omfattar framför allt kapitalvinster och höginkomsttagare. Jag kan bara nämna att vi har kunnat notera vinster i banksektorn på 155 miljarder kronor förra året. Det är stora pengar som finns där.

Skulle ni från er kant vid en framtida överenskomelse om försvaret och dess finansiering kunna vara öppna för en beredskapsskatt så att vi får in mer pengar till detta och så att vi inte hamnar i en situation där

detta ställs mot skolan, vården och omsorgen, som inte skulle vara en bra diskussion att ha? Detta handlar om så stora belopp att vi måste ha även nya finansieringskällor.

Så vad säger du, Mikael Oscarsson, om en beredskapsskatt?
(Applåder)

Anf. 31 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik:
Herr talman! Jag tackar för frågorna.

Det är glädjande att vi har en samsyn när det gäller att vi behöver göra rejäla satsningar på försvaret, och inte minst på armén som vi behöver se till att stärka både för vår egen skull och för att kunna svara upp som medlemmar i Nato. Det handlar inte minst om det ansvar som vi har på Nordkalotten tillsammans med Norge och Finland för att svara upp där men också i Baltikum.

Herr talman! Vi måste se till att göra prioriteringar också. Om vi exempelvis skulle behöva göra satsningar i skolan anser vi för vårt vidkommande inte att vi ska införa en ny skolskatt, utan vi måste göra prioriteringar.

Ledamoten kanske kan reda ut lite mer konkret hur mycket som ert förslag egentligen kommer att ge. Det har i olika sammanhang sagts att detta skulle kunna användas som något slags allroundmedel när det gäller de satsningar som ni vill göra. Kan ledamoten förklara mer i detalj hur Socialdemokraternas förslag ska se ut och vilka intäkter som han ser ska komma in? Och finns det fler områden där ledamoten anser att det behövs införas specialskatter för att uppfylla de önskemål som exempelvis Socialdemokraterna nu har?

Anf. 32 PETER HULTQVIST (S) replik:

Herr talman! Jag nämnde tidigare orden den obotfärdiges förhinder. Med detta menas att man i olika sammanhang inte är beredd att ta de nödvändiga stegen för att få fram de förslag som är rimliga utifrån den verklighet som vi har.

Vi har i dag exempelvis en situation där regeringen levererar 16 miljarder kronor i ökade statsbidrag till kommun- och regionsektorn. Bara regionsektorn har ett underskott på 24 miljarder kronor. Vi står alltså inför stora nedskärningar på detta område, vilket kommer att drabba vanliga människors möjligheter till sjukvård, vård och omsorg.

Jag besökte Vilhelmina kommun häromdagen, och jag kan bara konstatera att de kämpar med underskott och har svårt att få ekonomin att gå ihop. Samtidigt tycker företrädare för den nuvarande regeringskonstellationen att det räcker med dessa 16 miljarder kronor.

Behoven är alltså stora. Då blir det ofrånkomligen så att det ena ställs mot det andra. Och eftersom vi prioriterar försvarsfrågan och inte vill att den ska komma i konflikt med de andra områdena där behoven är stora och finansieringen är underdimensionerad tar vi steget och säger att vi faktiskt är beredda att införa en speciell skatt, en beredskapsskatt, för att kunna klara detta.

Tidigare i historien har det också gjorts särskilda insatser för att bygga upp försvaret i olika sammanhang. Jag tycker därför inte att detta är särskilt kontroversiellt. Det är ett sätt att kunna åstadkomma någonting i praktiken utan att skapa för mycket spänningsfält och problem i förhållande till andra sektorer.

Samtidigt tycker vi att de ekonomiska klyftorna har ökat på ett sådant sätt i vårt land att de rikaste har fått en sådan utveckling att de faktiskt kan bidra i ökad utsträckning, och då är försvaret ett väldigt passande område. Sedan kan man kalla det ena och det andra för vad som helst. Men det viktigaste är att vi får ökade inkomster.

Kommer ni att föreslå någon form av skattehöjning för någonting över huvud taget som ska finansieras? En beredskapsskatt är till för försvaret.

Anf. 33 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag tycker att försvaret ska ses som en hemförsäkring. Man måste ha den, och man får se till att betala vad den kostar.

Jag hörde ledamoten tala om Vilhelmina och lite andra saker. Men faktum kvarstår, nämligen att vi ser det som fel väg att gå att införa speciella skatter. Jag nämnde exempelvis en skolskatt för att man behöver göra speciella satsningar i skolan. Här handlar det om att göra prioriteringar.

Vi har under lång tid, som jag sa i mitt anförande, underpresterat. Vi har legat på runt 1 procent. Det har gjort att vi inte har kunnat betala, och det har skapat underskott. Vi har inte kunnat genomföra försvarsbesluten i den tid och den omfattning som vi skulle ha gjort. Det måste bli ändring på detta. Vi kan inte lämna springnotor till kommande generationer, utan vi måste se till att klara att bygga upp både ett militärt och ett civilt försvar på det sätt som krävs. Därför är det viktigt att vi i budgeten skjuter till de pengar som krävs för att vi ska kunna få det försvar som är helt nödvändigt och göra de satsningar som krävs för armén, för marinen, för flygvapnet och för det civila försvaret.

Anf. 34 ANNA STARBRINK (L):

Herr talman! Det har snart gått två år sedan Ryssland inledde sitt fullskaliga krig mot Ukraina. Orden räcker inte riktigt till för att beskriva vad människorna i Ukraina har tvingats leva med under dessa år. Vilka ord kan beskriva sorgen, rädslan och oron för framtiden?

Poeten Julia Musakovska skriver: Orden som vi griper efter för att bevara om så bara minsta jämvikt när marken rycks undan under våra fötter likt en ranglig pall.

Herr talman! Det är en dystertid vi lever i. Tvåårsdagen av Rysslands blodiga, fullskaliga invasion av Ukraina närmar sig. Men något slut på Rysslands fruktansvärda attacker går inte att skönja.

Den dystra utvecklingen i världen påverkar även vår säkerhet. Många olika oroshärdar finns där människor drabbas hårt, och det ger också avtryck i vårt land. Ryssland utgör det allvarligaste och mest direkta

hotet mot europeisk och svensk säkerhet på både kort och lång sikt. Hotet inbegriper såväl militära som icke-militära medel. Ryssland har inriktat sig på en långvarig konflikt med väst. Vi behöver stärka vårt totalförsvar och förbereda oss för att utvecklingen kan bli ännu sämre.

Försvarsberedningen har konstaterat att ett väpnat angrepp inte kan uteslutas. Det kan bli krig även hos oss. Låt oss hoppas att det inte blir så, men inte bara hoppas; låt oss agera för att det inte ska bli så! Låt oss arbeta för fred! Men låt oss också förbereda oss på att det värsta kan hända – inte i dag och inte i morgon men i framtiden, eftersom det inte kan uteslutas.

Det viktigaste vi kan göra nu är att fortsätta stödja Ukraina, som bekämpar sin angripare, och se till att Ryssland förlorar sitt krig. Det har flera talare redan uttryckt. Jag tycker att det är viktigt att vi håller ihop i den här frågan, för det är stora värden som står på spel. Är det den starkes rätt eller en regelbaserad världsordning som ska prägla utvecklingen framåt?

Ukraina försvarar inte bara sitt eget land och sin egen frihet. De försvarar även vår. Var så säkra – om Ryssland vinner kriget kommer de inte att nöja sig med Ukraina.

Så snart vi släpps in som medlemmar i Nato ska vi se till att bli en aktiv och konstruktiv allierad i utvecklingen av Natos avskräckning och försvar. Nato är den viktigaste organisationen för fred. Att lämna alliansfriheten för att delta i det försvarssamarbetet är den största och viktigaste säkerhetspolitiska förändringen som Sverige kan göra. Ensam är inte stark, men tillsammans blir vi starka i Nato.

Sverige måste fortsätta bygga upp ett starkt totalförsvar där både det militära och civila försvaret står redo att möta stora svårigheter. Det innebär behov av stora resurstillskott och att andra förutsättningar för både ett starkt försvar och ett gott beredskapsarbete finns på plats.

Att försvaret har varit eftersatt under många år är ju uppenbart. Nu finns bred enighet om att detta ska vändas. Det gäller det militära försvaret och i minst lika hög grad det civila försvaret – sammantaget hela totalförsvaret.

I sammanhanget vill jag också peka på försvarsindustrins stora betydelse och möjligheter. De måste beredas de bästa förutsättningarna att kunna leverera inte minst ammunition.

Många av de motioner vi debatterar här i dag innehåller konstruktiva och kloka idéer som också är på agendan i Försvarsberedningens arbete med att förbereda det kommande försvarsbeslutet. De bör förstås noga vägas samman till en helhet som gör vårt land bättre rustat såväl civilt som militärt.

Min uppfattning är att vi inte bör föregripa det arbete som samtliga åtta partier deltar i. Det sker, vill jag gärna tillägga, i en mycket konstruktiv anda. Därför, fru talman, yrkar jag bifall till förslagen i utskottets betänkande.

Anf. 35 BJÖRN SÖDER (SD):

Fru talman! Tidigare regeringar bär ett stort och tungt ansvar för att vårt land i dag är så illa rustat för att möta de hot som står för dörren. Man resonerade ungefär som att vi skulle plocka ned alla brandvarnare och larmanordningar och säga upp hemförsäkringen eftersom det ändå inte hade brunnit i huset eller varit något inbrott sedan vi byggde det. Jag tror att ingen skulle resonera så om det handlade om ens eget hus, men det gick uppenbarligen bra när det gällde vårt gemensamma hus Sverige. Av historien och försvarsbeslutet 1925 hade man inget lärt. Man gjorde samma misstag igen. Och inte lyssnade man på oss, vi som varnade för det som skulle komma.

Redan i slutet av 90-talet, när jag skrev avsnittet om försvarspolitik i vårt ungdomsförbunds första principprogram, varnade jag för att utvecklingen i Ryssland snabbt kunde komma att förändras. Jag skrev: ”Att då besluta om nedrustning av svenska försvaret, med hänseende till vad som hände efter försvarsbeslutet 1925, är vansinnigt. Ett nedrustat försvar tar årtal att bygga upp igen. Den tiden har man inte vid ett krigshot i modern tid.”

Inte heller lyssnade man när vi kom in i riksdagen 2010 och från denna talarstol varnade för konsekvenserna av den försvarspolitik som bedrevs. Man kallade det i stället ett särintresse.

Efter regeringsskiftet 2014 skedde visserligen en positiv omsvängning mot ett återupprättande av försvaret av Sverige, men hur det har gått med den verksamheten ser vi i dag i rapporter från Riksrevisionen. Där beskrivs låg prioritet, underfinansiering och ingen uppföljning trots varningssignalerna som blev allt fler och allt starkare.

Det tog den förra regeringen fem sex år innan man ens började agera och tillsätta utredningar. Det är förklaringen till att Sverige i dag är så illa rustat. När det gäller det civila försvaret utvecklades i princip allt när invasionsförsvaret skulle ersättas av insatsförsvaret under 2000-talet, till skillnad från den militära delen som behöll ett slags miniminivå. Det är också orsaken till att vi i dag står på ruta ett när det gäller civilförsvaret.

Det civila försvaret är nu tack och lov på väg att återupprättas. För att det militära försvaret över huvud taget ska kunna fungera krävs ett civilt försvar, och det utgör en vital del av totalförsvaret. Ett trovärdigt och fungerande totalförsvar kräver att den civila delen likasom den militära är väl samövad och finansierad. Men det krävs också att tydliga mål för totalförsvarets alla delar är uppsatta redan i fredstid.

För att återupprätta ett trovärdigt och väl fungerande civilt försvar kommer omfattande satsningar att behöva genomföras. Det civila försvaret ska ha förmåga och planering för att ge stöd till det militära. Vidare ska det civila försvaret stärka samhällets samlade förmåga att förebygga och hantera våra påfrestningar såväl i fred som i krig.

Till skillnad från den hotbild som rådde under det kalla kriget är dagens situation mer komplex och

svårförutsägbar. Utöver krig utgörs hoten mot vår säkerhet i dag av exempelvis cyberattacker, informationskrig genom desinformation, hot om användande av massförstörelsevapen, terrorism, sabotageverksamhet och smittsamma sjukdomar. För att det civila försvaret ska klara av att lösa sina uppgifter utifrån denna hotbild måste det ha bredare kompetens, kunskap och förmågor än vad som var fallet förut. I praktiken innebär detta att det kommer att krävas omfattande satsningar på övningar, materiel och personal samt förmåga att hantera situationer med bristfälligt beslutsunderlag och knappa resurser.

Målbilden är att det civila försvaret ska klara av att lösa sin uppgift i minst 90 dygn. Kravet på den enskilde kommer härvid att bli påtagligt högre. För att Sverige ska klara av framtida kriser är det av yttersta vikt att varje medborgare i det här landet medvetet tar stort eget ansvar och förbereder sig så att han eller hon kan klara sig utan stöd från samhället i minst en vecka.

Det stundande Natomedlemskapet innebär att Sverige har ett långtgående åtagande kring återuppbyggnaden av civilförsvaret med hänvisning till Natofördragets tredje artikel, vilket innebär att Sverige på egen hand, men också i samarbete med andra länder, säkerställer ett uthålligt totalförsvaret.

Mot bakgrund av en rad ödesdigra beslut som togs under 2000-talet utvecklades merparten av de fungerande rutiner och processer som det gamla systemet byggde på. Det innebär att allt måste byggas upp på nytt, och som det ser ut i dag har många av landets 290 kommuner inte förutsättningar att hantera detta viktiga uppdrag på ett fullgott sätt.

I backspegeln har vi migrationskrisen och därefter pandemin, som inneburit att en stor del av kommunens dagliga verksamhet inom skola, äldreomsorg och stadsplanering fått gå på knäna de senaste åren. Kraven på de olika principerna innebär att staten, som är ytterst ansvarig, har begränsade medel att krävställa mot en miniminivå när det gäller det krisförebyggande arbetet. De satsningar som nu sker på området för att komplettera den fredstida krisberedskapen för att kunna klara krigets villkor är välkomna.

Regeringens förslag att införa en ekonomisk planeringsram för det civila försvaret som ska bidra till att skapa långsiktighet och förbättra förutsättningarna för en förstärkning av det civila försvarets förmåga är bra. Men samtidigt vet vi att många kommuner och framför allt regioner går på knäna med enorma underskott. De kommuner som nu kommit längst med beredskapsfrågorna är de mer ekonomiskt välmående, som har råd och resurser. Det kan inte få vara avgörande för upprustningen om en kommun eller region har pengar till den eller ej. För att höja lägstanivån från ingenting alls till något bättre kommer det att behövas engångsinvesteringar på många olika områden.

Här menar jag att vi bör överväga om inte staten, som har en historiskt låg statsskuld, genom belåning ska tillföra de resurser som krävs för att höja lägstanivån i hela landet. Det handlar inte om att finansiera ineffektiv kommunal eller regional politik som kanske

lett till de ekonomiska underskott som finns ute i landet utan om just engångsinvesteringar för att höja lägstanivån och se till att alla våra medborgare oavsett var de bor kan få grundläggande skydd. Pengar och resurser måste tillföras snabbt. Vi har inte tid att låta grundläggande åtgärder dra ut på tiden på grund av resursbrist. När ska vi låna pengar för vårt försvar om inte nu?

För att rusta det civila försvaret behöver många aktörer involveras, och det finns ett stort behov av utvecklad ledning och samordning. I Försvarsberedningens delrapport från december pekas just på detta med tydliga roller, mandat och samordning. Försvarsberedningen menar att samordning vid höjd beredskap och krig kräver tydlig ledning och att det är nödvändigt att beslut i ett sådant läge kan fattas decentraliserat, så nära verksamheten som möjligt. Det är först när en aktör inom givna ramar och med de resurser den förfogar över inte kan lösa sin uppgift som högre instans ska kopplas in. Vidare konstaterar Försvarsberedningen att sektorsansvariga myndigheter och civilområdesansvariga länsstyrelser även i fredstid kan ha behov av att genom föreskrifter driva på exempelvis planering av övriga förberedelser.

Den nya struktur för krisberedskapen och det civila försvaret som gäller sedan den 1 oktober 2022 är ett bra steg på vägen men måste förtydligas när det gäller roll- och ansvarsfördelningen mellan aktörerna inom det civila försvaret och samhällets krisberedskap. Försvarsberedningen menar i sin rapport att det behövs en central förvaltningsmyndighet till stöd för regeringens samordning av det civila försvaret och föreslår att detta genomförs genom att MSB omformas. Oavsett om det är en befintlig myndighet som omformas eller en ny som inrättas är detta välkommet och ligger i linje med vad vi sverigedemokrater förespråkat under många år.

Fru talman! Det finns mycket att lyfta när det gäller det civila försvaret, men jag skulle särskilt vilja fokusera på försörjningstrygghet och beredskapslager. Det civila försvaret och rikets krisberedskap är i behov av beredskapslager. För vissa produkter krävs nationella och regionala lager. För andra krävs storskalig central lagerhållning kompletterad med lokala lager. Riktvärdet bör vara att beredskapslagren klarar att täcka minst tre månaders förbrukning. Om händelseutvecklingen påkallar att beredskapslagren nyttjas ska inhemsk produktion kunna ökas eller ställas på krigsfot inom tre månader för att tillgången till dessa utpekade produkter ska kunna säkerställas. Tidsramen för att ställa om industrin ska ses som ett första riktvärde. På sikt ska industrin kunna ställas om på betydligt kortare tid.

För att förbättra och säkerställa vår förmåga att klara av framtida kriser behöver också självförsörjningsgraden av exempelvis livsmedel, läkemedel samt skydds- och sjukvårdsmateriel höjas avsevärt. Svenska beredskapslager ska i normalfallet lagerhållas och finansieras av marknadsaktörer inom de olika segmenten, till exempel aktörerna inom livsmedels- och läkemedelsbranscherna.

För att säkerställa att konkurrensneutraliteten bibehålls behöver lagstiftning och regler tas fram. I de fall då små lokala näringsidkare i glesbygd inte klarar av att uppfylla uppställda krav eller om någon marknadsaktör anser att konkurrensneutraliteten satts ur spel ska de kunna söka statligt stöd för att klara av att uppfylla de uppställda kraven.

Samtliga kommuner, regioner och privata aktörer inom hälso- och sjukvård ska genom lagstiftning regleras att i sin dagliga verksamhet omsätta datumkänsliga artiklar och varor i beredskapslagren, till exempel läkemedel. Beredskapslagrens innehåll fastställs av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap i samarbete med berörda myndigheter. Krav på lagerhållning av materiel och varor som är kritiska för totalförsvaret behöver regleras i lag, och de särskilda företag som har att verkställa detta ska kunna göra det utan att det påverkar marknaden.

Lagerhållningen måste också spridas geografiskt. I dag har vi en situation där de tre största livsmedelsgrossisterna har sina lager för hela södra Sverige i ett enda kvarter. Alla förstår förhoppningsvis hur sårbara vi är genom att ha det på detta sätt. Det är helt oacceptabelt.

Den nuvarande regeringen har tagit tag i många av de saker som tidigare regeringar vanskötte och nonchalerat. Utbyggnaden av lager för drivmedel, livsmedel, läkemedel, ammunition, reservdelar och utbytesenheter pågår i syfte att bygga ut beredskapslager, men den måste skyndas på.

Fru talman! Målet för det civila försvaret ska bland annat vara att ha förmågan att säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna, upprätthålla nödvändig försörjning och bidra till den militära försvarsförmågan men även bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället. Det militära och det civila försvaret är ömsesidigt beroende av varandra, och det civila liksom det militära försvaret måste utformas och dimensioneras utifrån krigets krav och värsta tänkbara scenario.

Vi måste inse att tiden håller på att rinna oss ur händerna. Saker och ting måste ske här och nu, och alla medborgare behöver inse allvaret vi befinner oss i. Det handlar inte om skrämselfpropaganda utan om verklighetens tillstånd. Jag vill därför rikta en eloge till både försvarsministern och ministern för civilt försvar för att de talade klarspråk under Folk och Försvars rikskonferens förra månaden. Det var säkert en del där ute som blev aningen chockade, i alla fall på medieredaktionerna, och tyckte att det var aningen överdrivet. Men det är de som fortfarande inte insett allvaret och vad vi faktiskt står inför. Vi står nu inför just det som vi sverigedemokrater i 20 år varnat för. Hade man lyssnat på oss tidigare hade vi förmodligen befunnit oss i ett helt annat utgångsläge än vad vi gör nu när tiden är så pass knapp.

Fru talman! Vi har ett antal yrkanden i betänkandet. Vi vidhåller givetvis de synpunkter som framgår av dessa, men vi har valt att avstå från att yrka bifall till dem. I stället har vi lämnat ett särskilt yttrande. Jag

yrkar bifall till förslaget i utskottets betänkande. Jag vill också be om ursäkt för att jag dragit över min talar-tid.

(Applåder)

Anf. 36 JOHAN ANDERSSON (S):

Fru talman! Jag har suttit och lyssnat på debatten, som har varit spännande och som det finns mycket att hämta från. Jag tänkte uppehålla mig vid en punkt, nämligen försvarsmateriel, som kommer att vara avgörande framgent. Det är tre delar som kommer att vara avgörande för om vi kommer att lyckas med den upp-rustning som vi nu har startat. Det handlar om resurser, personal och materiel. Alla dessa tre delar hänger ihop.

Jag har roat mig med att läsa igenom det betän-kande som behandlar det beslut som togs 2020 gäl-lande den innevarande perioden för materielförsörj-ning. Där hänvisade flera av de borgerliga partier som numera sitter i regeringsställning till vikten och värdet av en försvarsindustristrategi. Jag tyckte att ledamoten Püss föredömligt beskrev hur man ser på den delen från Moderaternas sida. Jag skulle också gärna vilja höra Kristdemokraterna uttala sig om det. Man hade en reservation vid det tillfället, vilket har sagts. Men jag kan notera att ledamoten från Kristdemokraterna har lämnat salen, så jag får ta det vid ett annat tillfälle.

Det kommer naturligtvis att vara väldigt avgörande att vi har en stark svensk försvarsindustri kopplat till det här. Vi har en industri som har vuxit och utvecklats successivt när det gäller export. Vi har stora beställ-ningar som kommer att ligga framöver. Ledamoten Hultqvist gjorde en föredömlig dragning av förvänt-ningarna i de delarna och de diskussioner som förs när det gäller framtidens behov av materiel. Då är det nat-urligt att i diskussionen också ta med hur det här ska kunna se ut framgent, hur det ska finansieras, hur vi ska kunna säkerställa att det kommer att finnas mate-riel och hur vi kommer att tillse att det finns teknik, att det sker utveckling och inte minst att det finns perso-nal.

Då handlar det om att fundera och ta upp den dis-kussion som vi väckt gällande ett större statligt ansvar för den kommande försvarsindustrin och industrin över huvud taget. Vi har i våra reservationer pekat på vikten av detta, och det skulle vara intressant att höra hur man från övriga partier ser på det. Det har man inte sagt någonting om här i debatten. På vilket sätt skulle man kunna delta i ett beslut om att stötta statligt ägande av försvarsindustri, eller i varje fall en del av den?

Fru talman! Med de orden tänkte jag lämna åter en del av den tid som tidigare har dragits över i talartid. Jag yrkar bifall till vår reservation nummer 8.

Anf. 37 ALEXANDRA ANSTRELL (M):

Fru talman! Jag vill varna för att jag kanske drar några minuter över min anmälda talartid. Johan An-dersson lämnade några extra minuter, så vi får se hur det går.

Försvarspolitik och totalförsvaret är mycket viktiga frågor. Jag tänkte uppehålla mig vid det civila

försvaret. Uppbyggnaden av det civila försvaret är central om Sverige ska kunna ha ett fungerande totalförsvaret. Här är våra frivilliga försvarsorganisationer viktiga för att få det hela att fungera. De är liksom kittet i totalförsvaret.

Om du som lyssnar nu därhemma känner att du vill hjälpa till i totalförsvaret är mitt bästa tips att gå med i en av våra 18 frivilliga försvarsorganisationer. Där kan man vara med i allt från Svenska Lottakåren till Frivilliga Flygkåren, Bilkåren och Svenska Blå Stjärnan. Det finns någonting för de flesta intressen och någonting man kan känna att man är lite bra på.

Fru talman! Jag tänkte också lyfta fram frågan om beredskap. Det handlar om livsmedelsberedskap, drivmedelsberedskap, sjukvårdsmateriel med mera. Jag har precis här på morgonen haft möte med LRF Mälardalen och just talat om vikten av deras roll i totalförsvaret. De hälsar att de är beredda och villiga att hjälpa till.

Att vi har bönder som både odlar och har djurhållning är centralt för att vi ska utöka och stärka Sveriges självförsörjningsgrad. Världen är mer osäker och orolig än på länge, och oförutsägbarheten ökar. Vikten av försörjningstrygghet i händelse av kris och krig är något som inte nog kan understrykas.

En säker försörjning även vid höjd beredskap är centralt. Nu har landsbygdsministern precis fått utredningen *Livsmedelsberedskap för en ny tid*. Jag ser fram mot en proposition i frågan som vi kanske också får tala om här i kammaren. Det är ju just tanken om en ny tid som vi måste bära med oss. Det handlar om hur vi ska rigga det nu i ett modernt Sverige år 2024.

En viktig faktor i det tror jag är totalförsvarets näringslivsråd. Vi kan inte göra det här utan Sveriges företagare. Jag är glad att näringslivsrådet nu äntligen är uppe och rullar, eftersom det utretts tre gånger under förra mandatperioden.

När det sedan kommer till vårt kommande medlemskap i Nato och det civila försvaret är det civila beredskapsarbetet inom Nato ett nationellt ansvar men också ett kollektivt åtagande bland allierade.

Redan nu deltar Sverige som inbjuden stat aktivt i det civila beredskapsarbetet inom Nato. Utskottet kunde redan förra året i betänkande 2022/23:FöU6 konstatera att Nato har identifierat sju civila förmågor som ska bidra till säkerställandet av samhällsfunktioner och upprätthålla alliansens kollektiva försvarsförmåga.

Eftersom dessa förmågor är särskilt prioriterade av Nato för att stärka den civila motståndskraften kommer de naturligtvis att utgöra en central utgångspunkt i det nationella arbetet här i Sverige med att utveckla krisberedskapen och det civila försvaret för Sverige som medlemsland.

Den struktur för samhällets krisberedskap och civilt försvar som trädde i kraft den 1 oktober 2022 utgör nu en stomme och ett stöd i arbetet, och det är bra. Regeringen har betonat vikten av att berörda myndigheter, kommuner och regioner samt näringslivet måste vidta åtgärder för en ökad förmåga.

Vi måste rusta för krig. Även om vi inte vill ha krig behöver vi rusta för krig så att vi klarar av allt på vägen dit av olika kriser. Vi kan alltså inte sitta här och vänta. Ingen av oss kan det. Alla vi som inte behöver något större stöd av det offentliga ska preppa hemma så att man klarar sig i minst sju dagar. Det gäller vatten, mat, värmekälla och så vidare. Ni har väl preppat hemma, allihop? Alla myndigheter, kommuner, organisationer och enskilda måste ta sitt ansvar.

Det är mycket bra som händer på området vad gäller civilt försvar nu, och det tycker jag är bra. Med det håller jag min talartid och yrkar bifall till utskottets förslag.

(Applåder)

Anf. 38 SARA-LENA BJÄLKÖ (SD):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkande FöU6 sin helhet. Jag vill också nämna att vi har ett särskilt yttrande i detta betänkande. Mycket bra har sagts denna förmiddag från talarstolen i dag från samtliga. Det bådär gott för vår framtid och vårt försvar.

Fru talman! I mitt anförande har jag tänkt att lite djupare beröra två tre viktiga pusselbitar i vårt försvar.

I den nuvarande situationen måste vi politiker verkligen göra vårt yttersta för att ge myndigheter och frivilligorganisationer de ekonomiska förutsättningarna som krävs för att skapa ett robust civilförsvar och krisberedskap.

De frivilliga försvarsorganisationerna spelar en viktig roll för Sveriges krisberedskap. Vi som sitter här i kammaren nu vet att det i Sverige finns 18 frivilliga försvarsorganisationer som bidrar till landets civila och militära försvar.

Organisationerna rekryterar och utbildar frivilliga för en mängd olika uppgifter. Jag själv, fru talman, ingår i Frivilliga Motorcykelkåren och i Försvarsutbildarna. Vi kan alla bidra.

Varje organisation har specialistkompetens inom dessa olika områden. Genom kurser och utbildningar ser organisationerna till att den särskilda kompetensen bevaras. Organisationerna placerar även ett antal personer på specialistbefattningar inom totalförsvaret. Det civila försvaret ska utvecklas, övas och ledas i nära samverkan med det militära.

Fru talman! Hemvärnet är också en viktig pusselbit i detta. I dag består hemvärnet av cirka 23 000 helt vanliga människor som försvarar Sverige efter jobbet, och jag är en av hemvärnssoldaterna. I hemvärnet får man möjlighet att utvecklas och växa samtidigt som man är med och skyddar, bevakar och stöder samhället vid kris.

För Sveriges del kommer det vara av yttersta vikt att hela samhället ställer om. Det militära försvaret, kommuner, regioner, myndigheter, företag och frivilligorganisationer är centrala aktörer för att förbereda Sverige för ett eventuellt krig.

En annan viktig pusselbit är livsmedelsberedskap. Vi behöver mat och dricksvatten för att vårt samhälle ska fungera. Livsmedelsberedskap handlar om att vi

ser till att vi har tillgång till mat och vatten även under andra olika typer av kriser och i yttersta fall i krig.

Fru talman! Det är många som behöver bidra i detta arbete. Det är allt från myndigheter, regioner och kommuner till livsmedelsföretag och privatpersoner. Målet med Sveriges livsmedelsberedskap är att alla ska ha tillräckligt med vatten att dricka och tvätta sig med och mat att äta vid en kris- och krigssituation.

Men, fru talman, det är inte så enkelt som att bara bygga upp ett livsmedelslager. Det har vi hört här i dag när vi har pratat om olika beredskapslager. Beredskapen behöver stå på flera ben som energi, transporter, pengar och finansiella tjänster. Livsmedelsberedskapen är, som ni förstår, också beroende av att andra delar i samhället fungerar.

Den grundläggande målbilden är inte att Sverige ska återgå till en modell som är anpassad för en tid som inte längre existerar. Vi ska i stället bygga ett nytt modernt totalförsvarskoncept för framtiden, och då måste alla medborgare ta sitt ansvar.

Fru talman! Innan jag avslutar mitt anförande ska jag ta upp en fråga som vi fick i kammaren av socialdemokraten Johan Andersson. Jag ser inte honom i kammaren nu, så han får lyssna till mitt svar på annat sätt. Hans fråga gällde det statliga inslaget. Vi är positiva till långsiktiga beställningar för att säkerställa en industrifråga om man vågar investera i de ökade produktionsförutsättningarna. Vi ser inte att staten i dag ska gå in med direkt ägande i industrin. Det handlar mest om det professionella – att man kan hantera tillgång och efterfrågan när det gäller denna fråga. Men vi är givetvis öppna för att lyssna på hur Socialdemokraterna tänker.

Fru talman! Nu tar vi krafttag tillsammans och ser till att civilförsvaret och krisberedskapen i Sverige stärks!
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 12.)

§ 9 2023 års redogörelse för företag med statligt ägande

Näringsutskottets betänkande 2023/24:NU4
2023 års redogörelse för företag med statligt ägande
(skr. 2022/23:140)
föredrogs.

Anf. 39 KJELL JANSSON (M):

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Statliga bolag är i grunden fel i ett samhälle med marknadsekonomi. Skälet till att Sverige har 43 statliga bolag är en historia av att politiken har haft en övertro på att staten är bättre än entreprenörer på att driva företag. Det finns också andra historiska skäl, som jag tänkte komma in på.

Dock ska sägas att flera statliga bolag går riktigt bra, till exempel LKAB och Vattenfall. Just nu sätter de av stora delar av sina vinster till Hybrit i stället för att ge staten som ägare utdelning, och det sker med statens goda minne. Vattenfall kommer att ha en mycket strategisk roll nu när vi ska bygga ut kärnkraften i både Ringhals och Forsmark.

Det är av största vikt att vi nu orkar genomföra en utbyggnad av kärnkraften. Den absolut viktigaste frågan är att vi har robusta energisystem för våra industriföretag, framför allt för exportindustrin, som gör av med mycket el. I går kväll var några av oss här på besök hos skogsindustrin, som gör av med enormt mycket energi.

Sveriges välstånd är uppbyggt på innovationer och hårt arbete och, inte minst, på vår fantastiska exportindustri, som i dag drar in cirka 52 procent av Sveriges bnp. Detta är unikt för Sverige; jag vet inte om det finns något annat land i världen som har så duktiga exportföretag som vi har. Vi ska vara stolta över dem och se till att de har bra förutsättningar och robust energiförsörjning så att de kan fortsätta att leverera nya arbetstillfällen och utveckla det tekniska kunnandet.

Sämre går det för SAS. Företaget har gjort stora förluster under de senaste 25 åren. Ett och annat år har det gått med plus, men huvuddelen har varit förluster. En väl fungerande flygtrafik är angeläget för både resande och företagets konkurrenskraft. Det är en prioriterad fråga för regeringen, och SAS har en viktig uppgift i att binda ihop hela landet.

Nu fortgår arbetet med rekonstruktion av företaget. Vi följer detta noggrant. Staten är ansvarsfulla, men inte långsiktiga, ägare i SAS. Regeringen överväger – vad jag vet i samråd med riksdagen – att avsluta eller minska ägandet av SAS efter rekonstruktionen. Regeringen driver alltså samma linje som den tidigare regeringen när det gäller SAS, och jag upplever att det finns ett brett stöd här i riksdagen för detta.

Gårdsförsäljning är en viktig grej, som behöver komma igång. Detta har utretts under rätt många år nu, men trots det har det inte kommit igång. Det beror på att flera partier, eller delar av partier, har svajat. Alla har inte varit överens.

Rädslan för att Systembolagets monopol ska undermineras är en fråga som har varit uppe i samband med detta. Den rädslan anser jag är kraftigt överdriven. Systembolagets sortiment är svårt att överträffa för en liten gårdsbutik ute på landet.

En sak är i alla fall helt klar: Utan konkurrens ökar varken kvalitet, utbud eller service. Det är en fantastisk grej om man får igång gårdsförsäljning ute på landsbygden så att många små livsmedelsproducenter och bryggerier får en möjlighet att växa och nya arbetstillfällen kan komma till. Och jag tror inte att Systembolaget kommer att gå i konkurs för den sakens skull.

Sveaskog är ett statligt bolag som har stora arealer. Här finns ett uppdrag från regeringen att avyttra 60 000 hektar produktiv skogsmark inom det fjällnära området.

Samhalls verksamhet har fått mycket kritik. Flera aktörer menar att de har underprissättning vid anbud på exempelvis städtjänster. Det återstår att se vad det blir av detta, men just nu har regeringen tillsatt en utredning av Samhalls verksamhet som leds av Malin Danielsson från Liberalerna.

Fru talman! Postnord är, liksom SAS, ett samägt bolag med danska staten. Danmark har genomfört kraftiga ändringar i verksamheten under det senaste året. Detta kan långsiktigt påverka verksamheten även i Sverige.

Det viktigaste är att postverksamheten fungerar i hela landet. Svenska folket måste kunna lita på att posten och breven kommer fram i tid, vilket inte alltid har varit fallet. Det har helt enkelt försvunnit en del post, och det är tråkigt. Bolaget har haft stora problem med leveranskvalitet, vilket är bekymmersamt. Det är därför prioriterat för staten som ägare att följa utvecklingen successivt och se till att målet om en leverans-kvalitet på 95 procent uppfylls.

Anf. 40 MARIANNE FUNDAHN (S):

Fru talman! Vi behandlar i dag näringsutskottets betänkande 2023/24:NU4 om regeringens redogörelse för företag med statligt ägande.

Socialdemokraterna har ett antal reservationer, som vi självklart står bakom, men jag yrkar bifall endast till reservationerna 11 och 21.

Staten är en betydande bolagsägare i Sverige. I den statliga bolagsportföljen finns 43 hel- eller delägda bolag, varav två börsnoterade. Tillsammans sysselsätter bolag med statligt ägande cirka 134 000 personer. Värdet på den statliga bolagsportföljen uppskattas till 850 miljarder kronor. Detta är en ökning med cirka 30 miljarder under verksamhetsåret 2022.

Regeringen ska aktivt förvalta statens bolag så att deras värdeutveckling och avsättning blir bästa möjliga och se till att särskilt beslutade samhällsuppdrag utförs väl. Det är viktigt att staten är en aktiv, professionell ägare med långsiktigt värdeskapande. För staten som ägare ingår att pröva skälen för fortsatt ägande.

Fru talman! Den årliga redogörelsen innehåller information om bolagen inom områden som regeringen prioriterar. I år ingår exempelvis detaljerad information om huruvida bolagen har fastställda mål för biologisk mångfald samt om bolagen avger en så kallad taxonomirapportering. I verksamhetsberättelsen ingår också processen för att nominera styrelseledamöter. En av ägarens viktigaste uppgifter är att tillsätta kompetenta och engagerade styrelseledamöter som bidrar till en mångfald av tankesätt och perspektiv.

I statens ägarpolicy slås det fast att internationella riktlinjer, Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling ska vara vägledande för de statligt ägda bolagens arbete med hållbart företagande. Regeringen ser hållbart företagande som en viktig strategisk fråga. Bolag med statligt ägande ska vara ledande i den gröna omställningen. Därför är vår uppfattning att regeringen bör uppmanas att säkerställa att styrelseledamöter i de statligt ägda bolagen har relevant kunskap om de

utmaningar som följer med klimatomställningen så att respektive bolag har den kunskap som krävs för att fatta nödvändiga beslut.

Fru talman! För att klara den gröna omställningen krävs rätt kompetens inom en rad olika områden. Energitransportmyndigheten har gjort en kartläggning som pekar ut 35 bristyrken. Till 2030 kommer det att fattas 100 000 utbildade inom teknik, enligt SCB. Valfärden behöver anställa 410 000 personer på grund av demografins utveckling och pensioneringar fram till 2031 om ingenting förändras, detta enligt SKR:s personalprognos för 2021–2031. Hälften av alla företag i Skåne uppger också att de har ett stort behov av medarbetare med gymnasiekompetens. Frågan är vem som ska utbilda dessa.

En del av lösningen kan vara Lernia. Lernia har sin bakgrund i den statliga AMU-gruppen. Fröet såddes för ungefär hundra år sedan, och då var målsättningen att människor som stod utanför arbetsmarknaden skulle ges möjlighet att utveckla sina kompetenser och därmed komma in på arbetsmarknaden. Något senare började man anordna omskolningskurser för arbetslösa.

Lernia har verksamhet på cirka hundra orter över hela Sverige. Man har ett brett tjänsteutbud och arbetar med att tillgodose kompetensbehov på hela arbetsmarknaden. Man anordnar bland annat arbetsmarknadsutbildningar för arbetssökande över hela landet som är inskrivna vid Arbetsförmedlingen. Man anordnar också vuxenutbildning för individer med inriktning mot yrke på uppdrag av kommuner. Frågan är hur många företag som kan matcha detta.

År 2012 bemyndigade riksdagen regeringen att avyttra statens aktier i Lernia. Vi menar att dessa inte bör avyttras eftersom bolaget kan bli en viktig aktör i den gröna omställningen. Vi anser att frågan om ett samhällsuppdrag till bolaget kopplat till detta snarast bör lyftas. Inriktningen på ett sådant samhällsuppdrag bör vara bristyrken där det krävs yrkesutbildning. Ett sådant uppdrag skulle kunna få särskilt positiva effekter i de regioner där det är svårt att hitta kompetens till följd av industrins omställning och stora investeringar. Vi menar därför att regeringen inte bör agera på bemyndigandet och således inte sälja Lernia. Lyckas inte industrin hitta rätt kompetens kommer investeringarna att utebli eller hamna någon annanstans.

Fru talman! Hela landet ska leva, säger vi ofta. Vi påpekar då också ofta att bilen är ett viktigt transportmedel för att kunna bo och verka i hela landet, framför allt på de ställen där det inte finns fungerande kollektivtrafik. Medborgare som äger en bil är skyldiga att besiktiga bilen. Då borde det också var möjligt att göra detta inom rimliga avstånd. Man ska inte behöva köra uppemot 20 mil för att besiktiga bilen.

AB Svensk Bilprovning bedriver sedan 2013 en affärsmässig verksamhet på en avreglerad marknad. Under 2021 lade Bilprovningen ned den mobila bilbesiktningen, som betjänat glesbygden i 15 år. Vi menar att en sådan för medborgarna viktig service, som också utgår från samhälleliga krav på säkerhet samt utgör en

myndighetsuppgift, måste finnas tillgänglig i hela landet. Vi anser därför att regeringen bör överväga om bolaget bör få ett samhällsuppdrag eller om besiktningsverksamheten bör återregleras. Oavsett vilket menar vi att bolaget inte bör säljas och att regeringen därför inte bör agera i enlighet med bemyndigandet.
(Applåder)

Anf. 41 LARRY SÖDER (KD):

Fru talman! Statens bolagsportfölj består av 43 bolag, varav 2 är börsnoterade, som är verksamma inom sektorerna basindustri och energi, fastigheter, finans, infrastruktur, tjänster, telekom, konsumenter och transporter.

Flera av bolagen har startats som affärsverksamhet inom myndigheter eller statliga monopol. Flera av bolagen verkar på affärsrättssida grunder på fullt konkurrensutsatta marknader, och 22 av bolagen har ett så kallat samhällsuppdrag.

Kristdemokratin bygger på förvaltarens- och subsidiaritetsprincipen. Det innebär bland annat att staten ska vara stödjande och ombesörja det som ingen annan kan ombesörja men som vi behöver som medborgare. Det är vid skillnad mot de politiska idéer som anser att staten ska göra allt. Jag anser att staten ska fokusera på välfärdens kärnverksamheter och att företagen ska göra det andra.

Statens uppgift bör normalt vara att ange de ramar och regler som ska gälla för näringslivet och företagen, inte att äga och driva bolag. Staten är dock en stor företagsägare och kommer att så vara under överskådlig tid, men det finns ingen naturlag som säger att de bolag som ägs i dag ska stanna kvar i statens ägo. Våra behov som samhälle förändras, och utvecklingen går rasande fort. Men när det gäller bolag och bolagsstrukturer är det en seg massa inom statens omsorg.

Kristdemokraterna vill minska det statliga ägandet av bolag som verkar på en konkurrensutsatt marknad. Offentligt ägande innebär att staten sitter på dubbla stolar genom att vara både domare och spelare i näringslivet. Därför bör företag som verkar på en konkurrensutsatt marknad drivas i privat regi. När det är möjligt att uppnå ett bra pris ska statliga företag som verkar på konkurrensutsatta marknader säljas i den takt som är bra för företagen, för deras anställda och för oss som stat. Processen, som är komplicerad och omfattande, ska ske på det sätt som skapar störst värde för skattebetalarna och bedrivs i en takt som tar hänsyn till komplexiteten. Vi ska alltså inte bara sälja ut våra bolag hux flux, utan vi ska givetvis göra det med omsorg om hela samhällets struktur.

Jag skulle vilja ta upp ett exempel på ett bolag som man borde överväga att sälja. Min kollega Magnus Jacobsson har skrivit en motion, som behandlas i detta betänkande, om Svensk Bilprovning. Det är ett bolag som jag tycker att det skulle gå alldeles utmärkt att sälja. Det verkar på en fullt konkurrensutsatt marknad och behöver inte vara i statligt ägande längre. Det var bra i en tid då det behövdes, men marknaden som

bolaget verkar på ser nu annorlunda ut. Då bör staten också starkt överväga att avyttra det.

Att staten äger bolag på konkurrensutsatta marknader ställer höga krav på tydliga principer. De statliga bolagen ska fokusera på att skapa långsiktiga värden, och staten ska vara en aktiv, professionell och ansvarsfull ägare.

I de fall bolagen har ett samhällsuppdrag ska detta givetvis utföras väl. Det ska också finnas strategiska eller säkerhetspolitiska grunder för ett statligt ägande. De ska redovisas och styras på ett tydligt sätt av staten, så att bolaget vet vad som gäller eller inte för verksamheten.

Regeringens styrning av de statliga bolagen ska ske inom de ramar som riksdagen fastställer. Som vi alla vet finns kanske inte alltid den snabbhet som ett bolag behöver från sin ägare när det är regeringen och riksdagen som styr.

Jag måste säga att jag känner stark sympati med Centerpartiet och Sverigedemokraterna när de i betänkandet önskar en översyn av den statliga bolagsportföljen. Jag tror att det är ett arbete som behöver göras, och jag är övertygad om att regeringen tittar på de bolag vars omvärld har ändrats och som därmed kan säljas utifrån att de jobbar på en konkurrensutsatt marknad fullt ut.

Med dessa ord yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet om 2023 års redogörelse för företag med statligt ägande.

Anf. 42 MARIANNE FUNDAHN (S) replik:

Fru talman! Som vi hörde har Kristdemokraterna och Larry Söder totalt motsatt uppfattning om Svensk Bilprovning mot vad jag redovisade i mitt anförande.

Bilbesiktning är ett myndighetsuppdrag. Det innebär att det måste skötas. Den som har en bil måste se till att få den besiktigad; annars får den inte användas.

Vid avregleringen trodde man att konkurrensen skulle leda till att vi skulle få fler bilbesiktningar än vi har i dag. Så blev inte fallet. De är ungefär lika många. Det innebär också att det finns en stor vit fläck på kartan. I hela Norrlands inland finns ingen möjlighet till bilbesiktning. Och den som ska besiktiga tunga fordon får ta sig ännu längre, eftersom inte alla kan göra det. Företagare måste köra kanske 20–30 mil för att besiktiga sin bil och går då miste om bland annat intäkter.

Hur vill Larry Söder och Kristdemokraterna lösa det för de bilägare som bor där det inte finns någon bilbesiktning över huvud taget?

Anf. 43 LARRY SÖDER (KD) replik:

Fru talman! Att besiktiga sin bil ska alla människor som äger en bil göra, oavsett om de bor i Skåne, Halland eller Norrland. I dag bedriver ett antal företag denna verksamhet. Ett av dem är statligt ägt. Det har dock inga krav på sig att göra något annorlunda än de andra bolagen. Det betyder enligt mig att det ska verka på en konkurrensutsatt marknad och leverera vinst. Då kan jag inte riktigt förstå varför staten ska äga detta bolag.

Det skulle mycket väl kunna vara så att en konkurrensutsatt marknad utan ett statligt ägt bolag skulle fungera något bättre. Därmed inte sagt att det är lämpligt att man ska behöva åka alltför långt för att besiktiga bilen. Det är ingenting vi förordar på något sätt. Men vi tror att konkurrens skulle kunna leda till att det klaras ut på ett bättre sätt.

Som riksdagsledamot ser jag inte varför det ska finnas ett bilbesiktningsbolag i statens ägo på en konkurrensutsatt marknad om vi inte använder det på ett annorlunda sätt än vi gör. Det ska leverera vinst, liksom alla andra gör, och kan inte gå med stora förluster. Det har inte heller något särskilt myndighetsuppdrag från staten utan har samma ansvar som alla andra.

Anf. 44 MARIANNE FUNDAHN (S) replik:

Fru talman! Detta visar på skillnaden i inställningen till att hela landet ska leva. Om vi vill att hela landet ska leva måste vi se till att det finns service och möjligheter.

Detta är dessutom tvingande för bilägarna. Det är inget man kan välja. Man kan välja om man vill gå på bio även om det är 20 mil dit. Men man kan inte själv välja om man vill besiktiga sin bil eller inte. Om man inte har möjlighet att göra det innebär det kanske att man inte kan ta sig till jobbet.

Om staten har ett bolag bör man kanske, som jag sa i mitt anförande, överväga om det ska ha ett samhällsuppdrag för att servicen ska finnas i hela landet och för att visa att man menar allvar med att människor ska kunna bo och leva i hela landet.

Anf. 45 LARRY SÖDER (KD) replik:

Fru talman! När man ser ett samhällsproblem menar jag att man kan lösa det på lite olika sätt. Jag ser inte att just detta samhällsproblem löses bäst genom att staten äger ett eget bolag. Man kan på många olika sätt se till att det finns bilprovning över större delen av landet. Det är inte avhängigt av att man måste äga just det företag som bedriver verksamheten. Man kan betala för och hantera det på många andra sätt.

Vi driver faktiskt inte bolag i alla typer av branscher som är konkurrensutsatta och som vi tycker är viktiga. Det överlämnar vi till marknaden att sköta. I de fall staten och vi som riksdag tycker att något är viktigt tillskjuter vi medel och ser till att det fungerar på ett eller annat sätt. Jag ser inte att det är avhängigt av att man ska äga ett bolag som finns på en konkurrensutsatt marknad.

Anf. 46 JOHNNY SVEDIN (SD):

Fru talman! Vi står i dag vid en kritisk punkt i vår nationella ekonomiska politik. Frågan om statligt ägande berör inte bara de direkta finansiella aspekterna utan även djupare värderingar om hur vi som samhälle väljer att styra och använda våra gemensamma resurser. Det statliga ägandet i Sverige har länge spelat en stor roll i vår ekonomi. Men det är tydligt att tiden har kommit för en grundlig översyn och reformering av de principer och tillämpningar som tidigare rått.

Vårt engagemang i debatten om statligt ägande drivs av en övertygelse att varje krona som investeras eller förvaltas av staten ska generera största möjliga effektivitet och långsiktiga värde för svenska folket. Det är med denna inriktning vi närmar oss den pågående diskussionen om statligt ägande. Det är en diskussion som måste ta hänsyn till både historiska lärdomar och framtida utmaningar.

Det finns exempel där statligt ägande i nuvarande former har betydande brister. Postnord var en gång tänkt som en ryggrad i vår nationella infrastruktur men har länge kämpat med att anpassa sig till en digitaliserad värld och förändrade konsumentbehov. Resultatet är en tjänst som alltför ofta inte lever upp till medborgarnas förväntningar, trots betydande ekonomiska insatser från statens sida.

Detta fall illustrerar en bredare utmaning: behovet av att ompröva och eventuellt omstrukturera statligt ägda företag för att säkerställa att de kan agera effektivt och hållbart i en snabbt föränderlig ekonomisk och teknologisk omgivning.

Likaså är situationen kring SJ AB ett exempel på de komplexa avvägningar som måste göras när det gäller statligt ägande inom transportsektorn. Trots att SJ spelar en viktig roll i att möjliggöra hållbar och tillgänglig persontrafik över hela landet har företagets ekonomiska mål och prestationer ibland hamnat i konflikt med dessa bredare samhällsmål.

Det pekar på en grundläggande fråga: Hur kan vi balansera behovet av ekonomisk lönsamhet med kravet på att tillhandahålla viktiga samhällstjänster? Det är inte minst aktuellt med tanke på det kritiska läget med Rysslands anfallskrig mot Ukraina och Hamas brutala anfall på civila israeler.

Sverigedemokraternas svar på dessa utmaningar är tydliga. Vi argumenterar för en mer dynamisk och flexibel approach till statligt ägande som tillåter både strategiskt tänkande och operativ anpassningsförmåga. Till detta kommer förmågan att ifrågasätta och omvärdera statens roll som ägare i vissa sektorer samt att utforska nya modeller för partnerskap mellan offentliga och privata företag där det kan leda till bättre resultat för medborgarna.

Vidare måste vi acceptera att statligt ägande bär med sig ett särskilt ansvar för att motarbeta korruption och miljöförstöring och för att främja innovation. Det betyder att vi bedömer de statligt ägda företagens prestationer inte bara genom finansiella resultat utan också genom deras bidrag till svenska allmännyttiga intressen.

Det krävs en ny vision för hur statligt ägande kan fungera som en motor till positiv förändring, inte bara genom att säkerställa att företagen är ekonomiskt hållbara, men också genom att de aktivt bidrar till att lösa de stora samhällsutmaningar vi i dag står inför. För att uppnå detta måste vi engagera oss i en öppen och inkluderande dialog med alla samhällssektorer, från näring och fackföreningar till civilsamhället och akademiska institutioner. En sådan dialog kan hjälpa oss att

identifiera nya strategier och innovationsvägar som kan stärka de statligt ägda företagens roll i samhället.

Men det finns också risker i detta. Vi måste vara vaksamma mot överreglering och byråkratisering, som kan kväva innovation och entreprenörskap. En tydlig balans måste hittas där staten agerar som en katalysator för utveckling och tillväxt snarare än som en hämmande kraft. I denna anda föreslår Sverigedemokraterna en rad reformer av det statliga ägandet. Dessa inkluderar bättre målsättning och uppföljning, ökad transparens och ansvarsskyldighet. Genom att genomföra dessa reformer kan vi säkerställa att statligt ägande fortsätter att tjäna som en värdefull tillgång för svenska folket och inte som i vissa fall en börda.

Slutligen, fru talman, är det värt att betona att statligt ägande, när det är väl förvalt och riktat mot tydliga mål, kan spela en tydlig roll i att främja ekonomisk stabilitet. I detta kritiska ögonblick i vår nations historia är det avgörande att vi tar modiga steg framåt.

Vi sverigedemokrater är redo att leda denna förändring, att omforma statligt ägande på ett sätt som verkligen återspeglar de värden och ambitioner som det svenska folket håller kärt, det vill säga att statliga bolag främst ska värna om våra nationella intressen! Genom vår strategi för statligt ägande kommer vi att säkerställa att statligt ägda företag inte bara överlever utan också är innovativa, är oberoende av yttre påverkan och i slutändan bidrar till ett starkare Sverige.

Fru talman! Jag ställer mig bakom Sverigedemokraternas samtliga reservationer i näringsutskottets betänkande 2023/24:NU4, men för enkelhetens skull yrkar jag bifall endast till reservation 1. (Applåder)

Anf. 47 LOUISE EKLUND (L):

Fru talman! Nu debatterar vi näringsutskottets betänkande om 2023 års redogörelse för bolag med statligt ägande.

Låt mig börja med att säga att det alltid måste finnas ett tydligt syfte med att staten ska äga bolag. Liberalernas principiella utgångspunkt är att statens uppgift normalt sett ska vara att ange de ramar och regler som ska gälla för näringslivet och företagen – inte att äga och driva bolag. Staten bör därför minska eller avveckla sitt företagsägande om sådana förändringar leder till bättre fungerande marknader eller en mer effektiv samhällsservice. Staten ska därför endast i undantagsfall driva företag.

Undantagsfall handlar alltså, för vår del, om statliga företag med ett särskilt samhällsuppdrag. Det innebär att i de statliga bolag där det finns såväl en samhällsnytta som en konkurrenssituation bör dessa verksamheter separeras så att det statliga ägandet i den kommersiella delen separeras och avvecklas.

I dag består statens bolagsportfölj av ett fyrtiotal bolag till ett värde av runt 850 miljarder kronor. Är alla dessa statliga bolag till nytta för samhället? Nej. Är de strategiska för staten att äga? Nej. Finns det någon säkerhetspolitisk anledning att behålla alla dessa bolag? Svaret på det är också nej.

För Liberalerna är det därför svårt att landa i någon annan slutsats än att staten just nu har gått utöver sitt uppdrag och bedriver verksamheter som andra aktörer är i bättre skick att göra. Jag upprepar mig, men för tydlighetens skull: Endast statliga bolag med tydligt uttalad samhällsnytta bör behållas i statlig ägo. Vi behöver, med andra ord, avyttra och privatisera en del av de bolag som staten i dag driver.

Precis som har nämnts här tidigare ska givetvis alla försäljningar föregås av en grundlig analys som tydligt redovisar vilka delar av verksamheten som bör stanna kvar i statlig ägo av bland annat strategiska eller säkerhetspolitiska skäl. Men övrig verksamhet som bedrivs i kommersiellt syfte på en konkurrensutsatt marknad bör därefter avyttras. Att avyttra bolag som saknar samhällsnytta och som inte är strategiska på annat sätt innebär att vi renodlar statens uppgifter och skapar bättre fungerande marknader.

Fru talman! Även med en sådan renodling av verksamheten kan vi konstatera att staten framöver kommer att vara en betydande företagsägare och via sitt bolagsägande också en stor markägare.

Liberalerna menar att Sveaskogs skogsinnehav bör minska genom försäljningar. Det finns förutsättningar att höja ambitionerna ytterligare när det gäller att överföra produktiv skogsmark från statlig till enskild ägo. Skogen är en riktig skatt. Skogen bidrar med många olika värden; inte minst har den debatt vi har fört de senaste åren om skogen som kolsänka varit jättevärtig. Även rekreativaspekten av våra skogar, rollen de spelar i ett aktivt friluftsliv och inte minst för den biologiska mångfalden kan och bör betonas. Samtidigt är skogsindustrin en av Sveriges viktigaste näringar och helt avgörande för svensk export.

Mer skog behöver skyddas, men mindre skogsägare är ofta mer framgångsrika i fråga om miljömålet för skogsförvaltningen än vad staten som skogsägare traditionellt har varit.

Avslutningsvis vill jag säga följande, fru talman. Staten ska driva företag enbart i undantagsfall. Det måste finnas ett tydligt syfte med att staten äger och driver bolag. I en välfungerande marknadsekonomi stiftar staten lagar, fattar beslut om skatter och sysslar med myndighetsutövning. Om staten på samma gång konkurrerar med privata företag på marknaden blandas rollerna samman, och det kan bli olyckligt. Därför tycker vi att statens monopol ska avvecklas och att statens ägande i företag ska fortsätta att minska.

Jag yrkar därmed bifall till förslaget i näringsutskottets betänkande.

Anf. 48 BIRGER LAHTI (V):

Fru talman, mina kollegor och kanske någon som lyssnar! Skrivelsen gäller 2023 års redogörelse för företag med statligt ägande. Det framgår klart och tydligt när borgarna har varit framme att man hatar statligt ägande, det vill säga att man inte vill att staten ska äga någonting. Men när det kommer till den turen att man ska ha någonting, då ska allt finnas på bordet.

Jag kommer så väl ihåg när LKAB låg i kris. Det var många borgerliga partier som tyckte att staten inte skulle gå in och stötta. LKAB har bidragit med hundratals miljarder till staten, och det är också något att tänka på historiskt.

Fru talman! Låt mig då övergå till mitt skrivna anförande. Jag fick lite fart när jag lyssnade på de inledande borgarna.

I skrivelsen lämnar regeringen en redogörelse för förvaltningen av statens bolagsägarande och för verksamheten i de bolag som regeringen förvaltar vid årsskiftet 2022/23. I skrivelsen anger regeringen att den aktivt ska förvalta statens tillgångar i form av aktierna i bolagen med statligt ägande så att deras värdeutveckling och avkastning blir bästa möjliga givet ett balanserat risktagande. Vidare ska den se till att de särskilt beslutade samhällsuppdragen utförs väl. För att åstadkomma detta uppger regeringen att det är viktigt att bolagen ges förutsättningar och möjligheter att utvecklas och fortsätta konkurrera på sina marknader.

Vidare framhålls vikten av att staten är en aktiv, professionell ägare med fokus på långsiktigt värdeskapande. En ökad globalisering, teknologisk utveckling och konkurrensutsättning har förändrat förutsättningarna för ett flertal av de statligt ägda bolagen. Och visst kan det vara så.

Vänsterpartiet kan hålla med om att omvärlden och utvecklingen samt konsekvenser som uppstått i och med en marknadsliberal syn på samhällsviktiga funktioner har drabbat samhället men även de statliga bolagen. När regeringen lyfter upp samhällsuppdrag som något som motiverar fortsatt ägande blir jag lite grann misstänksam, men inte för att jag skulle ha något emot styrning som leder till samhällsnytta och bättre vardag för merparten av befolkningen och hållbarhet samt klimatambitioner.

Jag tar Vattenfall AB som ett exempel med anledning av två motionsyrkanden om ägarstyrningen av Vattenfall.

Elisabeth Svantesson sa i sitt svar på en interpellation hösten 2023 att Vattenfall styrs enligt gängse principer för statens ägarstyrning, vilket också värnas i de rutiner och den ordning som gäller för bolagsförvaltningen i Regeringskansliet. Vidare anförde hon att hon inte såg något skäl för riksdagen att rikta ett tillkännagivande till regeringen om styrningen av bolaget, det vill säga Vattenfall.

Varför tar jag upp detta nu? Jo, för att jag ser med oro på att Försvarsmakten antyder att till och med Vattenfall kan behöva få ett samhällsuppdrag med anledning av energiförsörjningens och reservkraftens betydelse när totalförsvaret gör analyser. Detta gör mig mycket orolig, ty den här regeringen gör vad som helst för att förverkliga sin våta dröm om ny kärnkraft trots att det är olönsamt och mycket få aktörer står i kö för att infria den här regeringens våta dröm om att starta nytt kärnkraftsbygge före 2030. Låt oss hoppas att jag har fel.

Fru talman! Här vill jag verkligen fråga företrädare för regeringsunderlaget: Håller löftet om att det ska

vara teknikneutralt och utan stöd när vi bygger elproduktion?

Något om SJ, som nämnts i tidigare anföranden. SJ var en gång en aktör som människor relaterade till järnvägar och något man kunde lita på. Vad förknippar man SJ med i dag? Irritation och inget annat än förseningar och inställda tåg. Givetvis har avkastningskrav sin del i det.

Jag anser att staten bör använda de statligt ägda bolagen för att tillgodose samhällsnyttiga ändamål. Kravet på lönsamhet i statligt ägda bolag ska inte gå före samhällsnyttan. I stället ska de statligt ägda bolagen användas aktivt för att bygga ett Sverige som är tryggt, mer jämlikt och ekologiskt hållbart, för att öka konkurrenskraften och inte minst för att jämna ut orättvisa skillnader mellan stad och landsbygd. Om Sverige ska hålla ihop och det ska finnas förutsättningar för utveckling i hela landet behöver man ha likvärdiga och grundläggande förutsättningar oavsett var i landet man bor.

I och med att de statligt ägda bolagen ägs gemensamt av den svenska befolkningen har dessa bolag ett särskilt ansvar för att människor i hela landet ska ha samma tillgång till service och andra samhällsviktiga funktioner. De statligt ägda bolagen bär därför ett stort ansvar för vad deras investeringar och verksamheter har för effekt på de platser där de verkar. Jag menar att det är viktigt att klargöra detta ansvar. Regeringen bör därför tillsätta en utredning om de statligt ägda bolagens demografiska ansvar och vilka demografiska effekter de har.

Vidare menar jag att det finns flera skäl för staten att vara en stark ägare, eller kanske till och med ha monopol, inom samhällsviktiga områden. Det statliga ägandet behövs som en motvikt till rådande spekulationskapitalism och kortsiktiga vinstjakt. Vad har hänt med byggsektorn? Det är rena rama High Chaparral där ute. Jag är därför av uppfattningen att ägardirektiven till flera av de företag som ingår i statens bolagsportfölj behöver utvecklas med utgångspunkt i att samhällsnyttan alltid ska stå i fokus för ägarstrategin samtidigt som företagen ska drivas ekonomiskt effektivt. I de fall där samhällsintressen står i konflikt med avkastningskrav anser jag att ägarstrategin ska ses över.

Jag anser därtill att staten som aktiv ägare genom ägardirektiv ska säkerställa att bolagen används för att stödja teknikutveckling, driva på miljö- och klimatarbetet och skapa sysselsättning. Jag menar att möjligheterna till vidareförädling och ökad tillväxt inom svensk industri är stora. Både skogs-, gruv- och stålindustrin har potential att öka sin förädlingsgrad, vilket skulle öka antalet arbetstillfällen, minska transporterna och öka exportintäkterna. Detta är något som kan främjas genom en aktiv statlig styrning av de statligt ägda företagen, ökad forskning och samverkan med det övriga näringslivet. Jag tycker därför att regeringen ska arbeta för att de statligt ägda bolagen ska verka för ökad förädling i syfte att skapa arbetstillfällen.

Jämställdheten i statliga bolag är hyfsad i Sverige. De statligt ägda bolagen har i dagsläget en nära nog

jämn könsfördelning i sina styrelser. Det är en positiv utveckling. Men engagemanget för ett jämställt näringsliv får inte stanna vid ledningsgrupperna. Jag menar att bolag med statligt ägande har ett särskilt ansvar för att aktivt arbeta för att jämställdhet ska genomsyra hela företagsstrukturen.

Avslutningsvis, fru talman, har jag tyvärr noterat att företag använder investeringsskyddsklausuler eller ISDS-klausuler i internationella avtal som ett sätt att hindra länder från att nå sina hållbarhetsmål. Man stämmer till exempel stater när de försöker sänka konsumtionen av fossila bränslen. Det är inte hållbart.

Jag är kritisk mot denna utveckling och menar att bolag med statligt ägande bör hindras från att agera på detta sätt utan riksdagens tydliga godkännande. Därför bör regeringen verka för att bolag med statligt ägande inte ska kunna stämma andra stater enligt ISDS-klausuler utan riksdagens godkännande.

Jag står givetvis bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 10.

Anf. 49 ELISABETH THAND
RINGQVIST (C):

Fru talman! Staten är fortfarande en av de största ägarna av bolag i Sverige. Det sammanlagda resultatet efter skatt för 2022 hamnade på 23 miljarder. De bolag som bidrog mest till detta resultat var LKAB som bidrog med 15 miljarder och Akademiska Hus som bidrog med 5 miljarder. Bostadslån, spel och skog bidrog med 2 miljarder vardera.

Det finns bolag med och utan samhällsuppdrag. LKAB konkurrerar på en fri marknad och har inget samhällsuppdrag. Det finns goda skäl för staten att fortsätta äga bolaget. Det går dock att ifrågasätta, vilket jag gjort i tidigare debatter i denna kammare, att LKAB i sin tur ska vara den största ägaren i SSAB – särskilt i ljuset av de samarbetsprojekt som pågår där två statliga bolag, Vattenfall och LKAB, tillsammans med det delvis statligt ägda börsnoterade bolaget SSAB skalar upp ett demonstrationsprojekt på ett sätt som får många att reagera på opartiskheten mellan bolagen och myndigheterna. SSAB måste avyttras från LKAB.

Akademiska Hus har inget samhällsuppdrag. Däremot är det ett slags monopolbolag. Akademisk verksamhet måste hyra från Akademiska Hus, så resultatet om 5 miljarder kommer ursprungligen från Utbildningsdepartementet. Det här sättet att bakbinda akademin och skicka runt pengar måste utvärderas.

SBAB har heller inget samhällsuppdrag utan tjänar pengar på bolån som vilken bank som helst. Men det är väl trevligt att deras 300 000 bolånekunder skickar 7 000 kronor var till statskassan. SBAB:s nytta på bolånemarknaden måste utvärderas, och om den inte finns borde SBAB också avyttras.

Svenska spel har ett samhällsuppdrag: att få svenskar att spela på ett ansvarsfullt sätt. Man presenterade i dag sitt årsbokslut, och där kan man läsa att Casino och Jack Vegas går med 165 miljoner i förlust. Det är

alltså skattebetalarna som betalar för att några ska få spela på Casino och dra i enarmade banditer. Så kan vi inte ha det.

Sveaskog har inget samhällsuppdrag men får ibland uppgifter som liknar samhällsuppdrag. Det är oklart för många skogsägare hur och varför man agerar på vissa sätt på den lokala marknaden. Sveaskogs uppdrag måste också utvärderas och tydliggöras.

Fru talman! Jag lämnar de bolag som i stort bidragit till resultatet på ett gott sätt och vill ta upp några exempel på bolag som jag tycker har en märklig hemvist, eller ett märkligt uppdrag, i den statliga portföljen.

Jag börjar med Svevia. Svevia bildades 2009 eftersom alliansregeringen då, på goda grunder, inte tyckte att det var helt konkurrensneutralt att Vägverket Produktion var en del av myndigheten Vägverket. De budade då på samma uppdrag som till exempel Skanska och Peab. Man ville öka förutsättningarna för konkurrensneutralitet och få bort alla misstankar om korssubventioner.

Intressant att notera är att Trafikverket i dag är Svevias största kund – de står för hälften av omsättningen, även så här 15 år senare – samt att Svevia fortfarande är kvar i statlig ägo. Efter så många år borde Svevia stå på egna ben. Svevias nytta som statlig aktör på denna marknad måste utvärderas. Om den inte finns borde Svevia också avyttras.

Ett annat, litet bolag är Sweden House, som tidigare hette Dom Sjvetsii, i Sankt Petersburg. Så här står det i de statliga bolagens verksamhetsberättelse: ”Sweden House är ett ryskt aktiebolag som ägs av Ladoga Holding ... till 49 procent, svenska staten till 36 procent och av staden Sankt Petersburg till 15 procent. ... Sverigehuset ligger mitt i centrala Sankt Petersburg i närheten av huvudgatan Nevskij Prospekt. Fastighetens gynnsamma läge, historiska ursprung och utformning gör den attraktiv för potentiella hyresgäster.”

Sverigehuset omsätter 15 miljoner och ger en nettovinst på 7 miljoner. Det handlar inte om summorna utan om principen: att vi uppenbarligen fortfarande samäger en fastighet tillsammans med Sankt Petersburgs stad. Bolaget bildades 1994 genom ett trepartsavtal mellan svenska staten, Sankt Petersburg och Skanska. Den som var förste borgmästare 1994 var ingen annan än Vladimir Putin.

Fru talman! Om inte regeringen redan har vidtagit åtgärder för att ta sig ur detta ägande måste det göras omedelbart.

I dag har jag inte ens pratat om bolag som Samhall och Lernia. Regeringen har tillsatt en utredning beträffande Samhall, och för Lernia finns redan ett försäljningsmandat. Jag antar därför att allt förbereds i de fallen.

Fru talman! Det krävs två saker för att få en ändamålsenlig statlig bolagsportfölj. För det första krävs en genomgång av de bolag som jag nämnt tidigare och en fullständig utvärdering av vilka bolag som ska finnas kvar i portföljen. För det andra måste en ny utredning av hur bolagen ska styras tillsättas.

Det är mer än tio år sedan Hans Dahlborg presenterade utredningen *Ekonomiskt värde och samhällsnytta*. Den är fortfarande otroligt bra. Där konstaterades att det finns en grundläggande skillnad mellan politisk och företagsekonomisk rationalitet i styrningen av de statliga bolagen, som inte avspeglas i hur förvaltningen är organiserad, samt att staten, som många talare före mig har påpekat, har dubbla roller som både reglerare och företagsägare – roller som är svåra att hålla isär.

För att lösa problemet fann utredaren att en självständigt ansvarig, professionell organisation för den operativa ägarförvaltningen bör läggas in som en länk mellan det politiska och bolagen. Utredaren föreslog ett bolag med ansvar för ägarförvaltningen av bolag med ekonomiskt värdeskapande som huvudsakligt ägaruppdrag och ett bolag för ägarförvaltningen av bolag med skapande av samhällsnytta som huvudsakligt uppdrag.

Fru talman! Jag är väl medveten om att många åtgärder har genomförts för att komma till rätta med problemen utan att man gått så långt som utredaren ville. Men det finns fortfarande väldigt mycket i dessa förslag som är rätt. Givet hur stora tillgångar som förvaltas måste detta göras på allra bästa sätt. Varje effektivisering för att spara kronor är en del av en framtida utdelning till statskassan.

Därför är det nödvändigt att åter ta krafttag för att säkerställa att vår gemensamma bolagsportfölj har förutsättningar att förvaltas på allra bästa sätt. Jag yrkar därför bifall till reservation 1 under punkt 2.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 12.)

§ 10 Riksrevisionens rapport om etablering av myndigheter utanför Stockholm

Näringsutskottets betänkande 2023/24:NU6
Riksrevisionens rapport om etablering av myndigheter utanför Stockholm (skr. 2022/23:125)
föredrogs.

Anf. 50 ERIC PALMQVIST (SD):

Fru talman! Jag inleder detta anförande med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut i betänkande NU6 *Riksrevisionens rapport om etablering av myndigheter utanför Stockholm*.

Dagens debatt tar avstamp i det faktum att det faktiskt finns en politisk samsyn i riksdagen, från höger till vänster, om att det är önskvärt att när så är möjligt etablera eller förlägga statliga myndigheter på andra platser än i huvudstadsområdet. Bevekelsegrunderna för detta är flera, men en av de uttalade målsättningarna är att det ska stimulera regional utveckling. Ett inte helt oansenligt antal myndigheter har därför lokaliserats utanför Stockholmsområdet, och nu har Riksrevisionen alltså valt att granska om regeringens

åtgärder i detta avseende har levt upp till riksdagens avsikter.

Det är bra att Riksrevisionen låtit granska detta, och som vanligt är det intressant att ta del av Riksrevisionens slutsatser och rekommendationer. Eftersom detta är en fråga som inte minst vi sverigedemokrater har drivit under flera år i våra kommittémotioner om regional utveckling är det glädjande att notera att lokalisering av myndigheter utanför Stockholm har medfört ett, som man uttrycker det, ”litet men betydelsefullt bidrag till regional utveckling”. Detta är något vi ska ta fasta på.

I de kontakter jag själv inom ramen för mitt politiska arbete haft med företrädare för myndigheter har det emellertid också framförts – i olika grad beroende på myndighet, ska tilläggas – att det inte är alldeles okomplicerat att flytta på myndigheter. Det kan handla om att samverkan mellan myndigheter blir lidande eller, vilket är vanligare, att man tappar viktig kompetens som inte flyttar med och att rekrytering av rätt kompetenser på den nya etableringsorten är svårare än man förutsett.

Just kompetensförsörjningsfrågan tycks vara en mycket viktig nöt att knäcka i sammanhanget. Här menar också Riksrevisionen att myndigheternas behov bättre måste matchas mot de regionala arbetsmarknaderna vid fortsatt ny- och omlokalisering av myndigheter till orter utanför Stockholm.

Som jag tidigare nämnt finns det en politisk samsyn i frågan. Inte minst framgår detta av betänkandet då det endast finns en följdmotion med anledning av regeringens svar på Riksrevisionens rapport. Det är en följdmotion från Socialdemokraterna som dessutom får anses gå i samma riktning som den politik regeringen för på området. Jag har yrkat avslag på den i och med att jag i mångt och mycket anser att den slår in redan öppna dörrar. Från Sverigedemokraternas sida ställer vi oss fullt ut bakom de övriga Tidöpartiernas hållning – att regeringens svar till Riksrevisionen och därtill regeringens ambition på området är fullt tillräckliga.

I sammanhanget vill jag ändå framhålla att jag även om jag yrkat avslag på Socialdemokraternas följdmotion faktiskt kan tillåta mig att sympatisera med en del av det motionärerna lyfter fram. Till skillnad från hur det kan vara i vissa andra debatter, där vi står i var sin talarstol och likt politiska pugilister på bästa sätt försöker slå ned varandras argument i sak, nöjer jag mig i dagens debatt, som kanske inte kommer att bli veckans mest medialt uppmärksammade, med att notera att vi i olika ordalag uttrycker ungefär samma vilja.

Den viljan, fru talman, är att från statens sida så långt det är möjligt visa på närvaro i hela landet och bidra till att stimulera regional utveckling med hjälp av den verktygslåda politiken besitter. Ett av verktygen i den verktygslådan är just de statliga myndigheterna och hur regeringen väljer att lokalisera dem. I den bästa av världar vore det bara – om man tillät sig att drömma fritt – att etablera dem där det känns mest regionalpolitiskt lämpat, utan tanke på bostads- och

kompetensförsörjning. Men verkligheten är lite mer komplicerad än så, vilket inte minst Riksrevisionens granskning förtjänstfullt belyser.

Jag må vara först ut i denna debatt i dag, men utifrån min erfarenhet från utskottet och från denna typ av frågor vill jag ändå tro att även oppositionspartierna har en relativt balanserad syn på vad som är rimligt att göra i sammanhanget – i alla fall om de liksom jag är av uppfattningen att den statliga närvaron ute i landet inte får ske på bekostnad av myndigheternas möjlighet att verka effektivt. Ytterst handlar det om att fatta beslut som inte leder till försämrad myndighetsservice eller påtagligt högre kostnader för skattebetalarna. För om utlokaliseringen av statliga myndigheter skulle leda till påtagligt högre kostnader eller minskad effektivitet måste detta vägas mot andra regionala utvecklingsåtgärder, och det är en helt annan debatt.

Som norrbottning och riksdagsledamot med ansvar för politikområdet regional utveckling inom mitt parti vurmar jag för alla förslag och åtgärder som syftar till att ge Sveriges fantastiska landsbygder draghjälp. I just den här frågan känner jag mig trygg i regeringens hållning. Faktiskt är det inte utan att jag också kan tycka att det är tillfredsställande att oppositionen i sak står så nära oss. Det borgar i alla fall för en sannolik stabilitet på det här området framöver i en politisk kontext där mycket annat annars går i väldigt olika riktningar och viljorna går brett isär.

Anf. 51 MONICA HAIDER (S) replik:

Fru talman! Det var ett intressant inlägg från Eric Palmqvist.

Vi har ju tre reservationer i betänkandet, så riktigt överens är vi ju inte i frågan. När man tittar på hur regeringen agerar och vad man läser finns det inte mycket som tyder på att den här regeringen kommer att fortsätta att flytta myndigheter från Stockholm eller någon annanstans ute i landet. Till exempel har man stoppat nya servicekontor som var planerade. Vi hade en plan att det skulle bli 150 servicekontor till och med 2023. Till dags dato är det 140, och nu har ni i budgeten sagt att man inte ska etablera fler just nu.

Jag skulle alltså vilja påstå att vi inte har samsyn i de här frågorna, åtminstone inte om man läser vad ni i den SD-ledda regeringen faktiskt står bakom.

Min fråga är: Menar ni verkligen allt det som Eric Palmqvist tog upp i sitt anförande, och hur kommer ni att genomföra det i så fall? Svaren från regeringen i revisionsrapporten är ju i princip detsamma som den förra, socialdemokratiskt ledda regeringen gjorde.

Anf. 52 ERIC PALMQVIST (SD) replik:

Fru talman! Tack för frågan, Monica Haider, och tack för att ledamoten fann mitt anförande intressant!

Ja, det stämmer ju att Socialdemokraterna har tre reservationer som kommer från en följdmotion till det här yttrandet. De tre reservationerna ligger ungefär i linje med de ambitioner som tidigare regeringar har haft och som också den här regeringen har. I svaret

nämner regeringen också att man redan anser sig ha de verktyg som ni efterfrågar.

Om Riksrevisionen har framfört kritik när det gäller hur en del av utlokaliseringarna har skett och deras effektivitet finns det också en anledning för regeringen att kanske dra lite i bromsen, analysera synpunkterna från Riksrevisionen och tillse att utlokaliseringarna sker på bästa sätt. Från regeringens sida har man inte någonstans sagt att detta inte är bra eller att man vill gå i motsatt riktning, men att göra en halvhalt och titta på de faktiska omständigheterna och göra det på ett bra sätt som inte skapar ineffektivitet när det gäller hur vi använder skattemedel borde varje regering ha ett ansvar att göra.

Anf. 53 MONICA HAIDER (S) replik:

Fru talman! Vad vi än gör på den statliga nivån är det klart att vi ska eftersträva effektivitet. Men Riksrevisionens rapport säger faktiskt att detta inte har varit något hinder för myndigheternas effektivitet på lite längre sikt. Det ledamoten säger är alltså inte riktigt sant.

Om vi nu tycker precis likadant är det väldigt märkligt att ni inte röstar på vår följdmotion, där vi bland annat efterfrågar ett fortsatt program framöver för hur vi ska fortsätta med att lokalisera myndigheter i resten av landet och inte bara i Stockholm.

Ni har också föreslagit ett antal sammanslagningar av myndigheter. Det ska bli väldigt intressant att se var myndigheterna kommer att hamna efter sammanslagningen. Blir det i Stockholm, eller kommer de att hamna där den ena delen av myndigheten redan finns?

Anf. 54 ERIC PALMQVIST (SD) replik:

Fru talman! Det står väl än så länge skrivet i stjernorna var de sammanslagna myndigheterna kommer att hamna. Men en del myndigheter har faktiskt valt att flytta tillbaka till Stockholm av en eller annan anledning. Det är inte alla myndigheter som det gagnar att bli utlokaliserade ute i landet. Det är ju också detta som Riksrevisionen har pekat på.

Sedan ska man ha klart för sig att vi har någonstans runt 350 myndigheter i landet. Riksrevisionen har granskat ett fyrtiotal av dessa, varav tre på djupet. Det finns väl en god anledning för regeringen att titta noga på de slutsatser man har dragit från de myndigheter som är granskade och eventuella paralleller till de myndigheter som eventuellt skulle stå på tur.

Jag hoppas att man ska dra lärdom av detta. Jag vidhåller att det är bra om myndigheter som är lämpade flyttas ut i landet. Detta har varit sverigedemokratisk politik länge. Jag vet att det har varit den tidigare regeringens politik, och jag uppfattar att det också är den nuvarande regeringens politik men att det ska ske med klokskap och eftertanke.

Anf. 55 MONICA HAIDER (S):

Fru talman! I dag debatterar vi näringsutskottets betänkande 6, *Riksrevisionens rapport om etablering*

av myndigheter utanför Stockholm, och jag vill börja med att yrka bifall till reservation 1 och 2.

Fru talman! Riksrevisionens rapport visar att omlokalisering av myndigheter har skett i de områden som riksdagen har prioriterat, men det har inte varit tillräckligt för att uppnå en jämnare fördelning mellan Stockholm och resten av landet. Det behövs kraftfullare åtgärder för att fördelningen ska bli jämnare.

Riksrevisionen gör också bedömningen att lokaliseringsbesluten har medfört ett litet men betydelsefullt bidrag till den regionala utvecklingen och att de inte har varit något hinder för myndigheternas effektivitet på längre sikt. Det innebär också vissa fördelar att man flyttar ut i landet, till exempel lägre verksamhetskostnader.

Som kronobergare – vi har fått Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor till Växjö – vet jag också att det är väldigt värdefulla arbetstillfällen som kommer till de regioner dit man flyttar myndigheterna.

Riksrevisionens rekommendationer till regeringen är att vid fortsatt ny- och omlokalisering matcha myndigheterna med den regionala arbetsmarknaden där det finns lämpligt utbud av arbetskraft. Man ska också undvika att placera verksamheter som behöver specialistkompetens nära storstadsområdena, om syftet är att bidra till den regionala utvecklingen, och det har det ju varit i de flesta fall.

Fru talman! Den tidigare socialdemokratiska regeringen hade som uttalat mål att inga nya myndigheter skulle placeras i Stockholm och att aktivt omlokalisera statliga myndigheter eller delar av myndigheter. Regeringen fattade 21 beslut som berörde 20 olika myndigheter. Men det räcker inte, utan den resan måste fortsätta. Det är därför vi vill se ett program för ny- och omlokalisering av myndigheter som kan genomföras de närmaste åren. Detta var tydligt i den nationella strategin för hållbar utveckling i hela landet som vi tog fram förra mandatperioden. Det gjorde vi bland annat för att upprätthålla legitimiteten hos och förtroendet för statsförvaltningen.

Den förra regeringen gav också Arbetsgivarverket i uppdrag att, för de myndigheter som har kontorslokaler i Stockholm men säte i ett annat län, redogöra för förändringar avseende vilka län som myndigheternas personal var placerad i under perioden 2018–2022. Analysen visar faktiskt att det inte finns tecken på en ökad lokalisering av arbetstagare till Stockholm utan att de faktiskt befann sig där myndighetens säte fanns. Andelen arbetstagare på de 31 myndigheter som analyserades var i stort sett oförändrat under dessa år, förutom i de fall då man faktiskt fattat beslut om omlokalisering.

Vi har tidigare varit överens om att vi behöver omlokalisera statliga jobb och statlig service ut i landet, men när man nu läser budgetar och så vidare verkar det som att SD-regeringen inte vill fortsätta med detta. Det vi ser är att myndigheter i stället placeras i Stockholm igen: Den nya Utbetalningsmyndigheten hamnar i Hammarby sjöstad i stället för i Södertälje, och ledningen för Strålsäkerhetsmyndigheten ska flyttas från

Katrineholm till Stockholm. Det tycker vi socialdemokrater är dåligt.

Den socialdemokratiska regeringen började med en stor utbyggnad av servicekontor i hela Sverige. Fram till och med 2022 fanns det 120 kontor, och i dag finns det 140. Det senaste invigdes i Sollentuna i går, och det var nummer 140. Men sedan är det stopp – regeringen har beslutat att åtminstone inte nu öppna fler. Målet som Socialdemokraterna satte var att vi skulle ha 150 kontor i slutet av 2023.

Frågan är vad som händer nu vad gäller lokalisering av myndigheter med tanke på den budget som gäller för innevarande år. Där kan vi läsa att Arbetsgivarverket bedömer att förvaltningskostnaden för 2024 är 4 ½ procent högre än för 2023. Den besparing som regeringen lägger på alla de statliga myndigheterna innebär dock att de bara får 2,9 procent.

Vad får då detta för konsekvenser? Ja, till exempel ska Statens servicecenter spara 90 tjänster. Försäkringskassan ska spara 450 tjänster, och vi kan nu också läsa att Skatteverket säger upp 7 personer i Sollefteå, 19 personer i Växjö, 10 personer i Jönköping och ytterligare 64 personer på andra orter runt om i Sverige. Som jag nämnde i replikskiftet tidigare utreder man också sammanslagningar av tio myndigheter, och då är ju frågan var myndigheterna kommer att hamna när de väl är sammanslagna.

Den offentliga servicen är väldigt viktig för landsbygden. Därför är det olyckligt att regeringen sparar och stoppar etableringar av nya servicekontor när vi faktiskt behöver fler kontor, inte färre. Vi kan också se att besparingen på våra olika myndigheter kommer att drabba den regionala utvecklingen. Det handlar om länsstyrelser, Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, Statens servicecenter med flera, där statliga jobb kommer att försvinna i hela landet på grund av besparingar.

Den regionala utvecklingspolitiken är hela det politiska fältet. Vad som görs i budgetar påverkar den regionala utvecklingen och den statliga servicen i hela landet. Därför är det viktigt med ett program för fortsatt ny- och omlokalisering av myndigheter de närmaste åren.

Anf. 56 ERIC PALMQVIST (SD) replik:

Fru talman! Jag får börja med att be om ursäkt för att jag råkade trycka på knappen för instämmande innan jag begärde replik. Monica Haider kan tyvärr inte ta åt sig alltför mycket av att jag instämde i hennes anförande, för det var inte avsiktligt.

Ledamoten Haider nämner bland annat en myndighet i Södertälje och att det skulle vara olyckligt att den flyttar till Stockholm. Det är just den typen av myndighet som Riksrevisionen faktiskt pekar ut, då de myndigheter som hamnat Stockholmsnära inte alls har haft någon gynnsam effekt när det gäller att attrahera jobb på andra platser. Där blir det i stället pendlingsavståndet som så att säga är avgörande. Att myndigheter hamnar nära storstadsregioner pekas alltså ut som en mindre lyckad form av utlokalisering. Det var det ena som jag tänkte fråga hur ledamoten tänker kring.

Sedan nämns även Statens servicecenter. Statens servicecenter är faktiskt något väldigt bra, men om vi har 140 kontor och 290 kommuner börjar landet ändå bli ganska väl täckt. I södra Sverige, där jag har mitt ursprung, är ju en del kommuner extremt små. Man kanske bor i Lomma men vistas i Lund, Malmö eller någon annanstans under dagen, och jag ser inget mer värde i att ha servicekontor extremt nära inpå varandra. Man måste kanske ändå fundera på hur tätt de ska ligga. Är det så att det behövs fler i glesbygd är jag dock inte motståndare till det, och det tror jag inte att regeringen är heller.

Anf. 57 MONICA HAIDER (S) replik:

Fru talman! Nu är det ju så att placeringen av Utbetalningsmyndigheten inte är någon utlokalisering. Det är nämligen en ny myndighet som ska startas. Den finns inte i dag, och därför kan det vara så att förhållandet är lite annorlunda. Då ges ju alla möjlighet att söka jobb, även de som finns i Södertälje. Annars har ledamoten helt rätt när det gäller vad Riksrevisionen säger om att inte placera myndigheter nära storstadsregionerna, men detta är en nyetablering och ingen omlokalisering.

Jag håller inte med vad gäller servicekontoren. Jag tycker givetvis att det är viktigt att man har nära till sitt servicekontor, och vår plan var att vi skulle ha 150 kontor i slutet av 2023. Vi tycker att det målet fortsatt borde gälla.

Anf. 58 ERIC PALMQVIST (SD) replik:

Fru talman! Den rapport som regeringen har besvarat handlar ju om nyetablering eller utflyttning av myndigheter, så kritiken rör egentligen precis samma sak – bara så att vi gör den saken klar.

Sedan lyfter ledamoten Haider också frågan om sammanslagning av myndigheter, alltså att det föreslås ett antal sammanslagningar av myndigheter. Jag har tyvärr glömt siffrorna, men tidigare i dag tittade jag på Google hur många myndigheter Sverige har haft. Vi har haft ett otroligt stort antal myndigheter. Myndigheter är alltså någonting som över tid har slagits samman; det är inte så att det började för något år sedan, utan jag tror att det har skett i hög grad även under de regeringar som Monica Haider själv har tillhört eller sympatiserat med.

Jag undrar: Är det ett problem i sig att man rationaliserar och flyttar ihop myndigheter om man uppfattar att myndigheterna har delvis snarlika uppdrag och ansvarsområden, eller finns det kanske en vinst att göra i detta? Varje myndighet har nämligen sin ledning och sin struktur som gör att den kostar pengar, och ibland kan man rationalisera på ett sätt som är bra för – eller åtminstone inte missgynnar – verksamheten och som gagnar skattebetalarna genom att det blir billigare. Har Monica Haider ett principiellt motstånd mot att man slår samman myndigheter?

Anf. 59 MONICA HAIDER (S) replik:

Fru talman! Jag tror att det är så att den största minskningen av antalet myndigheter skedde när man inrättade enmyndigheter, till exempel för Försäkringskassan och polisen. Det var ju ett kontor i varje län, och där skedde den största sammanslagningen av myndigheterna. På så sätt har du alltså rätt i det, Eric Palmqvist, men det innebär ju inte att myndigheterna flyttade. De fanns kvar på respektive ställe.

Vi är inte per se emot att man gör sammanslagningar av myndigheter. Det kan absolut finnas skäl till det. Det jag tog upp i mitt anförande var att det ska bli intressant att se vad de hamnar, till exempel när det gäller Myndigheten för arbetsmiljökunskap och Arbetsmiljöverket där den ena ska inordnas i den andra. Den ena myndigheten ligger nu i Gävle och den andra i Solna.

Det ska bli väldigt intressant att se var myndigheterna kommer att hamna. Det finns en risk att de kommer att hamna i Stockholm igen, och det är vi oroliga för.

Anf. 60 ANN-CHARLOTTE HAMMAR
JOHNSON (M):

Fru talman! Den här debatten handlar om Riksrevisionens granskningsrapport om omlokalisering av statliga myndigheter mellan 2004 och 2020.

Innan jag går in på den vill jag börja med att tacka Riksrevisionen för de rapporter de tar fram. Dessa rapporter utgör en viktig inblick i och översyn av status på de olika områden där olika sakfrågor och frågeställningar genomlyses.

Regeringar oavsett färg brukar svara att de helt eller delvis delar det som Riksrevisionen kommer fram till bör göras utifrån de rekommendationer de ger. Ibland antas de rekommendationer som ges helt, ibland delvis, ibland inte alls. Regeringen beskriver då utifrån hur de ser på saken varför det inte är görbart eller varför de väljer en annan väg framåt.

I den här rapporten lyfter Riksrevisionen att det är en politisk fråga att avgöra om de långsiktiga nyttorna överstiger de kortsiktiga kostnaderna. Så behöver det få vara med de överväganden som ska göras. Självklart är det ett politiskt ansvar, vilket kommer att framkomma i detta anförande.

För er som följer debatten är gången den att när Riksrevisionen lämnat sin rapport lämnar regeringen sin syn på de aspekter som framkommit och gör en skrivelse. Därefter blir Riksrevisionens rapport, med regeringens svar, ett betänkande med riksdagens aspekter från utskottet. Sedan följer debatt och beslut, och där är vi nu.

Fru talman! Riksrevisionen har granskat den statliga närvaron utanför Stockholm under åren 2004 till 2020 och konstaterar att riksdagens förväntningar om placeringar av myndigheter utanför Stockholm delvis har infriats.

Riksrevisionen konstaterar också att de myndigheter som granskats inte långsiktigt har några större problem utifrån var de ligger, och man anför att de

finns placerade i regioner som kan möta deras behov av arbetskraft. Man konstaterar också att myndigheter har placerats på platser som riksdagen prioriterar och att myndigheternas närvaro i viss mån har bidragit till regionens utveckling, något som vi också har hört tidigare.

Från Riksrevisionen säger man att de statliga jobben under granskningstiden 2004 till 2020 har ökat något i koncentration till Stockholm, och man säger att regeringens insatser har inneburit att utvecklingen saknats ned.

Riksrevisionen säger också att målet om en jämnare fördelning av statliga jobb kräver kraftfulla åtgärder. Samtidigt säger Riksrevisionen att vi sedan tidigare vet att det på kort sikt finns stora negativa konsekvenser av att omlokalisera myndigheter. I det sammanhanget, precis som jag nämnde, tar man upp att nyttorna och kostnaderna på kort och lång sikt är en politisk fråga.

Riksrevisionen säger också att om fler myndigheter ska förläggas på orter utanför Stockholm rekommenderar man att regeringen fortsätter att matcha dessa med regionala arbetsmarknader där det finns ett lämpligt utbud av arbetskraft.

Riksrevisionen har gjort tre fallstudier där de för ett resonemang av vad som gynnar och missgynnar beroende på plats och möjligheter. Med tanken om att det inte enbart är positiva faktorer eller faktorer som missgynnar vill jag lyfta ett resonemang som förs av Riksrevisionen i rapporten.

När man tittar på exempel där man vill åstadkomma nytta genom att tillföra verksamheter till exempel när någonting annat har avlägsnats från orten eller man ska nyetablera eller delvis lägga ut verksamhet visar det sig bli bekymmersamt då arbetsmarknadsregionen som berörs har relativt dåliga ekonomiska, geografiska och demografiska förutsättningar. Så står det i ett av de exempel som lyfts, och det jämförs med andra regioner som har mottagit myndigheter under samma tidsperiod, alltså 2004 till 2020.

Regeringens lokaliseringsbeslut kan ha relativt stor betydelse för en region, som jag nämnt. Samtidigt, står det i rapporten, blir det troligtvis försvårat rekryteringsläge. Detta medför att myndighetens förmåga påverkas så att de inte kan bedriva sin verksamhet effektivt.

Jag tycker att det är bra att dessa olika parametrar och komplexiteten med det man vill åstadkomma beskrivs så att man förstår de delar som vi diskuterar här, alltså vad det är som gör att man ibland väljer att inte förlägga myndigheter utanför Stockholm. Baserat på tidigare granskningar utgår Riksrevisionen från att det tar fem år för en myndighet att etablera sig på en ny ort.

Fru talman! Regeringen för fram att det finns olika aspekter att beakta när det gäller beslut om statliga myndigheters lokalisering. Vi delar uppfattningen att flera parametrar spelar roll i de enskilda fallen av lokalisering.

Den tid vi lever i nu sätter ljuset på vår omvärld och därmed på hur vi bygger upp motståndskraft såväl som effektivitet och kompetens med statlig närvaro och regional utveckling. Det finns inget självändamål att myndigheter ska ligga i Stockholm – tvärtom. Hela tiden ska detta prövas, och det säger också regeringen att man gör.

Regeringen har svarat Riksrevisionen att de för närvarande har de verktyg som de anser sig behöva för att göra löpande utvärderingar och uppföljningar. Därmed ser inte vi att riksdagen ska överpröva detta.

Vi har sett att regeringen själv instämmer med Riksrevisionen om att de insatser och lokaliseringsbeslut som hittills genomförts inte har varit tillräckliga. Svaret är att man följer detta. Man kommer inte att ta någon annan inriktning än vad som har framförts här i dag. Det handlar inte om någon centralisering, utan man vill att myndigheter ska verka i hela landet.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Anf. 61 BIRGER LAHTI (V):

Fru talman! Vi behandlar Riksrevisionens rapport om etablering av myndigheter utanför Stockholm.

Riksrevisionen har granskat om regeringens lokalisering av myndigheter på orter utanför Stockholm har levt upp till riksdagens avsikter. Granskningen omfattar 46 myndigheter som helt eller delvis lokaliserades utanför Stockholm mellan 2004 och 2020. Av dessa har man främst undersökt tre myndigheter för att besvara frågan om myndigheterna, efter att de har haft tid att etablera sig, har några väsentliga problem att utföra sina uppgifter på grund av att de är lokaliserade utanför Stockholm. De tre myndigheterna är Arbetsförmedlingen, Elsäkerhetsverket och Naturvårdsverket.

Riksrevisionen konstaterar att regeringen har lokaliserat myndigheter i de geografiska områden som enligt riksdagen bör prioriteras men att insatserna inte har varit tillräckliga för att uppnå en jämnare fördelning av statliga arbetstillfällen.

Fru talman! Enligt Riksrevisionen krävs mer kraftfulla åtgärder om regeringen ska uppnå en jämnare fördelning av statliga arbetstillfällen mellan Stockholm och andra delar av landet. Tidigare granskningar har visat att omlokaliseringar ofta är kostsamma på kort sikt, vilket enligt Riksrevisionen innebär att den långsiktiga nyttan av omlokaliseringsbeslut måste vägas mot de kortsiktiga negativa konsekvenserna.

I sammanhanget lyfter Riksrevisionen fram att trenden med ökat distansarbete öppnar fler möjligheter för regeringen och myndigheterna att hantera lokaliseringsfrågan, något som blev mycket aktuellt vid pandemin – det funkade. Möjligheten till distansarbete kan till exempel underlätta för vissa myndigheter att rekrytera på fler platser än i regioner där de har arbetsställen.

Riksrevisionen bedömer att lokaliseringsbesluten har medfört ett litet men betydelsefullt bidrag till regional utveckling. Riksrevisionen bedömer dock att myndigheter som har placerats i regioner nära storstäder och som har en hög andel anställda som bor i

storstäderna bidrar relativt lite till den regionala utvecklingen, något som vi hörde i ett tidigare replikskifte.

Ytterligare bedömer Riksrevisionen att det på lång sikt inte utgör något hinder för myndigheternas effektivitet att de är placerade utanför Stockholm.

Riksrevisionen lyfter även fram att lokaliseringen av myndigheter utanför Stockholm kan innebära vissa fördelar, exempelvis vad gäller verksamhetskostnader.

Legitimiteten för staten stärks om myndigheter har regional spridning och lokal närvaro. Det är givetvis det som förväntas av statliga myndigheter – att de är respekterade. Den statliga servicen är också viktig för den lokala och regionala utvecklingen samt när det gäller att möjliggöra för människor att bo och verka i hela landet. Närvaron har inte bara ett symboliskt värde. Den bidrar också till arbetstillfällen, tillväxt, framtidsstro och utveckling.

Det har tidigare funnits en ambition om förändring, och det har gjorts en stor insats för att decentralisera statliga myndigheter. Som ett led i att motverka centralisering och i stället säkerställa statlig närvaro i hela landet drev den tidigare regeringen på för att ny- och omlokalisera myndigheter. Den nuvarande regeringen saknar dock den förändringsvilja som jag tycker krävs. I stället för att fortsätta med en politik som har varit framgångsrik väljer regeringen att centralisera funktioner och arbetsplatser.

Men innan jag fortsätter att lovorda den förra regeringen måste jag även vara ärlig. Vi har sett samma tendens oavsett färg på regeringarna. Stockholm har ofta varit vinnare när det gäller statliga myndigheters lokaliseringar. Vänsterpartiet anser att det är anmärkningsvärt att regeringen väljer en omvänd strategi. Vi hörde vilka myndigheter som har gått åt fel håll, som socialdemokraten Monica Haider pekade på.

Vi menar att Sverige i stället behöver fortsätta att knytas samman, med jämlika villkor och nya arbetstillfällen i hela landet. Runt om i landet står regioner redo att kroka arm med staten för att erbjuda etablering av nya eller omlokaliserade myndigheter.

Riksrevisionens skrivelse ger stöd för att den tidigare förda politiken har bidragit positivt till utvecklingen, och då är det viktigt att slå fast att omlokaliseringar från Stockholm bör fortsätta. Riksdagen bör därför kräva att regeringen tar fram och genomför ett nytt samlat program för ny- och omlokalisering av myndigheter som kan genomföras under de närmaste åren.

Jag kan inte låta bli att nämna att detta givetvis hänger ihop med statliga bolag. Och jag är glad att dessa debatter kommer efter varandra.

Jag tänker till exempel på Övertorneå kommun, som förlorar Postnord. Jag vet inte om de har kvar något över huvud taget som skulle kunna kallas för statlig närvaro. Det är samma sak med bilprovningen. Vi har hört exempel på att man slutat med den mobila bilprovningen. Jag håller med om att marknaden sköter detta. Men hur dyr blir en bilprovning för människor som bor i perifera delar av landet? Vägen till att besiktiga bilen

kanske blir 20 mil eller mer. Man har dragit undan statens närvaro under en lång tid, och det bekymrar mig.

När man börjar utlokalisera statliga myndigheter är det klart att det är skillnad om man till exempel säger: Om fyra år kommer vi att flytta delar av denna verksamhet till Jokkmokk. Då kommer det nog att funka. Men man måste ha långsiktighet när man pratar om sådana saker.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1, som jag har tillsammans med Miljöpartiet och Socialdemokraterna.

Anf. 62 CECILIA ENGSTRÖM (KD):

Herr talman! Jag vill yrka bifall till utskottets förslag i näringsutskottets betänkande angående Riksrevisionens rapport om etablering av myndigheter utanför Stockholm.

För Kristdemokraterna är det grundläggande att hela Sverige ska leva och att man ska kunna få ett starkt samhälle oavsett var i landet man bor. Vi politiker ska inte tala om för människor var det är bäst för dem att bo eller leva och vart de ska flytta. Men vi ska skapa förutsättningar för att den enskilde ska kunna uppfylla sina drömmar om ett gott liv oavsett om man vill flytta till storstaden eller därifrån.

Herr talman! Enligt Riksrevisionens bedömning arbetar regeringen kontinuerligt med frågan om statlig närvaro i hela landet, även om insatserna inte varit tillräckliga. Staten har ett ansvar för att den grundläggande samhällsservicen finns där den behövs och när den behövs. För detta har man många olika verktyg, och det vi har att fokusera på här i dag är på vilket sätt etablering av myndigheter utanför Stockholm fungerar och på vilket sätt vi bäst uppnår målet om ett sammanhållet Sverige.

Herr talman! Vi vill särskilt lyfta upp denna regerings satsning på fler servicekontor. Det är en form av one-stop-shop ur den enskildes perspektiv. Där kan invånare få möta flera viktiga statliga verksamheter – Arbetsförmedlingen, Skatteverket, Pensionsmyndigheten och Försäkringskassan – på ett och samma ställe.

Vår civilminister, kristdemokraten Erik Slottnér, inviger nya servicekontor för glatta livet, höll jag på att säga, bland annat i Järfälla och i Solna. Frågan är om stockholmarna behöver fler. Staten är ju väldigt närvarande i Stockholm med väldigt många huvudkontor för myndigheter och statliga verk. Men svaret är lika enkelt som självklart. Ur den enskilda invånarens perspektiv är det helt ointressant om Försäkringskassans huvudkontor finns i Stockholm, Karlstad, Eslöv eller Vilhelmina. Men de tjänster som bland annat Försäkringskassan erbjuder måste finnas där människor finns, oavsett var i landet de bor.

Herr talman! Det kan finnas tillfällen när det är klokt att en myndighet blir lokaliserad långt från Stockholm. Det är beslut som får tas i en särskild ordning. Varje beslut måste vägas både kortsiktigt och långsiktigt, och det måste leva på sina egna meriter. Men för Kristdemokraterna är det viktiga att statens tjänster som den enskilde har behov av finns där man

lever och bor. Där är arbetet redan igång, och jag är glad över att regeringen har aviserat att man avser att fortsätta på den vägen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på alla motioner.

Anf. 63 ELISABETH THAND
RINGQVIST (C):

Herr talman! Att hela Sverige ska leva är en otroligt viktig del i Centerpartiets politik. Den granskning som vi debatterar i dag omfattar 46 myndigheter av de 350 myndigheter som finns. Bland dessa är det tre myndigheter som har undersökts för att besvara frågan: Är det något problem när myndigheter etableras utanför Stockholm, och har man i så fall lyckats lösa de problemen?

De tre myndigheterna är Arbetsförmedlingen, Elsäkerhetsverket och Naturvårdsverket. Jag tycker att det lite grann begränsar slutsatserna.

Tidigare granskningar har visat att omlokaliseringar ofta är kostsamma på kort sikt, vilket enligt Riksrevisionen innebär att den långsiktiga nyttan av omlokaliseringsbeslut måste vägas mot de kortsiktiga negativa konsekvenserna.

Det är inte väldigt tydligt vad den korta och den långa sikten egentligen är för någonting.

Men här påpekar i alla fall Riksrevisionen att trenden med distansarbete öppnar fler möjligheter för regeringen och myndigheterna att hantera lokaliseringsfrågan. Det är skönt att Riksrevisionen och även regeringen har förstått att distansarbetet egentligen helt och hållet har omkullkastat tidigare sätt att tänka om var de statliga arbetena ska finnas.

Den övergripande slutsatsen är i alla fall att lokalisering av myndigheter på orter utanför Stockholm delvis har levt upp till riksdagens avsikter. Riksrevisionen bedömer att lokaliseringsbesluten har medfört ett litet men positivt bidrag till regional utveckling samtidigt som regeringens lokaliseringsbeslut inte har äventyrat myndigheternas möjlighet att bedriva sin verksamhet effektivt på lång sikt.

Riksrevisionen rekommenderar regeringen att i framtiden tänka på att matcha myndigheter med regionala arbetsmarknader där det finns ett lämpligt utbud av arbetskraft för att undvika problem för myndigheternas verksamheter på lång sikt.

Det är en bra slutsats. Men jag har läst regeringens svar många gånger och försökt förstå det. Det står så här:

”Regeringen framhåller att det är viktigt med statlig närvaro i hela landet, bl.a. för att bidra till att uppfylla målet för den regionala utvecklingspolitiken. Samtidigt är det viktigt att myndigheter bedriver sin verksamhet effektivt, oavsett var i landet de är lokaliserade.”

Det låter som att regeringen tycker att detta är bra men att man är lite tveksam till om det verkligen kan utföras på ett bra sätt. Det är verkligen svårt att utläsa vad som är effektivt.

Jag som är uppvuxen – och nu deltidsboende – i Jämtland vet hur viktiga dessa arbetstillfällen är. De möjliggör för fler att flytta tillsammans, eftersom det finns olika typer av arbetstillfällen lokalt, och de bygger nätverk och kunskap lokalt. De bygger en väv av kunskap mellan startup-bolag och etablerade företag. De bygger också en tilltro till att myndigheter finns lokalt och till att myndighetspersoner inte alltid är långt borta – man kan faktiskt träffa dem på Ica.

För mig handlar effektivitet om att man når sina mål på ett kostnadseffektivt sätt. Vissa myndigheter, till exempel sådana som har med finans att göra, ska självklart lokaliseras till Stockholm – det är närmast så. Många andra myndigheter har dock en mycket bättre hemvist utanför Stockholm. Våldigt få myndigheter behöver sitta i Stockholms innerstad, även om det råkar vara min valkrets. Där är det allra dyrast, och det är inte alltid det mest effektiva.

Något som inte alls berörs av vare sig Riksrevisionen eller regeringen är behovet av lokal dialog inför etableringar utanför Stockholm. Det är någonting som Centerpartiet anser är helt nödvändigt. Denna dialog bör vara långsiktig för att identifiera vilken typ av myndighetsuppgifter som bör och kan utföras utanför Stockholm. Arbetstillfällen och kompetens är viktigare än antalet myndigheter i sig. Det handlar alltså inte om att flytta så många myndigheter som möjligt, utan det handlar om arbetstillfällen.

Regeringen skulle till exempel kunna ge länsstyrelsen i uppgift att identifiera vilken typ av myndighetsuppgifter som skulle kunna förläggas till respektive län. Då skulle inte de politiska programförklaringarna rörande myndigheternas etablering vara så viktiga, utan det skulle föras en kontinuerlig dialog om var jobbet görs bäst. Det tror vi är bra för både den lokala och den nationella effektiviteten.

Jag yrkar bifall till reservation 4 under punkt 4.

Anf. 64 LOUISE EKLUND (L):

Herr talman! Vi debatterar just nu Riksrevisionens granskning av vad omlokaliseringen av statliga myndigheter utanför Stockholm har inneburit. Jag tycker att vi utifrån denna granskning kan konstatera att lokaliseringen av myndigheter är ett ganska trubbigt verktyg för att uppnå regional utveckling och tillväxt.

Riksrevisionens övergripande slutsats är att regeringens placering av myndigheter på orter utanför Stockholm delvis har levt upp till riksdagens avsikter, vilket ju är bra. Det är också bra att de geografiska områden som regeringens lokaliseringsbeslut har riktats mot stämmer väl överens med den prioritetsordning som riksdagen har uttryckt.

Samtidigt är det väldigt tydligt att regeringens lokaliseringsbeslut inte har varit tillräckliga för att stärka den statliga närvaron utanför Stockholm. Vi ser hur övrig politik och andra faktorer har betydligt större påverkan på fördelningen av statliga jobb mellan Stockholm och andra delar av landet. Detta har i sin tur lett till en ökad koncentration av statliga jobb i Stockholmsregionen – därav mitt konstaterande att just

lokalisering av myndigheter verkar vara ett något trubbigt verktyg. Andra faktorer påverkar mer.

Med det sagt kan vi, som har konstaterats här i kammaren, se att lokaliseringsbesluten har medfört ett litet positivt bidrag till regional utveckling för de regioner där myndigheter har placerats, och detta är inte alls oviktigt.

Herr talman! Det är viktigt att konstatera, precis som Riksrevisionen gör, att lokaliseringsfrågan aldrig får överskugga det som är huvuduppdraget, nämligen att myndigheter ska kunna utföra sitt uppdrag på bästa möjliga sätt. Riksrevisionen konstaterar att regeringens lokaliseringsbeslut inte har äventyrat myndigheternas möjligheter att bedriva sin verksamhet på ett effektivt och produktivt sätt, och det är ju gott. Nu har man förvisso bara undersökt tre myndigheter på djupet, men dessa har inte haft några väsentliga problem att utföra sina uppgifter på grund av att de ligger på orter utanför Stockholm. Om man, som jag, kommer från provinsen är skönt att kunna konstatera att även vi som inte bor i Stockholm kan göra vettiga saker.

Urvalet är kanske för litet för att vi ska kunna säga något generellt, men en slutsats som verkar gå att dra av detta är att man, om man ska man utlokalisera på det sätt som man tänkt, måste ha tänkt igenom vad som är den bästa matchningen med den lokala arbetsmarknaden och arbetsmarknadsregionen.

Herr talman! Jag uppfattar att man kan dra en viktig slutsats av Riksrevisionens rapport, nämligen att det överordnade uppdraget för myndigheter måste vara att de ska utföra sitt uppdrag på bästa och mest effektiva sätt. Att använda myndigheters placering som ett verktyg för regional utveckling har begränsade nyttor, både för regionerna själva och, kanske särskilt, för myndigheterna. Som Riksrevisionen konstaterar: Myndigheternas nytta av att vara placerade på orter utanför Stockholm är begränsad.

Jag yrkar bifall till näringsutskottets förslag till beslut.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 12.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 13.15 på förslag av förste vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 16.00.

§ 11 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 31 januari

TU5 Kollektivtrafikfrågor

Punkt 1 (Stärkt kollektivtrafik)

1. utskottet
2. res. 1 (S)
3. res. 3 (C)
Förberedande votering:
89 för res. 1
20 för res. 3
169 avstod
71 frånvarande
Kammaren biträdde res. 1.
Huvudvotering:
140 för utskottet
89 för res. 1
49 avstod
71 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 62 SD, 55 M, 12 KD, 11 L
För res. 1: 89 S
Avstod: 18 V, 20 C, 11 MP
Frånvarande: 18 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 7 KD, 7 MP, 5 L, 1 -

Punkt 6 (Biljettsystem)

1. utskottet
2. res. 12 (V)
3. res. 14 (MP)
Förberedande votering:
18 för res. 12
11 för res. 14
249 avstod
71 frånvarande
Kammaren biträdde res. 12.
Huvudvotering:
166 för utskottet
18 för res. 12
93 avstod
72 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 89 S, 55 M, 12 KD, 10 L
För res. 12: 18 V
Avstod: 62 SD, 20 C, 11 MP
Frånvarande: 18 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 7 KD, 7 MP, 6 L, 1 -

Louise Eklund (L) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Punkt 8 (Färdtjänst)

1. utskottet
2. res. 17 (SD)
Votering:
117 för utskottet
62 för res. 17
99 avstod
71 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 1 S, 55 M, 18 V, 20 C, 12 KD, 11 L
För res. 17: 62 SD

Avstod: 88 S, 11 MP
Frånvarande: 18 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 7 KD,
7 MP, 5 L, 1 -

Magnus Manhammar (S) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

TU6 Järnvägsfrågor

Punkt 1 (Övergripande förutsättningar)

1. utskottet
2. res. 1 (V)

Votering:

260 för utskottet

18 för res. 1

71 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 89 S, 62 SD, 55 M, 20 C, 12 KD,
11 MP, 11 L

För res. 1: 18 V

Frånvarande: 18 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 7 KD,
7 MP, 5 L, 1 -

Punkt 2 (Organisering av järnvägsunderhåll)

1. utskottet
2. res. 2 (S)
3. res. 3 (SD)
4. res. 4 (C)
5. res. 5 (MP)

Förberedande votering 1:

20 för res. 4

11 för res. 5

247 avstod

71 frånvarande

Kammaren biträdde res. 4.

Förberedande votering 2:

62 för res. 3

20 för res. 4

196 avstod

71 frånvarande

Kammaren biträdde res. 3.

Förberedande votering 3:

89 för res. 2

62 för res. 3

127 avstod

71 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Huvudvotering:

96 för utskottet

89 för res. 2

93 avstod

71 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 55 M, 18 V, 12 KD, 11 L

För res. 2: 89 S

Avstod: 62 SD, 20 C, 11 MP

Frånvarande: 18 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 7 KD,
7 MP, 5 L, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 12 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

JuU5 Ändringar i regelverket om överlämnande enligt en europeisk och nordisk arresteringsorder

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU8 Skärpt återbetalningsskyldighet i brottmål

1. utskottet

2. res. (V)

Votering:

260 för utskottet

18 för res.

71 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 89 S, 62 SD, 55 M, 20 C, 12 KD,
11 MP, 11 L

För res.: 18 V

Frånvarande: 18 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 7 KD,
7 MP, 5 L, 1 -

FöU6 Försvarspolitik och totalförsvar

Punkt 1 (Försvarspolitisk inriktning och totalförsvaret)

1. utskottet

2. res. 2 (C)

Votering:

169 för utskottet

22 för res. 2

87 avstod

71 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 55 M, 18 V, 12 KD, 11 MP,
11 L

För res. 2: 2 S, 20 C

Avstod: 87 S

Frånvarande: 18 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 7 KD,
7 MP, 5 L, 1 -

Punkt 5 (Nationella säkerhetsintressen)

1. utskottet

2. res. 8 (S)

Votering:

189 för utskottet

89 för res. 8

71 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 55 M, 18 V, 20 C, 12 KD,
11 MP, 11 L

För res. 8: 89 S

Frånvarande: 18 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 7 KD,
7 MP, 5 L, 1 -

Punkt 10 (Civilt försvar och förmåga)

1. utskottet

2. res. 16 (MP)

Votering:

158 för utskottet

11 för res. 16

109 avstod

71 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 55 M, 18 V, 12 KD, 11 L

För res. 16: 11 MP

Avstod: 89 S, 20 C

Frånvarande: 18 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 7 KD,
7 MP, 5 L, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

NU4 2023 års redogörelse för företag med statligt ägande

Punkt 2 (Översyn av statens företagsägande)

1. utskottet

2. res. 1 (SD, C)

Votering:

196 för utskottet

82 för res. 1

71 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 89 S, 55 M, 18 V, 12 KD, 11 MP,
11 L

För res. 1: 62 SD, 20 C

Frånvarande: 18 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 7 KD,
7 MP, 5 L, 1 -

Punkt 6 (Övrigt om statens ägande och förvaltning)

1. utskottet

2. res. 10 (V)

Votering:

198 för utskottet

18 för res. 10

62 avstod

71 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 89 S, 55 M, 20 C, 12 KD, 11 MP,
11 L

För res. 10: 18 V

Avstod: 62 SD

Frånvarande: 18 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 7 KD,
7 MP, 5 L, 1 -

Punkt 7 (Lernia AB)

1. utskottet

2. res. 11 (S)

Votering:

127 för utskottet

89 för res. 11

62 avstod

71 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 55 M, 18 V, 20 C, 12 KD, 11 MP,
11 L

För res. 11: 89 S

Avstod: 62 SD

Frånvarande: 18 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 7 KD,
7 MP, 5 L, 1 -

Punkt 13 (AB Svensk Bilprovning)

1. utskottet

2. res. 21 (S)

Votering:

189 för utskottet

89 för res. 21

71 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 55 M, 18 V, 20 C, 12 KD,
11 MP, 11 L

För res. 21: 89 S

Frånvarande: 18 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 7 KD,
7 MP, 5 L, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

NU6 Riksrevisionens rapport om etablering av myndigheter utanför Stockholm

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Ett program för ny- och omlokalisering)

1. utskottet

2. res. 1 (S, V, MP)

Votering:

160 för utskottet

118 för res. 1

71 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 55 M, 20 C, 12 KD, 11 L

För res. 1: 89 S, 18 V, 11 MP

Frånvarande: 18 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 7 KD,
7 MP, 5 L, 1 -

Punkt 3 (Lokalisering av olika funktioner)

1. utskottet

2. res. 2 (S, V, MP)

Votering:

160 för utskottet

118 för res. 2

71 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 55 M, 20 C, 12 KD, 11 L

För res. 2: 89 S, 18 V, 11 MP
Frånvarande: 18 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 7 KD,
7 MP, 5 L, 1 –

Punkt 4 (Övrigt om lokalisering av statliga myndigheter)

1. utskottet
2. res. 4 (C)
Votering:
158 för utskottet
20 för res. 4
100 avstod
71 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 55 M, 18 V, 12 KD, 11 L
För res. 4: 20 C
Avstod: 89 S, 11 MP
Frånvarande: 18 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 7 KD,
7 MP, 5 L, 1 –

§ 13 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:
Redogörelse
2023/24:VPN1 Verksamhetsredogörelse för Valprov-
ningsnämnden 2023

§ 14 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 6 februari

2023/24:429 Stöd till inackordering för gymnasieelever

av *Linus Sköld* (S)

till utbildningsminister Mats Persson (L)

2023/24:430 Slut på telefonköplatser till Försäkringskassan

av *Åsa Eriksson* (S)

till statsrådet Anna Tenje (M)

2023/24:431 Införande av en statlig e-legitimation

av *Ingela Nylund Watz* (S)

till statsrådet Erik Slottner (KD)

2023/24:432 Alla kommuners ansvar för integrationen

av *Adrian Magnusson* (S)

till arbetsmarknads- och integrationsminister Johan Pehrson (L)

2023/24:433 Förbättrade förhållanden för landets reservofficerare

av *Erik Ezeli* (S)

till försvarsminister Pål Jonson (M)

2023/24:434 En högre kvalitet inom förskolan

av *Mats Wiking* (S)

till statsrådet Lotta Edholm (L)

2023/24:435 Förbud mot omvändelseförsök

av *Daniel Vencu Velasquez Castro* (S)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2023/24:436 Kraftvärmens förutsättningar

av *Isak From* (S)

till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

2023/24:437 Hyvling av arbetstid och huvudavtalet

av *Ola Möller* (S)

till arbetsmarknads- och integrationsminister Johan Pehrson (L)

§ 15 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 6 februari

2023/24:568 Den polska regeringens hantering av medier

av *Markus Wiechel* (SD)

till utrikesminister Tobias Billström (M)

2023/24:569 Förtydligande av svar om PFAS

av *Katarina Luhr* (MP)

till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

2023/24:570 Det frysta biståndet till Palestina

av *Lotta Johnsson Fornarve* (V)

till statsrådet Johan Forssell (M)

2023/24:571 Utebliven information om skrivelse från Justitiedepartementet

av *Rasmus Ling* (MP)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

§ 16 Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 6 februari

2023/24:527 Bristande vinterunderhåll och skolskjutsar

av *Martina Johansson* (C)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2023/24:540 Åtgärder mot potthålen

av *Fredrik Olovsson* (S)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

§ 17 Kammaren åtskildes kl. 16.17.

Sammanträdet leddes

av förste vice talmannen från dess början till och med § 8 anf. 34 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter till och med § 10 anf. 61 (delvis),

av förste vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 13.15 och

av andre vice talmannen därefter till dess slut.

Innehållsförteckning

§ 1 Justering av protokoll.....	1
§ 2 Meddelande om utrikespolitisk debatt.....	1
§ 3 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	1
§ 4 Anmälan om faktrapromemoria.....	1
§ 5 Ärenden för hänvisning till utskott.....	1
§ 6 Ändringar i regelverket om överlämnande enligt en europeisk och nordisk arresteringsorder	2
Justitieutskottets betänkande 2023/24:JuU5	2
(Beslut fattades under § 12.)	2
§ 7 Skärpt återbetalningsskyldighet i brottmål.....	2
Justitieutskottets betänkande 2023/24:JuU8	2
Anf. 1 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M)	2
Anf. 2 GUDRUN NORDBORG (V) replik.....	3
Anf. 3 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M) replik	3
Anf. 4 GUDRUN NORDBORG (V) replik	3
Anf. 5 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M) replik	3
Anf. 6 GUDRUN NORDBORG (V)	3
(Beslut fattades under § 12.)	4
§ 8 Försvarspolitik och totalförsvar	4
Försvarsutskottets betänkande 2023/24:FöU6	4
Anf. 7 LARS WISTEDT (SD).....	4
Anf. 8 PETER HULTQVIST (S) replik.....	5
Anf. 9 LARS WISTEDT (SD) replik.....	5
Anf. 10 PETER HULTQVIST (S) replik.....	6
Anf. 11 LARS WISTEDT (SD) replik.....	6
Anf. 12 PETER HULTQVIST (S).....	6
Anf. 13 ALEXANDRA ANSTRELL (M) replik.....	8
Anf. 14 PETER HULTQVIST (S) replik.....	8
Anf. 15 ALEXANDRA ANSTRELL (M) replik.....	8
Anf. 16 PETER HULTQVIST (S) replik.....	9
Anf. 17 LARS WISTEDT (SD) replik.....	9
Anf. 18 PETER HULTQVIST (S) replik.....	9
Anf. 19 LARS WISTEDT (SD) replik.....	9
Anf. 20 PETER HULTQVIST (S) replik.....	10
Anf. 21 LARS PÜSS (M)	10
Anf. 22 PETER HULTQVIST (S) replik.....	11
Anf. 23 LARS PÜSS (M) replik	11
Anf. 24 PETER HULTQVIST (S) replik.....	11
Anf. 25 LARS PÜSS (M) replik	12
Anf. 26 MIKAEL LARSSON (C)	12
Anf. 27 HANNA GUNNARSSON (V)	13
Anf. 28 EMMA BERGINGER (MP).....	14
Anf. 29 MIKAEL OSCARSSON (KD).....	16
Anf. 30 PETER HULTQVIST (S) replik.....	16
Anf. 31 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik.....	17
Anf. 32 PETER HULTQVIST (S) replik.....	17
Anf. 33 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik.....	17
Anf. 34 ANNA STARBRINK (L)	17
Anf. 35 BJÖRN SÖDER (SD).....	18
Anf. 36 JOHAN ANDERSSON (S)	20
Anf. 37 ALEXANDRA ANSTRELL (M).....	20
Anf. 38 SARA-LENA BJÄLKÖ (SD).....	21
(Beslut fattades under § 12.)	22
§ 9 2023 års redogörelse för företag med statligt ägande	22
Näringsutskottets betänkande 2023/24:NU4.....	22
Anf. 39 KJELL JANSSON (M).....	22
Anf. 40 MARIANNE FUNDAHN (S)	23

Anf. 41 LARRY SÖDER (KD)	24
Anf. 42 MARIANNE FUNDAHN (S) replik	24
Anf. 43 LARRY SÖDER (KD) replik	24
Anf. 44 MARIANNE FUNDAHN (S) replik	25
Anf. 45 LARRY SÖDER (KD) replik	25
Anf. 46 JOHNNY SVEDIN (SD)	25
Anf. 47 LOUISE EKLUND (L)	26
Anf. 48 BIRGER LAHTI (V)	26
Anf. 49 ELISABETH THAND RINGQVIST (C)	28
(Beslut fattades under § 12.)	29
§ 10 Riksrevisionens rapport om etablering av myndigheter	
utanför Stockholm	29
Näringsutskottets betänkande 2023/24:NU6	29
Anf. 50 ERIC PALMQVIST (SD)	29
Anf. 51 MONICA HAIDER (S) replik	30
Anf. 52 ERIC PALMQVIST (SD) replik	30
Anf. 53 MONICA HAIDER (S) replik	30
Anf. 54 ERIC PALMQVIST (SD) replik	30
Anf. 55 MONICA HAIDER (S)	30
Anf. 56 ERIC PALMQVIST (SD) replik	31
Anf. 57 MONICA HAIDER (S) replik	32
Anf. 58 ERIC PALMQVIST (SD) replik	32
Anf. 59 MONICA HAIDER (S) replik	32
Anf. 60 ANN-CHARLOTTE HAMMAR JOHNSSON (M)	32
Anf. 61 BIRGER LAHTI (V)	33
Anf. 62 CECILIA ENGSTRÖM (KD)	34
Anf. 63 ELISABETH THAND RINGQVIST (C)	35
Anf. 64 LOUISE EKLUND (L)	35
(Beslut fattades under § 12.)	36
Ajournering	36
Återupptaget sammanträde	36
§ 11 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 31 januari	36
TU5 Kollektivtrafikfrågor	36
TU6 Järnvägsfrågor	37
§ 12 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens	
sammanträde	37
JuU5 Ändringar i regelverket om överlämnande	37
enligt en europeisk och nordisk arresteringsorder	37
JuU8 Skärpt återbetalningsskyldighet i brottmål	37
FöU6 Försvarspolitik och totalförsvar	37
NU4 2023 års redogörelse för företag med statligt ägande	38
NU6 Riksrevisionens rapport om etablering av myndigheter utanför Stockholm	38
§ 13 Bordläggning	39
§ 14 Anmälan om interpellationer	39
§ 15 Anmälan om frågor för skriftliga svar	39
§ 16 Anmälan om skriftliga svar på frågor	39
§ 17 Kammaren åtskildes kl. 16.17.	39